

CIRCUIT BARCELONA CONTRA LA VIOLÈNCIA VERS LES DONES

**PREVENCIÓ
DE RELACIONS ABUSIVES
DE PARELLA:**

Recomanacions i experiències

Barcelona, 7 de maig de 2010

Prevenió de relacions abusives de parella

Coordinat per:

Yolanda González Tavira, Consorci d'Educació de Barcelona

Margarida Saiz Lloret, Direcció del Programa de Dones (Ajuntament de Barcelona)

Elaborat per:

Elena Cánovas Fuentes, Casal de Joves Casa Sagnier

Isabel Coca Camín, ASSIR-ICS Esquerra de l'Eixample

Xavi Gavilán, Serveis Socials Dte. Eixample (Institut Municipal de Serveis Socials)

Marta Giralt Maldonado, Direcció del Programa de Joventut (Ajuntament Barcelona)

Yolanda González Tavira, Consorci d'Educació de Barcelona

Juanjo González Modrego, Serveis Socials Dte. Sant Martí (Institut Municipal de Serveis Socials)

Xavier Gutiérrez, Mossos d'Esquadra

Margarida Saiz Lloret, Direcció del Programa de Dones (Ajuntament de Barcelona)

Isabel Sánchez Bianchi, Direcció del Programa de Dones (Ajuntament de Barcelona)

Miguel Àngel Sánchez, Mossos d'Esquadra

Amb la participació i assessorament de:

Víctor Jorquera, Universitat de Barcelona

Neus Roca Cortés, Universitat de Barcelona

Francesca Romita, Espais per a la Igualtat

Lluís Targarona Ysamat, Espais per a la Igualtat

Amb la col·laboració dels i de les professionals que van presentar les següents experiències:

JASP - Taller d'educació afectivo-sexual per a adolescents: Montse Fabrès Andreu, Julieta Pla Gean, Magda López Boada (Serveis Socials de Nou Barris- IMSS) i Maribel Fernández Delgado (ASSIR de Nou Barris)

Tu penses, tu decideixes: Conxita Faro Mestres (ASSIR de l'Eixample)

Projecte de salut emocional als IES: Oriol Gil (Consell de la Joventut de Barcelona)

Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre: Eugènia Pagès Heras (Centre de Recursos Pedagògics de Sarrià-Sant Gervasi) i Montserrat Roset Fàbrega (Centre de Recursos Pedagògics de Nou Barris).

ÍNDEX

PREÀMBUL	Pàg. 5
PRESENTACIÓ	Pàg. 6
<ul style="list-style-type: none">✓ El Circuit Barcelona contra la violència vers les dones i la prevenció.✓ Objectius, abast i límits d'aquest document✓ Estructura del contingut	
MARC CONCEPTUAL DE REFERÈNCIA	Pàg. 9
<ul style="list-style-type: none">✓ La nostra societat és sexista?✓ En què consisteix el sexisme?✓ sexisme i violència masclista.	
MARC LEGAL	Pàg. 14
LA PREVENCIÓ DE RELACIONS ABUSIVES DE PARELLA	Pàg. 17
<ul style="list-style-type: none">✓ De què parlem?✓ Prevenir en quina direcció?✓ Premisses i requisits d'una actuació preventiva	
RECOMANACIONS PER A LA PREVENCIÓ DE RELACIONS ABUSIVES DE PARELLA	Pàg. 25
<ul style="list-style-type: none">✓ Població destinatària i població diana.✓ Recomanacions:<ul style="list-style-type: none">- Àmbit general- Educació formal en centres educatius- Educació en el temps de lleure- Serveis Socials- Salut- Mitjans de comunicació	
L'AVALUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ PREVENTIVA	Pàg. 67
<ul style="list-style-type: none">✓ L'avaluació: un requisit imprescindible per mostrar l'eficàcia i l'eficiència de les intervencions preventives.✓ Alguns criteris operatius per a l'avaluació.✓ Aproximació a una realitat diagnòstica de l'avaluació.✓ Recomanacions	

GLOSSARI Pàg. 76

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES Pàg. 80

ANNEXOS: DOSSIER D'EXPERIÈNCIES Pàg. 83

- ✓ JASP: Taller d'educació afectivo-sexual per a adolescents.
- ✓ Els parany de l'amor: Tallers per a treballar la prevenió de relacions abusives amb adolescents i joves.
- ✓ Programa Salut i Escola
- ✓ Atenció a la salut sexual i reproductiva dels i de les joves des de l'ASSIR de l'Esquerra de l'Eixample
- ✓ Casal de Joves Casa Sagnier: Estratègies directes i indirectes per abordar qüestions de gènere amb joves i adolescents

PREÀMBUL

La prevenició de qualsevol manifestació de violència masclista és un mandat legal que implica tots els sistemes de serveis, i hauria de ser també una prioritat en la lluita per a l'eradicació d'aquest tipus de violència.

En la pràctica, però, és més un principi acceptat per tothom que no pas una línia estratègica d'acció que es concreti en un programa d'actuacions dotat d'un pressupost equiparable a la seva importància.

I això malgrat la rendibilitat social i ètica de la prevenició en evitar patiments innecessaris i promoure al mateix temps una societat més justa i igualitària. I malgrat que les poques avaluacions econòmiques que s'han fet a nivell internacional coincideixen en demostrar que aquestes intervencions *tenen un cost molt inferior en comparació amb el que estalvien en la utilització de serveis d'atenció de salut, serveis socials, sistema judicial i altres, essent la diferència en alguns casos de varis graus de magnitud.*¹

En aquest document s'analitza com les relacions abusives de parella són una manifestació més de la violència masclista que continua present perquè, malgrat els avanços importantíssims dels últims temps cap a una major igualtat d'oportunitats entre homes i dones, la nostra societat continua sent sexista tal i com posen en evidència nombrosos estudis i recerques recents, algunes de les quals figuren al capítol de referències bibliogràfiques.

S'aborda la prevenició primària (evitar l'aparició de la violència) i secundària (detecció precoç) amb l'objectiu de demostrar que sense programes de prevenició seriosament avaluats no és possible assolir en un futur l'objectiu d'eradicar la violència masclista.

Per això i perquè tenim el convenciment que cal fer de la prevenició primària i secundària una prioritat, tot garantint la seva eficàcia i eficiència a través d'avaluacions rigoroses, presentem una sèrie de **recomanacions** que, sense pretendre abastar totes les competències, àmbits i possibilitats, són una aportació valuosa a partir de la qual fer de la prevenició una realitat observable a través de la disminució de la taxa d'incidència i de prevalença de les relacions abusives de parella i de la violència masclista en general.

El que es presenta és un punt de partida i, per tant, una contribució oberta a quantes aportacions la puguin completar i millorar.

Aquest document pretén ser útil i, des de les seves mancances, estimular les diverses Administracions a completar allà on calgui les recomanacions que aquí es presenten, per tal d'impulsar programes preventius rigorosos que siguin viables des del context de cada realitat institucional.

¹ OMS (2006). *Prevenición de la violencia. Guía para aplicar las recomendaciones del Informe mundial sobre la violencia y la salud* referit a la violència interpersonal.

PRESENTACIÓ

EL CIRCUIT BARCELONA CONTRA LA VIOLÈNCIA VERS LES DONES I LA PREVENIÓ

El Circuit Barcelona contra la violència vers les dones neix l'any 2001 com una Taula de coordinació interinstitucional en la que participen representants dels diferents sistemes de serveis implicats en la lluita contra la violència masclista (sanitari, social, educatiu, judicial i policial entre d'altres).

El Circuit té per finalitat:

- ✓ Impulsar el treball en xarxa entre els diferents serveis públics implicats per tal de proporcionar una atenció integral, eficaç i de qualitat a les dones que viuen situacions de violència i als seus fills i filles.
- ✓ Impulsar actuacions preventives eficaces que evitin l'aparició de la violència i millorin la capacitat de tots els sistemes públics implicats en la detecció i atenció precoç d'aquestes situacions.

És en aquest context que des del Circuit es posa en marxa el 25 de setembre de 2008 un grup de treball per a la prevenió de relacions abusives de parella en tant que:

- La prevenió és una línia d'intervenció que es considera insuficientment desenvolupada i a la qual es vol donar un nou impuls no solament per augmentar els esforços esmerçats per les diferents institucions en aquest tipus d'intervencions, sinó també per millorar el seu impacte i eficàcia.
- Les relacions abusives de parella són una manifestació de violència masclista.

Aquest grup finalitza el seu treball l'abril de 2010 després de 17 sessions de 2h. i ½ de duració cadascuna, presentant el 7 de maig aquest document en sessió Plenària del Circuit.

OBJECTIUS, ABAST I LIMITACIONS D'AQUEST DOCUMENT

OBJECTIUS

- ✓ Potenciar la prevenió com un eix prioritari en la lluita contra la violència masclista tant important com l'atenció.
- ✓ Fer recomanacions útils per a una major eficàcia, impacte i perdurabilitat dels efectes de les intervencions preventives.
- ✓ Proporcionar pautes per a l'avaluació de les intervencions preventives.
- ✓ Visibilitzar elements de bones pràctiques a partir d'experiències en marxa.

ABAST D'AQUEST DOCUMENT

Aquest és un document ambiciós en tant que pretén:

- ✓ Ser útil.

Totes les recomanacions són aplicables i parteixen de l'anàlisi de la realitat amb que es troben tant els i les membres del grup de treball que ha elaborat aquest document, com també els i les professionals que han col·laborat aportant les seves experiències i projectes.

- ✓ Tenir impacte:

- A nivell institucional: Per tal que les actuacions preventives formin part dels objectius i prioritats institucionals i de l'encàrrec dels i de les professionals. Cal que la prevenció sigui una actuació deliberada de les institucions i serveis i no pas un acte de voluntarisme dels i de les professionals sensibilitzats.
- En l'apoderament dels i de les professionals: proporcionant estratègies, eines i elements per enfortir les habilitats d'aquells professionals disposats a intervenir des d'una òptica preventiva i a sensibilitzar el seu entorn.

- ✓ Abastar diferents àmbits sectorials i temàtics.

Les recomanacions estan referides a:

- Àmbits temàtics: educació formal en centres educatius, educació en el temps de lleure, serveis socials, salut i mitjans de comunicació.
- Àmbits sectorials: infants, adolescents i joves, famílies, professionals, administració, entitats/societat organitzada i societat en general

- ✓ És un punt de partida, no d'arribada.

Aquest document és una contribució oberta que es suma a d'altres iniciatives amb les quals comparteix l'objectiu de potenciar la prevenció com un eix prioritari en la lluita contra la violència masclista.

- ✓ Aquest document no és ni pretén oferir un recopilatori del conjunt d'aportacions i d'iniciatives promogudes i/o realitzades des d'institucions públiques.

Aquest document no té per objectiu donar una visió global i completa que integri les aportacions fetes per altres iniciatives existents, sinó partir d'elles amb un criteri de complementarietat i de sumar esforços cap un mateix objectiu.

És el cas de la *Guia de coeducació per als centres educatius*² promoguda per l'Institut Català de les Dones i el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, o la

² *Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre*. Montserrat Roset, Eugènia Pagès, Mirta Lojo i Esther Cortada. Generalitat de Catalunya. (2008)

Prevenió de relacions abusives de parella

Guia *Implica't. Programes comunitaris de prevenció de la violència de gènere* promoguda per la Diputació de Barcelona³.

- ✓ El dossier d'experiències que figura als annexos s'ha inclòs amb la intenció d' il·lustrar des de la pràctica algunes de les recomanacions que figuren en aquest document.

En ell es recullen algunes de les experiències posades en marxa per serveis públics, sigui a través de gestió directa o indirecta, i que tenen una finalitat preventiva en relació al tema que ens ocupa. No es tracta, doncs, ni d'una guia ni d'un recopilatori del conjunt d'experiències existents.

- ✓ Al capítol *Marc conceptual* s'explicita quin és el marc ideològic des del qual es fan les recomanacions, però en cap moment s'ha pretès fer un anàlisi conceptual exhaustiu.

ESTRUCTURA DEL CONTINGUT

El contingut s'estructura en dues parts diferenciades i complementàries:

- Document marc.
- Dossier d'experiències (Annexos).

El *Document marc* parteix del fet que actuar per a prevenir la violència masclista és un mandat legal, al qual vol contribuir aportant un conjunt de recomanacions per tal de potenciar i fer més eficaces les intervencions preventives, i també una sèrie de pautes per a la seva avaluació.

El *Dossier d'experiències* que figura als Annexos recull cinc iniciatives que serveixen per il·lustrar algunes de les recomanacions recollides al Document marc. Cada experiència ve precedida d'una presentació on s'explica quins són els aspectes que es volen destacar en relació al Document marc.

³ *Implica't. Programes comunitaris de prevenció de la violència de gènere*. Núria Grau Santamaria. Col·lecció Guies Metodològiques 3. Diputació de Barcelona. (2001)

MARC CONCEPTUAL DE REFERÈNCIA

LA NOSTRA SOCIETAT ÉS SEXISTA?

La meticulositat, el caràcter sensible, la docilitat i l'ordre són comportaments i actituds característics de les dones. La valentia, la destresa física, la competitivitat i l'agressivitat són trets característics dels homes que, d'altra banda, no deuen plorar. Així ho creuen molts adolescents espanyols a jutjar pel resultat de múltiples investigacions sobre aquest grup de població que posen de manifest que nois i noies mantenen una visió molt estereotipada en l'atribució d'actituds, aptituds i qualitats per raó de sexe. No hem avançat en la superació de les creences sexistes?.

Així comença l'article de La Vanguardia⁴ que parteix dels resultats obtinguts per diferents investigacions portades a terme per universitats i organismes d'arreu l'Estat Espanyol.

Totes elles coincideixen en assenyalar el que manifesta una de les fonts consultades⁵ “ Sí que hi ha un avanç important en la generació d'adolescents; en les nostres investigacions amb alumnes i famílies que cursen educació secundària obligatòria (ESO) hem trobat un rebuig generalitzat a les creences sexistes més explícites que associen masculinitat i violència o qüestionen la igualtat de drets entre homes i dones; però el rebuig disminueix sensiblement quan els estereotips sexistes es relacionen amb diferències en l'educació i l'expressió emocional.

“... existeix un sexisme més enllà de la igualtat d'oportunitats, un sexisme basat en la dualitat femení-masculí que es manté sobre tot en l'educació emocional”. Alguns autors i autores el denominen sexisme benèvol o neosexisme⁶ per contraposició al sexisme tradicional, hostil i bel·ligerant.

Aquestes conclusions coincideixen totalment amb altres investigacions recents portades a terme amb alumnes adolescents i famílies de diferents territoris de l'Estat⁷.

Sí, la nostra societat és sexista

I aquest sexisme benèvol o neosexisme té conseqüències directes en els rols socials diferenciats que assumeixen homes i dones i que afecten tant al repartiment de les tasques domèstiques i cura dels membres de la família, com en el temps i activitats d'oci, en la tria dels estudis, en el tipus d'activitat laboral, en l'accés a llocs de comandament i càrrecs directius de les empreses públiques i privades, per posar solament alguns exemples.

⁴ La Vanguardia. 28 de febrer de 2009. ES. Pàgs 18 a 21.

⁵ María José Díaz-Aguado, catedràtica de Psicologia de la Educació de la Universidad Complutense (Madrid)

⁶ Sexisme benèvol o neosexisme: veure glossari.

⁷ Veure llistat al capítol de referències bibliogràfiques.

EN QUÈ CONSISTEIX EL SEXISME?

El sexisme és una construcció social que defineix el marc de les relacions humanes, les formes de subjectivitat, els rols socials i la divisió del treball en funció del sexe biològic.

Assigna a cada sexe biològic uns atributs, característiques i habilitats diferenciats a les quals han de respondre tots els homes i totes les dones. Defineix que els homes han de ser masculins i les dones femenines. Defineix què vol dir masculinitat i feminitat, i el que correspon ser i fer a un home per a ser masculí i a una dona per a ser femenina. Sortir d'aquests patrons equival en major o menor mesura a l'exclusió social.

Aquestes atribucions diferenciades en funció del sexe biològic defineixen els rols socials, perfils i responsabilitats diferenciades segons se sigui home o dona. En altres paraules, què correspon que faci, pensi, desitgi, o senti la dona i què correspon que faci, pensi, desitgi, o senti l'home. Constitueixen per tant un mecanisme de control social.

El sexisme és doncs el conjunt de significacions que ens donen unes referències simbòliques a través de les què poder donar sentit al món de les relacions entre les dones i els homes i els seus comportaments i discursos, tot definint el que és normal i el que no ho és en relació al fet de ser un subjecte masculí, un subjecte femení i un subjecte heterosexual.

És, per tant, una ideologia en tant que, en establir la normativitat masculina, femenina i heterosexual, atorga una aparença natural a les atribucions assignades a homes i dones que, en canvi, provenen de la construcció cultural d'allò masculí i femení. Dit d'una altra manera, la seva funció consisteix a naturalitzar la relació entre sexe i gènere, i fer aparèixer aquest últim com la mera manifestació externa d'una essència continguda en el sexe com a fet biològic, i que cada persona portaria en el seu interior des del moment de néixer.

Per mitjà d'aquest procés de naturalització el sexisme legitima o fa aparèixer com a racionals i justificades les relacions de poder que estableix la dominació masculina i les desigualtats socials que se'n deriven. Tot un sistema de privilegis masculins es sosté sobre el supòsit imaginari de que els homes i les dones són el que són d'una manera natural, i per tant inamovible, i no l'efecte d'un procés de socialització de gènere.

Tot aquest sistema de privilegis depèn del fet que la distinció masculí / femení i heterosexual / homosexual tingui l'aparença d'estar inscrita en la naturalesa mateixa del món, en la seva essència més elemental.

La distinció que estableix el sexisme entre allò masculí i allò femení no és solament de caràcter simbòlic, sinó que estableix també una distinció material en l'estructura de l'organització social: l'espai productiu i l'espai reproductiu, que implica una divisió sexual del treball.

Prevenió de relacions abusives de parella

En una societat patriarcal⁸ com és la nostra, malgrat els avanços importantíssims dels últims temps cap a una major igualtat d'oportunitats entre homes i dones, el sexisme estableix una desigualtat de valor entre l'espai productiu i d'administració de la riquesa, i l'espai reproductiu i de cura de les persones.

El primer, tradicionalment masculí, té un alt valor i prestigi social, mentre que l'espai reproductiu i de cura de les persones, tradicionalment femení, té un valor social subsidiari per més que, d'una manera no reconeguda, ha estat indispensable per a que les societats de capitalisme avançat hagin assolit el nivell de desenvolupament econòmic actual. En el desenvolupament del nostre sistema econòmic ha estat fonamental l'explotació no remunerada del treball de producció i modificació d'afectes i de construcció de xarxes de solidaritat i cooperació que les dones han desenvolupat històricament en l'àmbit de la reproducció social.

A la nostra societat aquesta diferenciació entre espais socials i identitats de gènere va associada a una correlació desigual de poder que situa en una posició social dominant a l'home respecte la dona.

Però el sexisme també perjudica els homes que no responen al patró establert de masculinitat. L'home que no respon als valors tradicionals associats a la masculinitat no és plenament acceptat a la majoria dels grups socials, que l'acaben desplaçant o fent-lo sentir "fora de lloc", discriminant o agredint.

Les masculinitats no normatives (igual que les feminitats no normatives) produeixen rebuig social perquè posen en qüestió allò que el sexisme té per funció mostrar de manera constant: que la relació entre el sexe i el gènere és natural i inamovible.

Ahora, qüestionen també la pretensió del sexisme de construir les categories masculí / femení com dues categories excloents (si pertanys a una no pots pertànyer a l'altra), complementàries i exhaustives (si pertanys a una llavors has de tenir totes les característiques que se suposa que fan a una persona membre d'aquesta categoria).

Aquest qüestionament amenaça frontalment el sexisme, perquè debilita la força d'un sistema de categories dicotòmiques sense el qual el sistema de privilegis masculins no podria subsistir. Per aquest motiu el rebuig que produeixen aquestes masculinitats femenines o feminitats masculines es tradueixen sovint en agressions homofòbiques i transfòbiques que cal considerar violència de gènere, en la mesura que és una violència que pretén restablir la clara distinció de les categories de la sexualitat normativa (heterosexual/homosexual) i del gènere normatiu (masculí/femení) allà on està amenaçada.

⁸ **Patriarcat:** Forma d'organització social en la qual els valors socials associats al gènere masculí tenen el poder i mantenen sotmesos als valors associats al gènere femení. La cultura patriarcal és androcèntrica en quan situa l'home en el centre del món.

Prevenió de relacions abusives de parella

Algunes d'aquestes violències de gènere prenen formes molt institucionalitzades⁹.

És el cas de les persones transsexuals¹⁰ que desitgen realitzar un canvi en la seva identitat legal, i que per aconseguir-ho han de sotmetre's a tractament hormonal durant un mínim de dos anys, que només podran rebre si es reconeixen com a malats mentals i obtenen el diagnòstic psiquiàtric de *trastorn d'identitat de gènere* per part d'un/a psiquiatra.

O el cas dels nadons intersexuals¹¹, que en els primers 18 mesos de vida, tot i tenir en la majoria de casos genitals perfectament sans i funcionals, són sotmesos a modificacions quirúrgiques i hormonals dels seu cos per tal que arribi a ser identificable com a solament masculí o solament femení.

Són dos casos clars de la fermesa del sexisme a l'hora de no permetre que el sistema de categories en el que es sustenta la dominació masculina deixi d'exercir la seva funció de produir diferència identitaria alhora que produeix jerarquia.

SEXISME I VIOLÈNCIA MASCLISTA

Una relació violenta és una relació de domini, control i abús d'una persona sobre l'altra, i aquella que domina se sent legitimada per obligar l'altra a fer quelcom que no faria per pròpia voluntat i per agredir-la (en qualsevol de les seves manifestacions: física, psíquica, sexual i/o econòmica) quan ho estimi oportú.

Autors/es com en Luis Bonino¹² constaten que ja existeix un consens internacional en definir la violència masculina vers les dones com a *tota forma de coacció, control o imposició il·legítima per la qual s'intenta mantenir la jerarquia imposada per la cultura sexista, forçant-les a fer allò que no volen, que no facin el que volen o es convencin que el que decideix l'home és el que s'ha de fer*.

⁹ Coll-Planas, G. i Bustamante, G. i Missé, M. (2009) *Transitant per les fronteres del gènere*. Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania. Secretaria de Joventut. Es pot consultar a www.gencat.cat/joventut/observatori.

¹⁰ Transsexual: És la persona que s'identifica amb un gènere que no coincideix amb el que se li va assignar en el moment de néixer a partir del seu sexe. Per arribar a adoptar l'aspecte físic del gènere amb el què s'identifiquen, moltes d'aquestes persones recorren a la modificació hormonal i quirúrgica del seu cos.

¹¹ Intersexual: És la persona que neix amb genitals, gònades o aparell reproductor que no poden ser inequívocament identificats com a masculins o femenins, sinó que adopten variades formes d'hibridació entre uns i altres. El criteri cromosòmic tampoc no resulta fiable, perquè pot no ser coincident amb les manifestacions fenotípiques. Per exemple, el cas d'una persona XX que arribada l'adolescència produeix nivells tant elevats de testosterona que el seu clítoris pot arribar a adquirir la mida d'un penis.

¹² Bonino, L. *La violència masculina en la parella*. Text publicat en "Cárcel de amor". 2005

Prevenió de relacions abusives de parella

Aquesta violència, exercida per homes, té una causalitat complexa i multidimensional, però les seves causes primàries són les pautes culturals sexistes que mantenen i afavoreixen la superioritat masculina i la subordinació femenina. I, per suposat, ni la biologia ni les *provocacions* o *agressivitat* de la dona són factors causals.

Els valors, creences i mandats sobre el “que un home ha de ser”, transmesos per la societat tradicional i patriarcal, són els que estan en la base d’aquesta violència.

En aquest context, el sexisme legitima la desigualtat de poder que situa en una posició social dominant a l’home respecte la dona. I també respecte aquells altres homes que no es comporten com a tals. Aquest és el germen del qual s’alimenta la violència masclista.

Arribats a aquest punt és evident que les relacions abusives de parella són una manifestació de violència masclista en tant es tracta d’una relació de parella basada en un patró de dominació que busca el sotmetiment de la dona a la voluntat i desitjos de l’home, qui es considera legitimat per obtenir la seva obediència.

Aquesta afirmació és igualment vàlida independentment de l’orientació sexual de la parella sempre i quan el patró de dominació i abús estigui basat en el gènere.

**Les relacions abusives de parella són
una manifestació de
violència masclista**

MARC LEGAL

A Catalunya el marc legal que vincula tots els sistemes de serveis públics en la lluita contra la violència masclista ve definit per dues lleis:

- ✓ Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere (Estat Espanyol).
- ✓ Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista (Catalunya).

Totes dues Lleis fan esment abastament de la *normativa internacional, europea, nacional i local que han desenvolupat un ampli conjunt de drets i mesures per a eradicar les violències contra les dones*. Per aquesta raó, i en el context d'aquest document, s'ha desestimat fer una enumeració i anàlisi que ja està recollida al Preàmbul de cada Llei.

Totes dues lleis coincideixen en **definir que la prevenió de la violència de gènere o masclista:**

1. **És un dret de les dones.**
2. **És una de les finalitats** de cadascuna de les dues lleis.
3. **És una responsabilitat transversal que afecta tots els sistemes de serveis:** *Cal escometre la violència masclista com una vulneració dels drets humans, tenint en compte la naturalesa multicausal i multidimensional, per la qual cosa la resposta ha d'ésser global i obligar-hi tots els sistemes.*
4. **És també una responsabilitat específica de cada organisme i sistema de serveis:** *La integralitat i la transversalitat de les mesures exigeixen que cada organisme implicat defineixi accions específiques des de l'àmbit respectiu d'intervenció.*

Considerant les coincidències pel que fa a la prevenió entre els dos textos legals, aquest capítol es centra a partir d'ara en destacar determinats continguts de la Llei catalana del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

LA PREVENIÓ A LA LLEI DEL DRET DE LES DONES A ERADICAR LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

Aquesta Llei dóna una gran importància a la prevenió, a més de garantir una atenció integral i la disponibilitat dels recursos necessaris per tal de fer possible el procés de recuperació de les dones que viuen o han viscut situacions de violència masclista. De fet, la denominació de la pròpia Llei ja indica la incorporació d'una mirada preventiva i no pas solament assistencial.

Objecte de la Llei (Art, 1):

1. *Aquesta llei té per objecte l'eradicació de la violència masclista i la remoció de les estructures socials i dels estereotips culturals que la perpetuen, amb la finalitat que es*

Prevençió de relacions abusives de parella

reconegui i es garanteixi plenament el dret inalienable de totes les dones a desenvolupar la pròpia vida sense cap de les formes i dels àmbits en què aquesta violència es pot manifestar.

- 2. Aquesta llei estableix mesures integrals respecte a la prevençió i la detecció de la violència masclista i de sensibilització respecte a aquesta violència, amb la finalitat d'eradicar-la de la societat, i també reconeix els drets de les dones que la pateixen a l'atenció, l'assistència, la protecció, la recuperació i la reparació integral.*

Prevençió (Art. 3):

Conjunt d'accions encaminades a evitar o reduir la incidència de la problemàtica de la violència masclista per mitjà de la reducció dels factors de risc, i impedir-ne la normalització, i les encaminades a sensibilitzar la ciutadania, especialment les dones, en el sentit que cap forma de violència no és justificable ni tolerable.

Detecció (Art. 3):

Posada en funcionament de diferents instruments teòrics i tècnics que permetin identificar i fer visible la problemàtica de la violència masclista, tant si apareix de forma precoç com de forma estable, i que permetin també conèixer les situacions en les quals s'ha d'intervenir, per tal d'evitar-ne el desenvolupament i la cronicitat.

Les actuacions de sensibilització (Art. 9):

Tenen per objectiu modificar els mites, els models, els prejudicis i les conductes amb relació a les dones i la violència masclista i han de recollir els elements següents:

- a) Presentar el fenomen com a multidimensional.*
- b) Emmarcar el fenomen en la distribució desigual de poder entre dones i homes.*
- c) Fer visibles els models agressius vinculats a la masculinitat tradicional i les conductes passives o subordinades tradicionalment vinculades als valors femenins.*
- d) Diferenciar l'origen i les causes de la violència masclista dels problemes concrets afegits que puguin afectar els agressors, com alteracions mentals, toxicomanies i alcoholisme, i de determinats nivells culturals, estatus socioeconòmics i procedència cultural.*
- e) Presentar les dones que han patit violència masclista com a persones que han pogut activar els recursos propis i superar les situacions de violència.*

Aquesta llei dedica el **Títol II a la Prevençió, la detecció i l'eradicació de la violència masclista**. De les diferents mesures que desenvolupa al llarg del seu articulat destaquem les següents:

Foment, abast i difusió de la recerca (Art. 8):

La llei aborda la recerca com un instrument necessari no solament per conèixer millor l'impacte d'aquest fenomen i els mètodes més eficaces d'intervenció, sinó també per definir, assajar i avaluar estratègies proactives i preventives.

Prevenió de relacions abusives de parella

Formació i capacitació de professionals:

La llei desenvolupa aquesta mesura de manera global i genèrica als articles 18 i 19, i també de manera específica per a determinats col·lectius professionals:

Amb caràcter general (Arts. 18 i 19): *Les administracions públiques a Catalunya, ..., han de dissenyar programes de formació específica en matèria de violència masclista. Aquesta formació específica ha de diferenciar dos nivells:*

- a) *El nivell de formació bàsica, dirigit a totes les persones professionals que intervenen indirectament en processos de violència.*
- b) *El nivell de formació capacitadora, dirigit a persones professionals que intervenen directament en processos de violència. ...*

Àmbit educatiu (Art. 15): El departament de l'a Generalitat de Catalunya competent en matèria d'educació ha de garantir la formació i capacitació del professorat tant en matèria de violència masclista i de desenvolupament dels drets de les dones, com en matèria de coeducació, tot facilitant les eines metodològiques d'actuació davant situacions concretes de violència masclista.

Forces i cossos de seguretat (cossos de policia autonòmica i local) (Article 31): *Les administracions públiques de Catalunya han de garantir que els cossos policials disposin de l'adequada formació bàsica en matèria de violència masclista i de la formació i la capacitació específiques i permanents en matèria de prevenió, assistència i protecció de les dones que pateixen violències.*

Àmbit sanitari (Art. 32): *El Govern ha de garantir que el personal sanitari tingui la formació específica en situacions de violència masclista.*

Pel que fa als serveis socials la llei no aborda de manera específica la necessitat de formació de professionals, sinó que aquesta està implícita i es dedueix com un requisit inherent al seu encàrrec i responsabilitat d'intervenció en matèria de violència masclista.

Mitjans de comunicació (Arts. 20 a 26):

Es dedica una especial importància a establir mesures que garanteixin *el compliment de les obligacions dels prestadors de comunicació audiovisual relatives a assegurar un tractament de les dones de conformitat amb els principis i els valors d'aquesta llei*, a més de definir com una obligació de servei públic la promoció de la *sensibilització de la societat catalana pel que fa al respecte i reconeixement dels sabers i les aportacions de les dones, i contra qualsevol forma de violència masclista.*

La prevenió de la violència masclista
és un mandat legal
que obliga tots els sistemes de serveis públics
implicats en la lluita per la seva eradicació.

LA PREVENCIÓ DE RELACIONS ABUSIVES DE PARELLA

Aquest capítol s'estructura en tres parts que desenvolupen els següents continguts:

1. *De què parlem?: Què entenem per relacions abusives de parella.*
2. *Prevenir en quina direcció?*
3. *Premisses i requisits d'una actuació preventiva.*

Veiem cada una d'elles.

DE QUÈ PARLEM?

A continuació s'analitza el significat de cada un dels conceptes que integren l'objecte d'aquest document.

PREVENCIÓ

Significat

Tal i com s'explica a la Guia Implica't de la Diputació de Barcelona¹³: *El concepte de prevenció prové del moviment d'higiene mental, al començament del segle XX, però pren rellevància a partir dels treballs de Gerald Caplan en l'àrea de salut mental comunitària. El 1964 Caplan és el primer que proposa una definició més sistemàtica de la prevenció, agrupant els esforços preventius en tres categories:*

- a) *La prevenció primària: és una temptativa de reduir la taxa d'incidència d'un determinat problema en la població, atacant les causes identificades d'aquest problema abans que s'arribi a produir. L'objectiu és disminuir la probabilitat d'aparició del problema. Els esforços, per tant, s'han de dirigir tant a transformar l'entorn de risc com a reforçar l'habilitat de l'individu per afrontar-lo.*
- b) *La prevenció secundària: és l'intent de reduir la taxa de prevalença, és a dir, el nombre de casos existents d'un determinat problema. Així, cal actuar en el sentit d'assegurar una identificació precoç del problema i una intervenció ràpida i eficaç.*
- c) *La prevenció terciària: té per objectiu reduir els efectes o les seqüeles d'un determinat problema, tractant d'evitar les recaigudes. En aquesta línia, els esforços s'han de dirigir a l'elaboració de programes de recuperació i rehabilitació per a aquells que han estat afectats pel problema.*

Aquest document es centra exclusivament en la prevenció primària i secundària

¹³Implica't. Programes comunitaris de prevenció de la violència de gènere. Col·lecció Guies Metodològiques, 3. Diputació de Barcelona, 2001. Pàg. 23.

Prevenió de relacions abusives de parella

Una pràctica institucional minoritària.

Més enllà de la definició conceptual, constatem que en la lluita contra la violència masclista les institucions públiques concentren la majoria d'esforços en l'atenció i en la prevenció terciària, i molt poc a fer prevenció primària i secundària.

Però sense prevenció primària i secundària no és possible que aquesta lluita sigui efectiva a mig i llarg termini. Cal donar a la prevenció la mateixa importància que ha de tenir l'atenció a les situacions ja donades.

El fet que la prevenció sigui una línia minoritària en la intervenció pública es tradueix també en un escàs desenvolupament de les eines i pràctiques avaluatives que permetin valorar i orientar aquestes intervencions des de criteris d'eficàcia, d'eficiència i de qualitat.

La prevenció de la violència de gènere ha de ser una prioritat de les polítiques públiques

El preu personal i social de la violència és tant elevat que es justifica donar prioritat als programes de prevenció¹⁴.

Constatem que no s'ha pogut reduir el nombre de dones mortes a mans de les seves parelles o ex-parelles malgrat tots els avanços socials i legislatius que s'han produït des de la mort d'Ana Orantes l'any 1997 fet que va suposar un punt d'inflexió qualitatiu en el posicionament de la nostra societat front la violència vers les dones.

Aquesta realitat posa en evidència la necessitat de que la prevenció passi a ser una prioritat de les polítiques públiques.

Però, tal i com assenyalen diverses persones expertes, una política preventiva eficaç és aquella que impulsa programes i actuacions a partir d'una planificació prèvia adequada i que incorpora un sistema rigorós d'avaluació que permeti detectar possibles efectes perversos i identificar els elements que millor defineixen una bona pràctica.

RELACIONS ABUSIVES

La relació abusiva és una relació de domini d'una persona sobre una altra.

L'abús sempre és deliberat, independentment que en sigui o no conscient la persona que l'exerceix, i busca sotmetre l'altra persona al marge de quins siguin els seus desitjos, expectatives i voluntat.

L'abús sol ser progressiu, a través d'un procés en el que l'increment en el domini i sotmetiment de l'altra persona va sempre acompanyat de la pèrdua de la seva autoestima i de la seva autonomia en la percepció de la situació en la que es troba.

¹⁴ González, R. I Santana, J.D. *Violència en parejas jóvenes. Anàlisi y prevenció*. Ed. Piràmide, 2001

PARELLA

Persones que, independentment de la seva orientació sexual, se senten vinculades per una relació afectiu sexual, hi hagi o no pràctica sexual en el present o en el passat, que poden o no conviure i tenir una relació puntual o de continuïtat.

Per tant, s'entén que el nuviatge o festeig és també una relació de parella.

PREVENIR EN QUINA DIRECCIÓ?

El nostre imaginari social al qual voldríem contribuir és el que planteja María Jesús Izquierdo¹⁵ quan parla d'una societat en la qual *les tasques productives, d'administració de la riquesa i de cura de les persones siguin un esforç comú i compartit per tots els membres hàbils de la societat*. Una societat en la qual ser home o dona solament tingui una significació en *l'esfera, no ja privada, sinó íntima*.

Aquest imaginari pretén anar més enllà de la lluita per la igualtat d'oportunitats i de resultats entre homes i dones, perquè aquesta lluita continua donant una significació socioeconòmica a la categoria d'home i de dona, quan el que volem és una transformació de les relacions entre les persones en la qual el sexe solament tingui significació en l'àmbit estrictament personal.

Volem l'eradicació del sexisme i de les relacions jeràrquiques i d'exercici d'autoritat que ha imposat el patriarcat. Volem transcendir la nostra història i els valors i creences encara vigents avui dia. Volem contribuir a construir una societat en la qual la significació socioeconòmica estigui determinada pel fet de ser persona, no pas per quin sigui el seu sexe.

PREMISES I REQUISITS D'UNA ACTUACIÓ PREVENTIVA

PREMISSES

Partim de les premisses següents:

- 1. Tots els serveis públics poden, d'una manera o altra, contribuir a prevenir aquest tipus de violència.**

Es pot incidir en la prevenció de relacions abusives de parella de maneres diverses:

- ✓ Incorporant aquesta vessant en allò que ja es fa i que forma part de l'encàrrec laboral.

¹⁵ María Jesús Izquierdo. *¿En què consisteix la masculinitat?: de lo privado a lo público, de lo personal a lo relacional, de lo psíquico a lo social.*

Prevenició de relacions abusives de parella

Es tracta de:

- Incorporar a la pràctica diària una mirada sensibilitzada sobre les manifestacions del sexisme i, especialment sobre l'existència d'indicis de relacions abusives i/o altra manifestació de violència.
 - Tenir una actitud proactiva al respecte; és a dir, voler incidir-hi.
- ✓ Dissenyant estratègies i actuacions específiques adreçades a la prevenció de relacions abusives de parella.

Des d'aquesta òptica, tots els serveis públics poden, d'una manera o altra, contribuir a prevenir aquest tipus de violència.

2. Cal una voluntat institucional per incorporar la vessant preventiva en els serveis i no solament la voluntariat dels i de les professionals sensibilitzats/des.

Per assegurar el major impacte possible de la prevenció cal que es donin, almenys, els següents requisits:

- ✓ Una voluntat institucional en tal sentit que es tradueixi en:
 - ✓ Indicacions als i a les professionals dels diferents serveis en el context del seu encàrrec laboral.
 - ✓ Estratègies útils i pràctiques sobre com fer-ho.
 - ✓ Divulgació de bones pràctiques que facilitin la incorporació de la mirada preventiva.
- ✓ Una actitud per part del o de la professional del servei públic que faciliti la implementació d'aquestes indicacions i que aporti iniciatives facilitadores.

En ocasions, l'exemple d'un igual (company o companya de feina) pot tenir un efecte sensibilitzador més efectiu que un mandat jeràrquic.

3. Tots i totes formem part d'aquesta societat i hem estat socialitzats, en major o menor mesura, en uns valors i creences de tradició sexista i patriarcal.

Això explica que una bona part de personal dels serveis públics, en tots els nivells de les organitzacions, considerin que el sexisme és cosa del passat malgrat no tot estigui resolt; i que els avanços indiscutibles en la igualtat d'oportunitats i de resultats entre homes i dones fan innecessari fer d'aquest tema una prioritat.

Sovint la primera dificultat és demostrar que el sexisme és una realitat present al nostre entorn i que les relacions abusives de parella no solament existeixen sinó que estan molt més esteses del que veiem.

ALGUNS REQUISITS DE LA PREVENCIÓ

1. La prevenició ha d'anar adreçada a enfortir els factors de protecció existents en aquelles persones i en aquell entorn

Perquè la prevenició sigui efectiva cal:

- ✓ Identificar prèviament els factors de risc en un entorn determinat.
- ✓ Identificar els factors de protecció existents en aquell entorn.

Una intervenció preventiva eficaç és aquella que enforteix els factors de protecció existents o, dit en altres paraules, que aprofita i potencia aquelles habilitats, creences i costums que permeten actuar positivament i no caure en una relació abusiva, sigui en el paper de qui abusa o de qui és abusat.

Els resultats de diverses investigacions amb joves reforça la necessitat de posar l'èmfasi dels programes de prevenició en les potencialitats de les relacions i no pas en els seus perills. D'aquesta manera, s'evitaria crear un clima de pessimisme en els joves que, a la llarga, perjudicaria a les parelles.

En aquest sentit, s'ha comprovat que les persones que tenen por al fracàs de la seva relació tendeixen a propiciar els conflictes a través del seu comportament, arribant inclús a precipitar la ruptura. Això confirma que les expectatives respecte a la relació poden influir en la seva dinàmica, a través del mecanisme de les profecies autocomplertes. Per tant, existeix el risc que els programes destinats a reduir la violència de parella generin un resultat indesitjable, augmentar la desconfiança i la insatisfacció dels joves.¹⁶

2. Ressaltar que les relacions igualitàries beneficien tant als homes com a les dones.

Cal implicar els homes i no solament les dones en la lluita per unes relacions igualitàries de parella basades en el respecte i el respecte mutu i, per tant, fer de la lluita contra la violència masculista un objectiu compartit i de corresponsabilitat que beneficia tothom.

No tenir en compte aquest criteri pot tenir un efecte contrari al desitjat: actitud defensiva de resistència a reflexionar críticament sobre les pròpies creences, rebuig als plantejaments no sexistes i, en conseqüència, reforçament de les creences tradicionals.

3. Conèixer la població destinatària per adaptar l'acció a cada realitat concreta.

Es tracta d'obtenir determinada informació útil per definir quina és l'estratègia més adequada amb aquell grup concret. La manera d'obtenir aquesta informació pot ser molt diversa: es pot preguntar a informants clau que coneguin bé al grup en qüestió, i/o plantejar algunes preguntes a les persones destinatàries (qüestionari previ,

¹⁶ González, R. I Santana, J.D. *Violència en parejas jóvenes. Anàlisi y prevención*. Ed. Piràmide, 2001

Prevenició de relacions abusives de parella

entrevista, ...), i/o d'observar la manera de relacionar-se en determinats espais (formals - informals), etc.

Els mètodes d'aproximació poden ser diversos i cada professional o equip ha de valorar quins són els que estan al seu abast i els poden ser més útils.

Alguns dels aspectes sobre els quals obtenir informació poden ser, entre d'altres:

- ✓ Algunes característiques objectives (sexe de les persones participants, edat, procedència, ...)
- ✓ Creences i mites sobre les relacions afectiu sexuals i de parella, i sobre el que s'espera de l'home i de la dona.
- ✓ Saber si el tema els interessa, si tenen demandes o expectatives al respecte, si ja han participat en altres activitats que abordaven aquest tema, quina valoració en fan, etc.

4. Escollir l'estratègia a utilitzar en funció de les característiques del grup de població al qual vagi destinada l'actuació preventiva i del context des del qual s'intervé.

Cal tenir en compta que:

- ✓ Abordar les relacions de parella significa abordar creences, expectatives, pors; en definitiva actituds i comportaments que en el tema que ens ocupa no sempre es corresponen amb el que l'individu expressa o amb el seu sistema explícit de valors.
- ✓ Sovint no hi ha una demanda o interès previ per abordar aquest tema ni de participar en determinat taller o activitat, sinó que es tracta d'una decisió presa per professionals.
- ✓ Hi ha serveis l'assistència als quals és voluntària (com ara els casals de joves) i d'altres obligatòria (centres educatius en l'etapa d'ensenyament obligatori).

En aquest context, **l'estratègia utilitzada per assolir els objectius esdevé tant important com els objectius en sí**. En d'altres paraules, la manera de fer les coses esdevé tant important com el perquè es fan.

Cal defugir de discursos teòrics que, sovint, generen més rebuig que reflexió.

L'estratègia podrà ser directa o indirecta en funció de les característiques i dels interessos de les persones destinatàries, i també de les possibilitats i característiques del servei des del qual s'intervé (població voluntària o *captiva*).

Un exemple d'estratègia indirecta és el que ens mostra un equip de professionals de serveis socials bàsics que en constatar que el seu territori tenia una de les taxes d'embarassos d'adolescents més alta de Barcelona, van decidir posar en marxa un taller en el que es treballaven aspectes com la sexualitat, la contracepció, els valors, rols de gènere i acceptació del propi cos. El taller, però, malgrat partia d'una dinàmica activa no va donar els resultats esperats amb una alta discontinuïtat en l'assistència de les adolescents participants.

Prevenició de relacions abusives de parella

L'equip de professionals es va adonar que el que interessava a aquelles noies era el maquillatge i la perruqueria, així que van dissenyar un taller de maquillatge a través del qual abordar els rols de gènere. Van mantenir els mateixos objectius però van modificar l'estratègia. Aquesta vegada el resultat va ser molt més satisfactori.

En qualsevol cas, sigui quina sigui l'estratègia escollida, dos requisits imprescindibles són:

- ✓ Utilitzar una dinàmica activa, que promogui una alta participació, que ajudi a explicitar i que inviti a reflexionar sobre les pròpies creences sense que els i les participants se sentin jutjats.
- ✓ Flexibilitat i adaptació a cada realitat.

Cal defugir d'aplicar de manera estàndard programes, projectes i actuacions dissenyades en funció de grups de població tipus. Cal adaptar aquests programes, projectes i actuacions a cada grup concret. Cal disposar d'un cert repertori d'eines i activitats alternatives que permetin adaptar la intervenció a cada dinàmica i realitat concreta.

D'aquí la utilitat de tenir un cert coneixement previ de cada grup concret abans d'iniciar la intervenció, però també d'una actitud capaç d'escoltar les diferències dels requeriments de cada entorn i respondre amb flexibilitat sense per això desviar-se dels objectius.

5. Buscar complicitats per tal de crear nodes de col·laboració que donin major consistència i continuïtat a les accions preventives.

Es tracta de identificar persones més sensibles o predisposades pel tema, o senzillament més obertes a incorporar situacions novedoses, per tal d'establir aliances, acords de col·laboració o de crear un clima facilitador per a la implementació d'intervencions preventives en el tema que ens ocupa.

Les complicitats són necessàries per moltes raons i amb molts objectius com ara:

- ✓ Per introduir el tema del sexisme i de les relacions abusives de parella en entorns poc sensibilitzats o clarament hostils.
- ✓ Per fer propostes i realitzar actuacions preventives amb més recolzament i suport.
- ✓ Per sensibilitzar i posar en marxa iniciatives dins les pròpies organitzacions.
- ✓ Per facilitar que els i les altres escoltin i rebin determinades aportacions i propostes amb una actitud més receptiva.
- ✓ Per ajudar a visibilitzar determinades realitats o la utilitat de certes actuacions preventives.
- ✓ Perquè s'asseguri la continuïtat dels efectes preventius obtinguts a partir de determinades accions, recollint les aportacions i demandes expressades pels i per les participants.

Prevenió de relacions abusives de parella

Complicitats amb qui?:

- Dins la pròpia organització: amb companys i companyes de feina, amb la direcció.
- Amb altres serveis: amb professionals, amb la direcció, amb altres figures que hi incideixen.
- Amb la població destinatària de l'actuació preventiva: amb aquelles persones o entitats més obertes a abordar determinats temes, a qüestionar creences, a plantejar i opinar sobre el tema en qüestió; o amb persones i entitats amb ascendència sobre la resta del grup, del col·lectiu o de la xarxa social del territori, etc.

RECOMANACIONS PER A LA PREVENIÓ DE RELACIONS ABUSIVES DE PARELLA

POBLACIÓ DESTINATÀRIA I POBLACIÓ DIANA

Partim del convenciment que la prevenió de les relacions abusives de parella ha d'arribar a tots els sectors de la població. El sexisme és quelcom transversal que afecta tothom.

Es pot i s'ha de fer prevenió a totes les edats: des de l'embaràs amb els pares i les mares de la futura criatura, en les etapes de la infància, de l'adolescència, la joventut i en l'etapa adulta.

Definim, però, una **població diana** entesa com aquella que té un **potencial de canvi social** molt important de manera que si aquest sector de població incorpora valors, actituds i comportaments igualitaris no solament tindria un efecte multiplicador, sinó que aquest seria més profund i perdurable a mig i llarg termini, el que justifica amb escreix la dedicació de recursos i esforços amb aquest objectiu.

Proposem com a població diana la franja d'edat entre els 10 i els 14 anys tot entenent que el límit d'edat proposat no pot prendre's de manera rígida i que caldrà ajustar-lo a cada realitat concreta.

Sí volem assenyalar la gran importància d'incidir en aquesta franja d'edat per les següents raons:

Les investigacions consultades¹⁷ realitzades recentment tant a l'Estat Espanyol com també en altres països occidentals coincideixen en assenyalar que:

- ✓ El període dels 10 a 14 anys és una etapa de transformació en la qual la persona està en plena descoberta i construcció tant de la seva identitat, com dels referents que li serviran de model a l'hora de definir les seves relacions afectivo-sexuals, i que determinaran la manera de relacionar-se amb nois i noies.

És una etapa plena d'incerteses i d'interrogants en un procés obert al llarg del qual la persona mostra una major receptivitat a les influències de l'entorn i molt d'interès per aquest tema.

- ✓ En general, es detecta que en les relacions de parella entre adolescents és més probable que aparegui la violència amb l'inici de l'activitat sexual.

Poder incidir amb els nois i noies d'aquestes franges d'edat hauria de ser una prioritat, en cap cas exclouent amb la realització d'intervencions preventives adreçades a la resta de la població de qualsevol edat.

¹⁷ Veure capítol de Referències bibliogràfiques.

RECOMANACIONS

Hem estructurat aquest apartat en **sis àmbits temàtics** al quals fan referència les recomanacions que figuren en cada un d'ells:

- ✓ General
- ✓ Educació formal en centres educatius
Aquest àmbit aglutina les activitats educatives curriculars i totes aquelles altres que es realitzen als centres educatius en horari lectiu, tant si estan realitzades pel professorat, com per altres agents educatius (EAPs, TIS, serveis socials, serveis de salut, cossos de seguretat, etc.)
- ✓ Educació en el temps de lleure
Inclou tant les activitats que s'organitzen des d'equipaments de lleure (casals d'infants i de joves, ludoteques, centres cívics, equipaments esportius, etc.), i entitats (esplais, agrupaments escoltes, esportives, etc.), com també la que es realitza als centres educatius fora de l'horari escolar organitzades per les AMPAs o altres agents.
- ✓ Serveis Socials
Aquest àmbit aglutina les recomanacions respecte de la intervenció realitzada fora dels àmbits d'educació formal en centres educatius i d'educació en el temps de lleure.
- ✓ Salut
Aquest àmbit aglutina les recomanacions respecte de la intervenció realitzada fora dels àmbits d'educació formal en centres educatius i d'educació en el temps de lleure.
- ✓ Mitjans de comunicació

Hem procurat incorporar internet i les noves tecnologies al llarg de diferents àmbits temàtics, però som conscients que aquest és un tema prou important que requereix d'un major desenvolupament i atenció de la que hem pogut dedicar en aquest document. És per això que hem afegit una recomanació específica al final d'aquest capítol.

Cada àmbit temàtic conté els següents apartats:

- ✓ Què detectem que caldria millorar
- ✓ Recomanacions
 - A qui estan adreçades
 - Contingut de les recomanacions
 - A qui correspon fer efectiva la recomanació

Prevenió de relacions abusives de parella

Som conscients que hi ha àmbits que estan insuficientment desenvolupats en funció de la composició del propi grup i que això descompensa el grau d'aprofundiment assolit en cada un dels àmbits treballats.

Aquest fet, però, no resta validesa a les recomanacions plantejades i, en tot cas, sí voldríem que encoratgés les administracions i serveis implicats en un treball intern per tal de desenvolupar adequadament les mesures que finalment es consideri oportú endegar per tal de promoure unes relacions de gènere igualitàries i prevenir relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere.

Hem procurat atribuir a cada sistema de serveis la responsabilitat que entenem li pertoca en aquesta tasca i, des d'aquesta perspectiva de corresponsabilitat de tothom, som plenament conscients que el pes major de les recomanacions recau en el sistema educatiu (educació formal) entenent que la naturalesa del seu encàrrec i l'obligatorietat de l'educació entre els 6 i els 16 anys faciliten enormement l'accés i la incidència no solament en la població diana, sinó en la infància en general.

ÀMBIT GENERAL

QUÈ DETECTEM QUE CALDRIA MILLORAR?

- ✓ **Manca a Catalunya un estudi sobre les creences, actituds i comportaments de la població adolescent i jove respecte les relacions de parella i els rols de gènere que permeti identificar factors de protecció i factors de risc, i aportar criteris per a la prevenció.**

Per desenvolupar polítiques de caràcter preventiu cal un coneixement previ sobre quina és la realitat del problema sobre el qual es vol incidir. En violència masclista i en l'àmbit de l'Estat Espanyol (Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales) s'han realitzat tres edicions de la *Macroencuesta sobre la violencia contra las mujeres* els anys 1999, 2002 i 2006. I a Catalunya s'ha iniciat la implementació de l'*Enquesta de violència masclista* promoguda pel Departament d'Interior, Relacions Ciutadanes i Participació de la Generalitat, en col·laboració amb l'Institut Català de les Dones i la Regidoria de Dones de l'Ajuntament de Barcelona.

Aquests estudis, però, no tenen per objecte conèixer quines són les creences, actituds i comportaments de la població adolescent i jove respecte les relacions de parella i els rols de gènere.

És cert que hi ha diversos estudis parcials, amb mostres més o menys rellevants, realitzats en aquest sector de població en diferents territoris de l'Estat Espanyol molts dels quals han estat consultats en l'elaboració d'aquest document i figuren al capítol de *Referències bibliogràfiques*. I actualment s'està duent a terme un estudi sobre violència de gènere en adolescents des del Ministerio de Igualdad.

A Catalunya, però, no s'ha realitzat cap estudi d'àmbit de País adreçat a aquest sector de població que porti el coneixement necessari per tal d'orientar les polítiques preventives en matèria de relacions abusives de parella i de violència masclista en general, i que doni elements útils tant per a la definició de prioritats com en la definició del tipus d'actuacions a realitzar.

- ✓ **Pes insuficient de la prevenció en la dinàmica del Circuit Barcelona contra la violència vers les dones.**

El Circuit està orientat quasi en exclusiva a l'atenció de les situacions de violència masclista de les que tenim coneixement als serveis públics. La prevenció és un dels seus objectius però manca abordar-lo de manera operativa. I això és d'aplicació tant en el Circuit de ciutat com en els circuits territorials de Districte.

- ✓ **Insuficient desenvolupament de programes de formació específica sobre la violència masclista adreçats als i a les professionals dels diferents serveis que intervenen en situacions de violència.**

Malgrat els esforços i els recursos que s'estan dedicant en aquest sentit per part de bona part dels serveis públics implicats en la lluita per a l'eradicació de la violència masclista, encara estem molt lluny d'aconseguir el que estableix la llei.

RECOMANACIONS	RESPONSABILITAT IMPLEMENTACIÓ
<p>1. Cal que es faci un estudi sobre les creences, actituds i comportaments de la població adolescent i jove respecte les relacions de parella i els rols de gènere.</p> <p>Un estudi que:</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Es porti a terme amb el compromís d'actualització periòdica.✓ Que analitzi les creences i comportaments dels i de les adolescents i joves a partir dels 10 anys.✓ Que identifiqui els factors de risc i els factors de protecció que cal aprofitar i potenciar des d'una actuació positiva. <p>2. Incorporar nous membres de l'àmbit de la prevenió al Circuit Barcelona contra la violència vers les dones.</p> <p>✓ Alguns d'aquests serveis serien:</p> <ul style="list-style-type: none">- l'Agència de la Salut Pública que desenvolupa programes preventius que incorporen, o voldrien que incorporessin, la mirada preventiva en situacions de relacions abusives de parella.- La Direcció del Programa de Joventut de l'Ajuntament de Barcelona que desenvolupa programes i serveis molt diversos adreçats a adolescents i joves, i que tenen o poden tenir una vessant preventiva en el tema que ens ocupa. <p>✓ Als circuits Territorials dels Districtes caldria incorporar un/a referent territorial del Serveis Educatius del Consorci d'Educació de Barcelona.</p> <p>3. Establir relacions de coordinació entre els Circuits Territorials i les Comissions de Salut de cada Districte.</p>	<p>Parlament de Catalunya Generalitat de Catalunya Institut Català de les Dones</p> <p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones d'àmbit de ciutat i Territorials de Districtes Consorci d'Educació de Barcelona</p> <p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones d'àmbit de ciutat i Territorials de Districtes</p>

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>4. Promoure i recolzar la implementació de les recomanacions recollides en aquest document fomentant la incorporació de la vessant preventiva per part dels serveis i institucions que formen part del Circuit Barcelona.</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Publicar i divulgar aquest document.✓ Interpel·lar les diferents institucions i serveis implicats per tal que facin efectives les recomanacions que els afectin. <p>5. Enfortir la prevenió com un eix prioritari en el funcionament habitual del Circuit Barcelona contra la violència vers les dones, tant d'àmbit de ciutat com els Territorials.</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Incorporant la prevenió en els espais de formació, reflexió i debat.✓ Presentant bones pràctiques preventives.✓ Analitzant conjuntament quines són les creences i comportament respecte les relacions afectiu-sexuals i les relacions de parella entre els i les adolescents i joves i en el seu entorn; com estem incidint des de l'àmbit públic i privat, i què podem fer per millorar el que hi ha. <p>6. Cal fer efectiu el que diu la <i>Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista</i> al capítol 5 sobre formació i capacitació de professionals.</p> <p>La llei aborda de manera genèrica aquest tema al capítol 5 i després ho desenvolupa de manera específica per a determinats àmbits professionals als articles 15 (professorat), 31 (Forces i cossos de seguretat) o 32 (àmbit sanitari).</p> <p>La llei diu: <i>Les administracions públiques de Catalunya, en col·laboració amb entitats i persones professionals expertes en aquesta matèria i, si s'escau, també amb el món universitari, han de dissenyar programes de formació específica en matèria de violència masclista. Aquesta formació ha de diferenciar dos nivells:</i></p> <ul style="list-style-type: none">a) <i>El nivell de formació bàsica, dirigit a totes les persones professionals que intervenen indirectament en processos de violència masclista.</i>b) <i>El nivell de formació capacitadora, dirigit a les persones professionals que intervenen directament en processos de violència.</i> <p>En aquesta línia, cada institució hauria de valorar quin és el grau de formació existent en aquesta matèria i definir les mesures pertinents davant les mancances detectades.</p>	<p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones d'àmbit de ciutat</p> <p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones d'àmbit de ciutat i Territorials de Districtes</p> <p>Tots i cadascú dels sistemes de serveis</p>
---	---

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>7. Cal incorporar la perspectiva de gènere en la formació inicial d'aquelles disciplines i titulacions directament relacionades amb la prestació de serveis que incideixen, o poden incidir, en la prevenció i/o atenció de relacions abusives de parella o de situacions de violència masclista en general.</p> <p>8. Les Bases per a la subvenció a entitats que desenvolupen activitats en l'àmbit dels Serveis a les Persones han d'incorporar la demanda de compromís per a la promoció activa de la coeducació i de les relacions de gènere igualitàries.</p> <p>9. Divulgar i facilitar l'accés dels serveis públics, entitats i ciutadania en general a aquelles pàgines web prèviament validades des d'un punt de vista de relacions de gènere igualitàries.</p> <p>10. Facilitar la incorporació d'una perspectiva de gènere en les associacions veïnals i promoure la creació de vocalies de dones o mixtes per a la promoció de relacions de gènere igualitàries.</p>	<p>Tots i cadascú dels sistemes de serveis</p> <p>Generalitat de Catalunya Ajuntament de Barcelona Consorci d'Educació</p> <p>Institut Català de les Dones Generalitat de Catalunya Ajuntament de Barcelona</p> <p>Generalitat de Catalunya Ajuntament de Barcelona</p>
--	---

EDUCACIÓ FORMAL EN CENTRES EDUCATIUS

Aquest àmbit aglutina les activitats educatives curriculars i totes aquelles altres que es realitzen als centres educatius en horari lectiu, tant si estan realitzades pel professorat, com per altres agents educatius (Equips d'Assessorament Psicopedagògic -EAPs-, Tècnics/ques d'Integració social -TIS-, serveis socials, serveis de salut, cossos de seguretat, etc.)

QUÈ DETECTEM QUE CALDRIA MILLORAR?

1. Insuficient formació en coeducació, tant bàsica com continuada, del professorat en les etapes d'educació infantil, primària i secundària.

Actualment la coeducació és un tema més i, en ocasions una optativa, en els Plans d'Estudis dels futurs docents d'educació infantil i primària obligatòria.

I, pel que fa als i a les docents de l'ESO la situació s'agreuja notablement ja que la seva formació pedagògica ha estat mínima fins ara i no incorporava la coeducació. La recentment aprovada Llei d'Educació de Catalunya pretén millorar la formació pedagògica d'aquest sector del professorat en coherència amb un dels seus principis rector: *la coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre homes i dones*. Caldrà esperar al desenvolupament de la Llei per veure de quina manera s'inclourà la coeducació en la seva formació prèvia a l'exercici de la docència.

D'altra banda, l'experiència ens diu que el sentir general de molts claustres és que el sexisme és cosa del passat malgrat no tot estigui resolt, i que en aquell centre ja es funciona de manera igualitària entre homes i dones, no sent necessària cap actuació específica o transversal més enllà de la realització d'alguns tallers o activitats que, sovint, realitzen de manera puntual altres agents educatius externs al centre.

Però la realitat és tossuda: amb massa freqüència s'utilitzen exemples o estratègies educatives que reproduïen els valors tradicionals del que ha de ser masculí o femení, etc. I no pas com una acció deliberada en tal sentit per part dels i de les docents, sinó com a reproducció d'una realitat en la qual la desigualtat està incorporada en major o menor mesura en les pròpies maneres de fer i ni tant sols som conscients.

2. L'educació en relacions igualitàries i coeducació és una responsabilitat col·lectiva que sovint es delega i exigeix gairebé de manera exclusiva al sistema educatiu, eludint la responsabilitat que pertoca a la família, a la societat en general i a la resta de sistemes de serveis que actuen amb infants i joves.

És evident que els centres educatius són un escenari cabdal de socialització en valors. Tothom n'és conscient. Per aquest motiu tothom demana que els centres educatius garanteixin no solament la coeducació, sinó també molts altres valors com ara els de cura del medi ambient, la solidaritat amb altres cultures i realitats, la cura i respecte als animals, la circulació cívica, etc. etc.

Prevenió de relacions abusives de parella

Això provoca sovint en els claustres un sentiment de pressió excessiva, de soledat i d'incomprensió que no facilita gens el clima necessari d'implicació en aquest tema. La coeducació és responsabilitat de la societat en general i de tots i cadascú dels serveis que intervenen o s'adrecen a infants i joves. És des d'aquesta convicció i des de l'exercici de la responsabilitat que pertoca a cada sistema de serveis que cal establir les aliances necessàries per fer realitat una societat futura no sexista.

3. La figura de referent del Consell Escolar per a la coeducació als centres educatius és desconeguda per una bona part dels serveis públics que intervenen als centres, i la seva incidència és encara feble dins el funcionament habitual de la majoria dels centres.

Assolir la coeducació és un objectiu preventiu en sí mateix pel que fa al tema que ens ocupa: les relacions abusives de parella. Si abans afirmàvem que tots i totes formem part d'aquesta societat i hem estat socialitzats, en major o menor mesura, en uns valors i creences de tradició sexista i patriarcal, comprendrem perquè sovint dins els centres educatius una dificultat és demostrar que el sexisme és una realitat a tot arreu i que les relacions abusives de parella no solament existeixen sinó que estan més esteses del que veiem.

D'aquí que la creació de la figura de referent per a la coeducació i les comissions de coeducació dels centres sigui un punt de partida important però no suficient per sí sol.

Detectem els següents indicadors de que aquesta figura encara té una implantació feble en la majoria dels centres:

- ✓ La llei defineix el seu encàrrec però no determina quins són els mitjans dels quals ha de disposar per poder portar-lo a terme, fet que determina que sigui la seva voluntarietat i disponibilitat de temps els factors que finalment definiran la seva actuació i abast.
- ✓ El perfil de la persona referent per a la coeducació és molt divers ja que qualsevol membre del Consell Escolar pot ser destinat per aquesta tasca: representants del sector docent, del personal subaltern, de les famílies, de l'equip directiu,... I amb una dedicació molt desigual en funció de factors com ara l'interès personal pel tema, disponibilitat de temps, prioritats d'encàrrec, etc.
- ✓ La majoria dels serveis que col·laboren des de fa anys amb els centres realitzant tallers o activitats sobre temes relacionats amb les relacions afectiu-sexuals de parella desconeixen l'existència d'aquesta figura. No sempre existeix una coordinació o cooperació entre ells, quan la consideràriem bàsica i imprescindible.
- ✓ El paper que juga l'equip directiu en la vinculació amb el claustre, els departaments i les tutories de la tasca a fer per aquest agent és totalment dispar i depèn molt de que les persones que l'integren considerin la coeducació un tema transversal o un tema més dels molts que afecten a l'educació en valors d'infants i joves.

Prevenió de relacions abusives de parella

4. Molts llibres i programes educatius utilitzats als centres continuen incorporant una visió androcentrista de la història, les ciències o de qualsevol altra matèria o disciplina.

Encara són molts els texts i materials utilitzats a les classes i activitats educatives que no solament invisibilitzen les aportacions realitzades per dones significades al llarg de la història, sinó que estan formulats des d'una mirada androcentrista. Així, per exemple, en la forma d'explicar la història el que més es destaca són les guerres entre pobles, les lluites de poder i els sistemes de producció, però no pas la reproducció de la vida quotidiana ni el que fan les societats per sostenir la vida. Ni tampoc es visibilitzen les aportacions fetes per dones que han estat rellevants en l'àmbit públic (de les ciències, la política, etc.)

5. Foment insuficient de la participació i implicació de l'alumnat en la prevenió, detecció i abordatge de les relacions abusives de parella.

No és possible promoure i consolidar un canvi d'actituds, creences i comportaments sense la implicació i participació de la població a la qual va adreçat aquest objectiu.

Malgrat que la majoria de les activitats que es fan als centres solen utilitzar dinàmiques actives això és insuficient. Està infrautilitzat el potencial que suposa la relació i influència entre iguals, i poques vegades els i les alumnes participen en el disseny i selecció d'accions preventives.

6. Desaprofitament i descoordinació dels recursos existents.

Descoordinació: Els recursos disponibles, tant propis com externs al centres, que incideixen o poden incidir en la prevenió de relacions abusives de parella no solament solen funcionar de manera descoordinada, sinó també desconeixent l'existència de les altres iniciatives.

En un mateix centre educatiu poden arribar a intervenir, a banda d'altres iniciatives pròpies promogudes per determinats docents o estaments (Departaments, ...) :

- ✓ Referent o comissió de coeducació del centre (Consell Escolar del centre)
- ✓ Programa Salut i Escola (Consorti d'Educació i Consorci Sanitari de Barcelona)
- ✓ Jove Informa't i Participa (JIP) Ajuntament de Barcelona
- ✓ Tècnic o Tècnica d'integració social.
- ✓ Projectes i activitats ofertades per serveis externs:
 - Tallers d'educació afectiu-sexual, tallers de sexualitat, etc. Solen ser projectes dissenyats i treballats en xarxa entre diferents serveis del territori com ara: centres de serveis socials, ASSIR, Punt d'Informació i Atenció a les Dones, Agència de Salut Pública, Centre d'Atenció Primària de Salut, etc.

Prevenió de relacions abusives de parella

- Projecte de Salut Emocional (Consell de la Joventut)
- Altres

No sempre hi ha coneixement mutu, ni intercanvi d'informació, ni diagnòstic compartit respecte la població a la qual s'adrecen i que és la mateixa per a tot ells.

Desaprofitament: Per dues raons bàsicament:

- 1) Per motius relatius als propis serveis i projectes.
 - ✓ Perquè no revisen i actualitzen les seves estratègies per arribar als adolescents i joves.
 - ✓ Perquè no incorporen l'objectiu de prevenir i detectar relacions abusives de parella.
 - ✓ Perquè estan dissenyats per actuar si el jovent s'hi adreça i fa demanda, però no per arribar fins on és el jovent que no fa demanda però necessita el servei o activitat.
- 2) Perquè, amb massa freqüència, els resultats obtinguts no arriben al cos docent, o bé aquest no se sent implicat.

ADREÇADES A	RECOMANACIONS	RESPONSABILITAT IMPLEMENTACIÓ
<p>EQUIPS DIRECTIUS I PROFESSORAT</p>	<p>1. Incorporar la coeducació en la formació inicial i permanent del professorat d'educació infantil, bàsica obligatòria (Primària i ESO) i Batxillerat (Capítol 4, arts. 12, 13, 14, 15 i 16 de la Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista).</p> <p>Comuns:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Formació en coeducació a partir d'una reflexió prèvia sobre les pròpies creences, el sexisme i els seus efectes en l'educació. ✓ Facilitar indicadors per a la detecció i criteris d'actuació davant les relacions abusives de parella i de la resta de manifestacions de violència de gènere. <p>En la formació bàsica:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Incorporant aquesta formació als Plans d'Estudis Universitaris de Formació del Professorat. ✓ Incorporant aquesta formació/reflexió en el curs de preparació pedagògica adreçada als llicenciats i llicenciades aspirants a docents d'ESO i Batxillerat. 	<p>Ministeri d'Educació Departament d'Educació Departament Innovació, Universitats i Empresa</p>

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>EQUIPS DIRECTIUS I PROFESSORAT</p>	<p>En la formació permanent:</p> <ul style="list-style-type: none">- Facilitar l'intercanvi d'experiències i la divulgació de bones pràctiques (sensibilització i formació entre iguals) .- Oferir formació en estratègies educatives i recursos metodològics per fer efectiva la coeducació en la pràctica diària docent. <p>2. Complir les instruccions d'inici de curs respecte a la igualtat d'oportunitats i incorporar la coeducació dins el projecte educatiu de centre.</p> <p>Entre d'altres:</p> <ul style="list-style-type: none">- Revisar, a partir de la reflexió col·lectiva, els principals documents que componen el projecte educatiu de centre en clau coeducativa per tal d'articular un model d'escola basat en el respecte i en un tractament equitatiu de les aportacions, els valors i els interessos desenvolupats per les dones i els homes.- Vetllar per a que el Pla d'acció tutorial contribueixi a sensibilitzar i a fer canviar actituds sexistes en les relacions entre noies i nois.- Vetllar per a que el llenguatge utilitzat al centre, tant oral com escrit no sigui exclouent i on les alumnes , professores i les treballadores s'hi sentin representades. Incloure dins del Projecte lingüístic del centre pautes orientatives per evitar que el llenguatge del centre sigui discriminatori.- Establir normes de convivència que rebutgin de forma explícita actituds i comportaments que per raons de sexe o d'orientació sexual coaccionin i/o danyin la integritat de les persones que conviuen en l'àmbit escolar.- Adoptar formes d'organització i funcionament de tipus horitzontal que ajudin a promoure valors com l'equitat, la cooperació, la responsabilitat compartida, la ètica de la cura, el respecte per les diferències i el rebuig cap a la violència.- Potenciar una educació afectiva que afavoreixi la construcció d'una sexualitat positiva i saludable, i facilitar la gestió positiva de situacions de conflicte vinculades a comportaments i actituds de caràcter sexista i d'orientació afectivo-sexual.	<p>Departament d'Educació Consorci d'Educació Inspecció Equips directius Tutors/es i docents</p>
--	--	--

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>EQUIPS DIRECTIUS I PROFESSORAT</p>	<ul style="list-style-type: none">- Promoure una representació significativa dels dos sexes en tot tipus d'òrgans i càrrecs de responsabilitat del centre.- Vetllar per a que les activitats que s'organitzen als centres responguin a la diversitat d'interessos que pugin tenir els i les alumnes.- Vetllar per una igualtat d'accés de l'alumnat als recursos del centre i un equilibri en l'ús dels espais escolars, especialment els destinats al lleure.- Crear, difondre i activar protocols de detecció en relació amb possibles situacions d'abús sexual i agressions sexuals contra les dones, les noies i els infants.- Vetllar per a que l'orientació professional ofereixi models no estereotipats dels diversos àmbits professionals.- Revisar els materials pedagògics que s'utilitzen al centre per tal que no ofereixin representacions de les activitats i aportacions de les dones d'una manera empobrida i reduccionista en relació amb la realitat social que volen reflectir. Aquest és un mandat legal recollit a <i>Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista</i> a l'art. 14 sobre <i>Supervisió dels llibres de text i d'altre material educatiu</i>. <p>3. Designar la persona referent del consell escolar per la coeducació, i impulsar la comissió de coeducació al centre amb incorporació d'algun membre de l'equip directiu, tal i com estableix la Ley orgànica de Educación (LOE 2006 de 3 de maig) .</p> <p>És important:</p> <ul style="list-style-type: none">- Que aquesta disposició legal s'implementi en tots els centres.- La implicació de l'equip directiu.- Dotar a la persona referent i a la comissió de coeducació dels mitjans necessaris per portar a terme el seu encàrrec.- La formació de les persones referents de coeducació.- Vetllar perquè es prioritzi la coeducació com una prioritat del Pla de Convivència del centre.	<p>Departament d'Educació Consorti d'Educació Equips directius Consells Escolars</p>
--	--	--

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>EQUIPS DIRECTIUS I PROFESSORAT</p>	<p>4. Fer ús de la guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre.</p> <p>Aquesta Guia és una eina útil pel professorat, per la persona referent de coeducació i per la comissió encarregada d'impulsar un funcionament igualitari al centre. En aquest sentit cal afavorir que sigui de fàcil accés no solament en suport paper sinó també informàticament.</p> <p>5. Coordinació i complementarietat dels diferents recursos externs que presten serveis o realitzen actuacions dins els centres educatius i que tenen, o poden tenir, incidència en la prevenció de relacions abusives de parella.</p> <ul style="list-style-type: none">- La persona referent i la comissió de coeducació dels centres haurien de tenir la visió global de quins altres agents educatius externs que intervenen en el centre en el tema que ens ocupa, sigui de manera continuada o puntual: què fan, quin és el seu impacte, què proposen, etc.- Aquesta comissió hauria de ser receptora, entre d'altres (tutories, equip directiu, ...) de les avaluacions, propostes i demandes que l'alumnat comunicui a aquests agents educatius externs com a resultat de la seva intervenció en el centre.- Fora bo que, en la mesura del possible, la persona referent i la comissió de coeducació convoquessin un o dos cops l'any a aquests agents educatius externs per tal de:<ul style="list-style-type: none">• Compartir una aproximació diagnòstica de la realitat del centre en el tema que ens ocupa.• Facilitar la complementarietat entre les diferents actuacions i serveis.• Compartir i debatre propostes expressades pels agents educatius externs, sobre les quals la comissió valorarà quines considera pertinents i viables i si les incorpora o no a la seva proposta de Pla d'Acció pel curs següent.	<p>Departament d'Educació Consorti d'Educació Equips directius Tutors/es i docents</p> <p>Consorti d'Educació Equips directius Persona referent i comissions de coeducació dels centres</p>
--	---	---

Prevenió de relacions abusives de parella

SERVEIS EDUCATIUS	<ol style="list-style-type: none">1. Identificar en el territori bones pràctiques coeducatives, ajudar a visibilitzar-les i afavorir l'intercanvi d'experiències entre centres. Eleva les bones pràctiques al Consorci d'Educació i el Departament d'Educació per tal de visibilitzar, prestigiar i dotar de contingut un Banc de Bones pràctiques en coeducació a la ciutat i d'àmbit territorial superior.2. Oferir recursos i materials als centres per ajudar a fer efectiva la coeducació i la prevenió de relacions abusives de parella.3. Estimular i oferir formació pel professorat sobre promoció de relacions igualitàries i en matèria afectiu-sexual.4. Contribuir a la detecció i l'activació de mecanismes de resposta en els centres educatius davant possibles relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere.5. Vetllar per una Orientació professional no sexista.	Consorci d'Educació Consorci d'Educació Consorci d'Educació Consorci d'Educació Consorci d'Educació
ALTRES AGENTS EDUCATIUS QUE INTERVENEN AL CENTRE	<ol style="list-style-type: none">1. Quan es realitzin activitats preventives als centres educatius del territori, a més dels interlocutors habituals (equip directiu i tutories), cal posar-se en contacte amb la persona referent/comissió de coeducació de cada centre. Cal informar què es farà, demanar la seva col·laboració i, en acabar, traspasar la informació sobre les valoracions, demandes i propostes de l'alumnat (a banda que també es faci amb l'equip directiu i tutories), així com la pròpia valoració i propostes dels i de les professionals del projecte.	Serveis Socials Aj. BCN Serveis de Salut Agència de la Salut Pública Mossos d'Esquadra Guàrdia Urbana EAP TIS Etc.

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>ALTRES AGENTS EDUCATIUS QUE INTERVENEN AL CENTRE</p>	<p>2. Plantejar en les comissions socials amb els centres educatius la necessitat de realitzar una intervenció de prevenió de relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere.</p> <p>3. En les intervencions que realitzen els serveis de Salut en col·laboració amb els centres educatius caldria incorporar sempre la mirada de gènere vers la sexualitat i la prevenió de relacions abusives de parella.</p> <p>Serveis com, per exemple, l'ASSIR o Programes com el de Salut i Escola són una plataforma idònia per a contribuir a la prevenió de relacions abusives de parella.</p> <p>Incorporar en l'activitat que es realitza aspectes com:</p> <ul style="list-style-type: none">- L'autoconeixement, el coneixement d'altre l'autoestima, l'autocura, el desig , el respecte, el consentiment, la sexualitat com expressió de relació amb un mateix, i amb els altres.- La corresponsabilització en la prevenió dels embarassos no desitjats i de les infeccions de transmissió sexual i en la contracepció.- Desangoixar, desculpabilitzar altres expressions de la sexualitat en funció del gènere- Transmetre la diferència entre la genitalitat (coit) i sexualitat- Plantejar en les intervencions qüestions relacionades amb els estereotips i identitats de gènere i la seva incidència en les relacions- Incidir en el diàleg sobre els tòpics referents a l'amor i les relacions de parella- Aportar elements identificadors de manifestacions violentes o abusives en les relacions personals.- Abordatge de la identitat i la diversitat sexual.	<p>Serveis Socials Ajuntament BCN</p> <p>Agència de Salut Pública ASSIR Altres serveis de Salut</p>
--	--	---

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>ADMINISTRACIONS</p>	<p>A més de la responsabilitat que correspongui a cada Administració en la implementació de les recomanacions anteriors, cal considerar també les següents:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Vetllar pel compliment de la Transitòria setena de la Llei d'Educació de Catalunya en el Pla per a la igualtat de gènere en el sistema educatiu, pel que fa a incloure mesures específiques de prevenió de violència de gènere.2. Fer una aposta clara i decidida per treballar des de la coeducació, destinant recursos humans i econòmics. Apostar per la coeducació é apostar per l'èxit escolar i de prevenió de violències. S'ha de fer transversal en totes les actuacions, programes i projectes de l'administració.3. Elaborar una Guia per a la detecció i l'actuació davant les relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere. I assegurar que tots els centres n'estan informats.4. Crear un banc de bones pràctiques i de recursos en matèria de coeducació i relacions igualitàries en l'àmbit de la ciutat. Aquest banc hauria d'alimentar i ser alimentat pels Serveis Educatius i els centres de la ciutat.5. Posar en marxa un premi per a l'Educació no sexista per prestigiar públicament aquestes pràctiques i estimular la seva generalització.	<p>Departament d'Educació Consorci d'Educació Institut Català de les Dones</p> <p>Consorci d'Educació Departament d'Educació</p> <p>Departament d'Educació Consorci d'Educació Departament d'Acció Social i Ciutadania Institut Català de les Dones</p> <p>Consorci d'Educació</p> <p>Institut Català de les Dones Departament d'Educació Consorci d'Educació</p>
-------------------------------	--	---

Prevenció de relacions abusives de parella

<p>ALUMNAT</p>	<p>1. Implicar l'alumnat en la detecció i actuació davant les relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere.</p> <ul style="list-style-type: none">- Identificar aquells i aquelles adolescents que són o poden esdevenir agents d'igualtat en col·laboració amb la comissió de coeducació del centre.- Implicar als delegats i delegades de classe tant en la promoció de relacions igualitàries com en la identificació, detecció i actuació davant relacions abusives de parella.✓ Implicació dels delegats, delegades, mediadors i mediadores en la valoració del grau d'igualtat d'oportunitats assolit en l'espai classe. <p>2. A partir del cicle superior d'educació primària obligatòria, cal oferir a l'alumnat espais de reflexió sobre les pròpies creences, actituds i expectatives respecte les relacions afectives i sexuals, i els rols de gènere.</p> <ul style="list-style-type: none">- Cal avançar als 10 anys l'abordatge de les relacions afectives i sexuals.- Aquests espais poden ser assumits a partir pel personal del propi centre i/o amb la col·laboració d'altres agents educatius. Quan aquest sigui el cas, cal assegurar que l'activitat realitzada està articulada amb el funcionament general del centre i que el fruit de l'activitat és recollida en el sí del centre (comissió o agent de coeducació, equip directiu, tutories, professorat de la matèria, etc.)- Cal adaptar l'estratègia i contingut a les necessitats i característiques de cada edat i grup en particular.- L'educació afectiu-sexual és un tema que aborden en els centres diferents agents educatius, raó per la qual és imprescindible incorporar el treball en xarxa en totes les fases de la posta en marxa dels projectes, tallers o actuacions concretes: disseny, execució i avaluació.	<p>Equip directiu Referent /comissió coeducació Consell Escola Centre AMPAs</p> <p>Equips directius Referent /comissió coeducació Tutories Professorat Altres agents educatius (SS, ASSIR, Agència Salut Pública, Mossos d'Esquadra, etc.)</p>
-----------------------	--	--

Prevenció de relacions abusives de parella

<p>ALUMNAT</p>	<p>3. Evitar estigmatitzar la població considerada de risc.</p> <p>La prevenció ha d'anar adreçada a tot el grup classe o grup natural de formació, i no pas específicament a aquells i aquelles alumnes que es considerin que estan en major risc de viure relacions abusives de parella. Aquesta identificació solament contribueix a estigmatitzar més aquell alumnat com a "problemàtic i de risc". I, a més, és fals que la resta de l'alumnat estigui exempt del risc de viure relacions abusives de parella donat que el sexisme i la realitat de les microviolències són transversals a tots els sectors de la població.</p> <p>4. Elaborar una Guia per a l'alumnat sobre <i>Com detectar i actuar davant de relacions abusives en la teva relació de parella o dels teus amics i amigues.</i></p> <p>Ja hi ha iniciatives similars promogudes per l'Administració pública en altres territoris de l'Estat Espanyol.</p> <p>5. Donar veu a l'alumnat i implementar dinàmiques participatives per tal que expressin les seves pors, dubtes, opinions i propostes</p> <p>Perquè:</p> <ul style="list-style-type: none">- No es poden abordar les creences i actituds sense la participació i implicació de l'alumnat.- Perquè hi ha aportacions de l'alumnat útils i intel·ligents d'interès pel centre.- Perquè no es pot introduir elements crítics sense escoltar primer què pensen i què volen els i les alumnes.	<p>Equips directius Referent /comissió coeducació Tutories Professorat Altres agents educatius (SS, ASSIR, Agència Salut Pública, Mossos Esquadra, etc.)</p> <p>Institut Català de les Dones Departament d'Educació/Consorti d'Educació Atenció Primària Salut (ASSIR) Direcció del Progr. de Joventut i Direcció del Progr. de Dones (Ajuntament Barcelona)</p> <p>Equips directius Agent /comissió coeducació Tutories Professorat Altres agents educatius (SS, ASSIR, Agència Salut Pública, Mossos d'Esquadra, etc.)</p>
-----------------------	---	--

Prevenció de relacions abusives de parella

<p>ALUMNAT</p>	<p>6. Incorporar internet no solament com un mitjà de comunicació i d'informació, sinó com una plataforma de xarxes socials virtuals en les quals es manifesten els mateixos valors i creences que en les xarxes presencials.</p>	<p>Departament d'Educació Consorti d'Educació Serveis Educatius Direcció i Prof. centres</p>
<p>FAMÍLIES</p>	<p>1. Elaborar una Guia per a pares i mares sobre <i>Com detectar i actuar davant de relacions abusives de parella en els teus fills o filles o les seves amistats.</i></p> <p>2. Oferir un ventall d'activitats sobre l'eix <i>Per una educació igualitària</i> adequada a les diferents etapes d'educació bressol (0 a 3 anys), educació infantil, bàsica obligatòria i Batxillerat.</p>	<p>Institut Català de les Dones Departament d'Educació/Consorti d'Educació Atenció Primària Salut (ASSIR) Direcció del Programa de Dones (Ajuntament BCN) Consell Escolar Municipal de Barcelona</p> <p>Institut Català de les Dones Departament /Consorti d'Educació Direcció del Programa de Dones (Aj. BCN) Consell Escolar M. BCN</p>

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>ENTITATS/ SOCIETAT ORGANITZADA I SOCIETAT EN GENERAL</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Recolzar i incentivar les iniciatives de les entitats que ja treballen per la coeducació i per a la promoció de relacions igualitàries.2. En totes aquelles accions organitzades per entitats que reverteixen en els centres educatius, demanar que es coordinin amb l'administració educativa a l'hora de dissenyar i organitzar jornades, congressos i editar materials, per tal que els esforços puguin revertir en una bona acceptació i siguin profitosos.3. Potenciar la realització de campanyes de sensibilització com, per exemple, <i>Tallem amb els mals rotllos</i>.4. Donar visibilitat i prestigi a les bones pràctiques educatives en coeducació i relacions igualitàries promogudes pels centres. Aprofitant dates assenyalades en l'àmbit de les dones i de l'educació (8 de març, 25 de novembre, i d'altres), l'acte del lliurament del Premi <i>Educació no sexista</i>, etc.	<p>Departament Educació Consorti Educació BCN Ajuntament BCN</p> <p>Institut Català de les Dones Ajuntament BCN</p> <p>Institut Català de les Dones</p> <p>Consorti Educació Institut Català de les Dones Ajuntament BCN</p>
--	--	--

EDUCACIÓ EN EL TEMPS DE LLEURE

Inclou tant les activitats que s'organitzen des d' equipaments de proximitat (casals infantils, casals de joves, ludoteques, centres cívics, biblioteques, equipaments esportius, etc.), i entitats (AMPAs, esplais, agrupaments escoltes, esportives, culturals etc.), com també les que es realitzen fora de l'horari escolar organitzades per altres agents socio-educatius, públics i privats..

QUÈ DETECTEM QUE CALDRIA MILLORAR?

- 1. En la nostra societat i en el espais de lleure no hi ha prou consciència sobre la pervivència del sexisme i dels seus efectes a través de moltes microviolències quotidianes que estan incorporades dins la normalitat del dia a dia .**

Sovint hi ha la creença que el sexisme és cosa del passat malgrat no tot estigui resolt, i que l'avenç indiscutible cap unes relacions més igualitàries entre homes i dones, fa innecessari incorporar la coeducació com un objectiu transversal a les activitats que es realitzen, o és minimitza la necessitat d'incorporar en moltes d'aquestes activitats objectius de reflexió sobre el sexisme i les seves conseqüències en les relacions entre les persones.

- 2. Dificultat per utilitzar estratègies indirectes per a l'abordatge del sexisme i les desigualtats entre homes i dones, i manca de sistematització escrita i de socialització de l'experiència acumulada en allò que ja s'està fent.**

- ✓ En ocasions, les persones voluntàries o professionals del lleure volen promoure la coeducació i fer reflexionar sobre el sexisme però es troben amb dificultats de com introduir-ho a través de l'oferta habitual d'activitats i/o de la posta en marxa d'activitats específiques que siguin atractives per a les persones destinatàries (infants, joves i/o adults). Aquest no és un tema que interressi a la majoria de la població en el seu temps d'oci, i difícilment s'inscriuran, o inscriuran els seus fills i filles, a activitats específiques per abordar aquest tema per moltes dinàmiques actives i participatives que es vulguin utilitzar.

Detectem que hi ha una manca de reflexió per part d'algunes entitats i organitzacions que intervenen en el lleure. La força de l'àmbit de lleure rau en la oportunitat de treballar la coeducació des de les relacions no tant a partir de les grans activitats sinó a partir de la convivència .

El lleure és un espai voluntari i la gent s'apunta a allò que l'interessa i li resulta atractiu sigui per divertir-se, per practicar aficions, per aprendre noves activitats o per motius similars.

- ✓ Justament aquesta dificultat hauria de ser un estímul per sistematitzar per escrit quines són les estratègies indirectes de prevenció que ja s'estan utilitzant amb èxit, per tal d'anar construint un cos metodològic d'intervenció i de poder socialitzar l'experiència i els sabers obtinguts a través de la reflexió sobre la pròpia acció.

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>3. Les administracions que contracten entitats o empreses de lleure no solen incorporar el compromís per part d'aquestes d'incorporar la perspectiva de gènere i la coeducació en la prestació del servei.</p> <p>A l'Administració pública la perspectiva de gènere no sol estar incorporada de manera transversal en la seva organització i, sovint des de l'àmbit de l'educació en el lleure no la incorporen com una condició per a accedir a un contracte de prestació de serveis públics.</p>		
ADREÇADES A	RECOMANACIONS	RESPONSABILITAT IMPLEMENTACIÓ
<p>PROFESSIONALS I VOLUNTARIS/ES</p>	<p>1. Promoure i facilitar que la formació de professionals i personal voluntari de l'àmbit de l'educació en el lleure incorpori continguts sobre coeducació, perspectiva de gènere i sexisme, i sobre com incorporar-ho en la pràctica mitjançant estratègies directes i indirectes:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ En la formació inicial per a l'obtenció de títols directament relacionats amb aquest àmbit. Aquesta recomanació és d'aplicació tant en titulacions de formació no reglada (monitor de lleure, director de lleure, monitor esportiu...) com en la formació reglada tant Cicles formatius, com Graus Universitaris. Per exemple.(Tècnic/a superior d'animació sociocultural, Tècnic/a superior en educació infantil, Educador Social etc.) ✓ En la formació permanent i continuada d'aquests professionals i voluntaris/es. <p>2. Facilitar la divulgació, accés i intercanvi i reflexió de bones pràctiques entre entitats i serveis tant públics com privats.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Promoure espai d'intercanvi entre professionals (Jornades, seminaris, fòrums...). ✓ Crear un banc de bones pràctiques de recursos de prevenció i que sigui accessible a través d'internet). 	<p>Generalitat de Catalunya</p> <p>Federacions d'entitats d'esplais i moviment Escoltes Empreses gestores Altres agents que ofereixin formació</p> <p>Direcció del Programa de Dones Direcció del Programa de Joventut Institut Català de les Dones</p>

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>PROFESSIONALS I VOLUNTARIS/ES</p>	<ul style="list-style-type: none">✓ Catàleg de recursos i produccions per a l'abordatge de la coeducació i sexisme.✓ Materials de divulgació <p>3. Elaborar una Guia per a professionals i voluntaris/les del lleure sobre <i>Com detectar i actuar davant de relacions abusives en l'àmbit del lleure i la promoció.</i></p> <p>Tenim el precedent de les Guies per a la detecció i actuació davant els maltractaments infantils adreçades a aquest col·lectiu específic.</p> <p>4. Promoure la creació de projectes artístics i de difusió cultural realitzats per joves que incorporin la mirada de gènere (teatre, productes o materials audiovisuals, plàstics, etc.) dins el funcionament dels serveis i equipaments de lleure, públics o privats.</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Generant línies de subvenció.✓ Creant activitats i projectes. <p>5. Facilitar i estimular la creació de circuits per a l'exhibició d'aquestes produccions no solament de manera presencial o física (exposicions, escenaris de teatre, festivals, etc.), sinó també utilitzant les xarxes virtuals (blogs, facebook, myspace, etc.)</p>	<p>Direcció del Programa de Dones Direcció del Programa de Joventut Institut Català de les Dones</p> <p>Districtes Direcció Programa Joventut Direcció Programa Dones Institut de Cultura TMB Institut Català de les Dones Diputació de Barcelona (Oficina per la Igualtat)</p> <p>Districtes Direcció Programa Joventut Direcció Programa Dones Institut de Cultura TMB Institut Català de les Dones Diputació de Barcelona (Oficina per la Igualtat)</p>
---	---	--

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>INFANTS/ADOLESCENTS I JOVES</p>	<p>1. Promoure la participació dels infants, adolescents i joves en projectes artístics i de difusió cultural i en els circuits d'exhició d'aquestes produccions, que incorporin temes de coeducació, sexisme, etc.</p>	<p>Districtes Direcció Programa Joventut Direcció Programa Dones Institut de Cultura TMB Institut Català de les Dones Diputació de Barcelona (Oficina per la Igualtat)</p>
<p>FAMÍLIES I ADULTS</p>	<p>1. Oferir activitats que incorporin la mirada de gènere i el qüestionament del sexisme dissenyades de forma diferencial per a públic familiar.</p> <p>2. Col·laborar amb les AMPAs per tal que els serveis i activitats que organitzen responguin a criteris de coeducació i no reproduïxin els valors tradicionals de gènere.</p>	<p>Districtes Direcció Programa Joventut Direcció Programa Dones Institut de Cultura TMB Institut Català de les Dones Diputació de Barcelona (Oficina per la Igualtat)</p> <p>Districtes Direcció Progr. Joventut Direcció Progr. Dones Institut de Cultura TMB Institut Català de les Dones Diputació de Barcelona (Oficina per la Igualtat)</p>

Prevenció de relacions abusives de parella

<p>ADMINISTRACIONS</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Incorporar la coeducació i la visió de gènere en la definició dels serveis, programes i projectes que s'han de desenvolupar en el marc d'equipaments municipals de lleure.2. Demanar el compromís de les entitats d'esplai, culturals, esportives i altres de l'educació en el lleure a les que l'Administració pública dóna suport, en la promoció activa de la coeducació i les relacions de gènere igualitàries.3. Promoure la difusió de l'Acord Ciutadà per una Barcelona Lliure de violència vers les dones per sumar adhesions de les entitats implicades en el lleure (esportives, culturals, de lleure, etc.) al compromís per assolir una societat no sexista igualitària, i treballar per a la sensibilització i la prevenció de la violència masclista.4. Incorporar la mirada de gènere en l'organització dels esdeveniments culturals de la ciutat.	<p>Ajuntament Barcelona: Gerències d'Educació, Cultura i Benestar; Acció Social i Ciutadania I Districtes</p> <p>Ajuntament Barcelona: Gerències d'Educació, Cultura i Benestar; Acció Social i Ciutadania I Districtes</p> <p>Ajuntament Barcelona Gerències d'Educació, Cultura i Benestar; Acció Social i Ciutadania I Districtes</p> <p>Ajuntament Barcelona Gerències d'Educació, Cultura i Benestar; Acció Social i Ciutadania I Districtes</p>
-------------------------------	---	---

SERVEIS SOCIALS

Aquest àmbit aglutina les recomanacions respecte de la intervenció realitzada fóra dels àmbits anteriors
(Educació formal en centres educatius i Educació en el temps de lleure)

QUÈ DETECTEM QUE CALDRIA MILLORAR?

1. Insuficient desenvolupament de la intervenció preventiva en el conjunt del sistema públic de serveis socials.

La prevenció primària (evitar l'aparició del problema) està incorporada com a principi però, a la pràctica, es dediquen esforços molt minsos a aquest tipus d'actuacions. La detecció precoç (prevenció secundària) està més estesa però molt lluny del que seria desitjable en un sistema de serveis que té caràcter universal des de la Llei catalana de Serveis Socials de 2008. La prevenció terciària associada a l'atenció a problemàtiques ja manifestes és la única realment incorporada a la pràctica de la intervenció.

2. Insuficient desenvolupament de l'avaluació de resultats i de cost/benefici (eficiència) en el conjunt del sistema públic de serveis socials.

Aquesta constatació és més greu en relació a la prevenció primària i també la secundària (detecció precoç) doncs solament s'incorporarà la prevenció com un eix cabdal del sistema de serveis socials quan es pugui demostrar la seva eficàcia i eficiència en evitar l'aparició de problemes (en aquest cas de relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere), i en la reducció del cost humà i econòmic en serveis d'atenció.

3. No hi ha prou consciència sobre la pervivència del sexisme en la nostra societat i els seus efectes a través de moltes microviolències quotidianes que estan incorporades dins la normalitat del dia a dia.

Parlar de la necessitat d'incorporar una mirada de gènere a l'anàlisi de la realitat i a la intervenció desperta sovint un cert rebuig per considerar que s'està fent una lectura sesgada des de determinats postulats feministes. Aquest posicionament dificulta la visualització de la pervivència del sexisme i dels mecanismes que el vinculen amb les relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere. Dit en altres paraules, dificulta la prevenció primària i la detecció precoç d'aquestes situacions per manca d'identificació de determinats indicadors com a senyals d'alarma.

4. Insuficient formació en perspectiva de gènere i coeducació, tant pel que fa a la formació bàsica com continuada, dels diferents professionals que intervenen (Treballador/a social, educador/a social, psicòleg/a, treballador/a familiar, etc.).

Prevenió de relacions abusives de parella

ADREÇADES A	RECOMANACIONS	RESPONSABILITAT IMPLEMENTACIÓ
<p>DIRECCIÓ SERVEIS I PROFESSIONALS</p>	<p>1. Incorporar la perspectiva de gènere dins de les Programacions Territorials i de les Programacions dels Centre dels Serveis Socials Bàsics, tant pel que fa a l'atenció individualitzada com a la grupal i la comunitària.</p> <p>Sovint a serveis socials les demandes de la ciutadania no fan referència explícita a situacions de relacions abusives o de violència en general. És el o la professional qui sol detectar aquest tipus de situacions, d'aquí la importància que incorpori aquesta mirada de gènere a l'hora d'analitzar i d'intervenir en la realitat sigui a nivell individual/familiar (atenció individualitzada i atenció grupal), o a nivell comunitari i en el treball en xarxa amb altres serveis i agents socials.</p> <p>2. Incorporar un llenguatge no sexista coherent amb un plantejament de relacions de gènere igualitàries.</p> <p>3. Evitar estigmatitzar la població considerada de risc quan es dissenyin projectes i actuacions específiques de caràcter preventiu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Quan es realitzin tallers o altres intervencions específiques de prevenció de relacions abusives de parella o altres manifestacions de violència de gènere, cal utilitzar espais normalitzats que no identifiquin a qui s'hi adreça com a problemàtic: centres educatius (alumnat, AMPA, ...), centres cívics, casals de joves i similars. - La prevenció ha d'anar adreçada a tot el grup natural (sigui tot el grup classe/s si es tracta d'un centre educatiu, o d'un taller o activitat del casal de joves, etc.), i no pas específicament a aquelles persones que es considerin que estan en major risc de viure relacions abusives de parella o altres situacions de violència de gènere. Aquesta identificació solament contribueix a estigmatitzar més aquell sector de població com a "problemàtic i de risc". I, a més, és fals que la resta d'integrants "normalitzats" d'aquell grup o activitat estigui exempt del risc de viure relacions abusives de parella donat que el sexisme i la realitat de les microviolències són transversals a tots els sectors de la població. 	<p>Direcció d'Acció Social i Ciutadania Institut M. de SS Direcció del Programa de Dones</p> <p>Professionals i direcció dels serveis Institut M. de SS</p> <p>Direcció del Programa de Dones Direcció d'Acció Social i Ciutadania Institut M. de SS</p>

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>DIRECCIÓ SERVEIS I PROFESSIONALS</p>	<p>4. Sistematitzar les estratègies d'intervenció indirecta de caràcter preventiu amb grups naturals d'adolescents i joves (treball al carrer) i en equipaments i espais de lleure (casals de joves, centres cívics o similars).</p> <p>Quan no hi ha demanda o aquesta no té res a veure amb l'abordatge de les relacions de gènere entre les persones, cal posar en marxa estratègies indirectes d'intervenció, ja sigui preventiva i/o assistencial. Hi ha un bagatge acumulat de molts anys de pràctica professional que està insuficientment sistematitzada per escrit el que no facilita la creació d'un cos metodològic d'intervenció que es pugui traspasar i compartir.</p> <p>A més de la responsabilitat que correspongui a cada Administració en la implementació de les recomanacions anteriors, cal considerar també les següents:</p>	<p>Direcció del Programa de Dones Direcció d'Acció Social i Ciutadania Institut M. de SS (Ajuntament Barcelona)</p>
<p>ADMINISTRACIONS</p>	<p>1. Posar en marxa un programa de Prevenió de relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere que contempli diverses línies d'actuació. I dotar-lo de recursos professionals i de pressupost, tot incorporant l'avaluació tant de procés, com d'eficàcia, d'eficiència i de perdurabilitat dels resultats obtinguts.</p> <p>Aquest Programa hauria d'incorporar, entre d'altres, les següents accions:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Protocol·litzar la intervenció preventiva adreçada a determinats col·lectius de població a partir de l'experiència i les bones pràctiques existents per part dels diferents serveis socials municipals (CSS, PIAD, etc.). - Posar en marxa un banc d'experiències i de recursos, tant propis com aliens, sobre prevenció de relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere. - Oferir espais d'intercanvi d'experiències en els quals s'incloguin projectes de prevenció de relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere. - Ajudar a divulgar les bones pràctiques preventives de relacions abusives de parella a través de publicacions municipals específiques de serveis socials (Barcelona Societat) o d'altres àmbits (educació, etc.), o de divulgació ciutadana 	<p>Direcció del Programa de Dones Direcció d'Acció Social i Ciutadania Institut M. de SS (Ajuntament Barcelona)</p>

Prevenció de relacions abusives de parella

ADMINISTRACIONS	<ul style="list-style-type: none">- Facilitar la participació en projectes de recerca aplicada dirigits per la universitat per a l'avaluació de l'eficàcia, eficiència i perdurabilitat dels efectes de les actuacions preventives de relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere. <p>2. Facilitar la presentació al Circuit Barcelona contra la violència vers les dones de bones pràctiques preventives treballades en xarxa amb altres serveis i/o amb un bon plantejament d'avaluació de procés, eficàcia i eficiència.</p> <p>3. Promoure en col·laboració amb les universitats la recerca aplicada en matèria d'avaluació de procés, d'eficàcia, eficiència i perdurabilitat dels efectes de les actuacions preventives de relacions abusives de parella</p> <p>4. Manténir el Pla de formació a professionals sobre intervenció en situacions de violència masclista incorporant eines per a la intervenció preventiva.</p> <p>Aquesta és una línia iniciada i materialitzada en el Pla de formació 2008-2010 adreçat a totes i tots els i les professionals del treball social, l'educació social i la psicologia dels centres de serveis socials bàsics de la ciutat. Aquest Pla planteja dos nivells de formació:</p> <ul style="list-style-type: none">- Cursos de formació bàsica sobre intervenció social en situacions de violència masclista.- Cursos d'aprofundiment que ajudin als i a les professionals a formar-se des de la vessant de la perspectiva de gènere i la cultura de la pau, per a que puguin treballar vers la igualtat i el respecte. <p>Caldria mantenir aquesta línia formativa en els propers anys, ja que és necessari un procés de formació/sensibilització continuat sense el qual no és possible aconseguir la interiorització de les noves disposicions.</p>	<p>Direcció del Programa de Dones Direcció d'Acció Social i Ciutadania Circuit BCN contra la violència vers les dones (de ciutat i territorials)</p> <p>Direcció del Programa de Dones Direcció d'Acció Social i Ciutadania</p> <p>Direcció del Programa de Dones Direcció d'Acció Social i Ciutadania</p>
------------------------	--	--

Prevenció de relacions abusives de parella

INFANTS I JOVES	<ol style="list-style-type: none">1. Promoure actuacions d'educació afectiu-sexual en el medi obert freqüentats per adolescents i joves tot utilitzant estratègies indirectes quan calguin. El lleure és un espai voluntari i, sovint, els adolescents i joves no mostren interès per fer un taller d'educació afectiu-sexual, però sí per fer altre tipus de tallers instrumentals o diversos a través dels quals es poden introduir els objectius per a una educació afectiu-sexual basada en relacions igualitàries de gènere. Els mitjans utilitzats poden ser diversos sense modificar els objectius inicials dels i de les professionals de serveis socials.2. Implementar el treball transversal des d'una perspectiva de gènere, de resolució de conflictes i de cultura de pau a les intervencions que ja es realitzen a nivell individualitzat i grupal als Centres de Serveis Socials Bàsics (grups de reforç escolar, grups esportius, ...)3. Establir una col·laboració estable amb l'ASSIR de cada territori per tal de facilitar l'accés en totes dues direccions del jovent, i treballar des de les responsabilitats pròpies de cada servei amb una mirada de gènere comuna. Cal establir criteris de derivació i estratègies per tal de facilitar al màxim que tots dos serveis siguin realment accessibles al jovent que els necessiti o estigui interessat en contactar-hi.4. Potenciar l'espai de les comissions socials com un escenari per definir conjuntament amb la resta de serveis i agents educatius tant escolars com socials les línies d'actuació-intervenció en l'àmbit de la igualtat de gènere, coeducació i resolució de conflictes.5. Vetllar per una Orientació professional no sexista en el context de l'atenció i orientació a joves proporcionada tant des dels serveis socials com d'altres serveis municipals .	<p>Direcció centres i professionals SS Direcció del Programa de Dones i Direcció Acció Social i Ciutadania (Ajuntament) Consorti Educació de Barcelona</p> <p>Direcció de centres Professionals SS Direcció d'Acció Social i Ciutadania</p> <p>Direcció centres i professionals ASSIR</p> <p>Institut Municipal SS Direcció centres Professionals SS Consorti Educació</p> <p>Institut Municipal SS Direcció centres Professionals SS Direcció del Programa de Joventut</p>
------------------------	--	---

Prevenió de relacions abusives de parella

<p style="text-align: center;">ENTITATS / SOCIETAT ORGANITZADA / SOCIETAT EN GENERAL</p>	<p>6. Promoure espais i/o estratègies per poder consultar i analitzar de manera directa i amb perspectiva de gènere situacions relacionades amb les relacions de parella i emocionals. Vetllar per les situacions de risc.</p> <p>1. Treballar amb les AMPAs i/o les famílies per a la creació d'escoles de mares i pares.</p> <p>On desenvolupar temàtiques vinculades amb l'educació afectiu-sexual dels seus fills i filles, la prevenció de les relacions abusives de parella, i altres manifestacions de violència de gènere. Així com també, fomentar un programa que doni recolzament a les mares i als pares en els comportaments igualitaris i respectuosos entre homes i dones, la paternitat compartida, la corresponsabilitat i la resolució de conflictes.</p> <p>2. Posar en marxa projectes comunitaris de sensibilització i prevenció de les relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Desenvolupar accions/intervencions que ajudin a transformar el model masclista de poder. ▪ Implicar a homes joves i adults perquè trenquin el seu silenci participant activament en la lluita contra la violència masclista. <p>3. Potenciar l'associacionisme en temes de gènere des de la intervenció comunitària, així com la incorporació de la perspectiva de gènere en el funcionament de les entitats amb les quals es treballa en xarxa.</p>	<p>Direcció centres Professionals SS Direcció d'Acció Social i Ciutadania Direcció del Programa de Dones</p> <p>Direcció centres Professionals SS Direcció del Programa de Dones Direcció Acció social i Ciutadania</p> <p>Direcció centres Professionals SS Direcció del Programa de Dones Direcció Acció social i Ciutadania</p> <p>Direcció centres Professionals SS Direcció del Programa de Dones Direcció Acció social i Ciutadania</p>
---	--	---

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>ENTITATS / SOCIETAT ORGANITZADA / SOCIETAT EN GENERAL</p>	<p>4. Fomentar la participació i la formació d'agents d'igualtat en el territori.</p> <p>5. Facilitar la difusió de <i>l'Acord Ciutadà per una Barcelona Lliure de violències vers les dones</i> a les entitats del territori per tal de facilitar el treball per a la sensibilització i prevenió de la violència masclista.</p>	<p>Ajuntament de BCN: Districtes Direcció centres Professionals SS Direcció del Programa de Dones Direcció Acció social i Ciutadania</p> <p>Direcció del Programa de Dones Direcció centres Professionals SS</p>
---	--	--

SALUT

Aquest àmbit aglutina les recomanacions respecte de la intervenció realitzada fóra dels àmbits anteriors
(Educació formal en centres educatius i Educació en el temps de lleure)

QUÈ DETECTEM QUE CALDRIA MILLORAR?

1. Cal millorar la incorporació de la mirada de gènere en el Sistema de Salut per tal de detectar situacions no explícites de relacions abusives i altres manifestacions de violència de gènere.

El Sistema públic de Salut té perfectament definits els protocols d'actuació davant situacions de violència de gènere, però la insuficient incorporació de la mirada de gènere fa que aquelles situacions que no es manifesten de manera explícita (sigui perquè l'expressen les persones afectades o per l'evidència dels símptomes presentats) passin desapercebudes als ulls dels i de les professionals de la salut.

En aquests moments la detecció de relacions abusives de parella, o d'altres manifestacions de violència de gènere, depèn en gran mesura de la sensibilitat i voluntat personal dels i de les professionals, i no pas d'una línia d'actuació institucional. És per aquest motiu necessari proporcionar formació i fer sensibilització a tots els seus agents per tal de millorar la detecció i la intervenció davant situacions abusives de parella i actituds sexistes (ASSIR i Agència de Salut Pública per exemple, o el Programa Salut i Escola que es porta a terme amb el Consorci d'Educació de Barcelona)

2. Desigual interès per avaluar l'impacte de les relacions abusives de parella, i altres manifestacions de violència de gènere, en la salut de les persones i del cost sanitari que això suposa.

El Sistema de Salut té perfectament avaluats l'impacte i els costos sanitaris que comporten determinats factors (per exemple, el consum de tabac) i d'aquesta anàlisi s'han pres accions d'ampli abast. Hi ha prou precedents d'estudis realitzats en diversos països i en alguns territoris de l'Estat Espanyol (Andalusia, ...) que demostren la relació directa entre violència de gènere i malaltia, però aquest coneixement no està prou generalitzat ni incorporat al Sistema públic de Salut com per fer de la prevenció de la violència de gènere una prioritat.

3. Complexitat organitzativa del Sistema públic de Salut amb multiplicitat de gestors i una implantació molt important del sector privat.

Aquest factor dificulta la implantació generalitzada i homogènia de criteris d'actuació per a la detecció de situacions produïdes per relacions abusives de parella, o d'altres manifestacions de violència de gènere.

Prevenió de relacions abusives de parella

ADREÇADES A	RECOMANACIONS	RESPONSABILITAT IMPLEMENTACIÓ
PROFESSIONALS	<ol style="list-style-type: none"> 1. Incorporar la mirada de gènere en la intervenció que ja es fa des de programes i serveis de salut. 2. Incorporar un llenguatge no sexista coherent amb un plantejament de relacions de gènere igualitàries. 3. Incorporar la part afectiva i emocional quan s'abordin aspectes de la sexualitat de la persona. 	<p>ASSIR Atenció Primària i Especialitzada de Salut ConSORCI Sanitari de BCN</p> <p>ASSIR Atenció Primària i Especialitzada de Salut ConSORCI Sanitari de BCN</p> <p>ASSIR Atenció Primària i Especialitzada de Salut ConSORCI Sanitari de BCN</p>
ADMINISTRACIONS	<ol style="list-style-type: none"> 1 Incorporar la mirada de gènere i la prevenció de relacions abusives de parella en l'encàrrec dels serveis de salut. Cal assegurar que aquesta perspectiva formi part de l'encàrrec institucional i no pas de la voluntarietat i sensibilitat dels i de les professionals dels serveis. 2. Proporcionar formació als i les professionals per facilitar la detecció de relacions abusives de parella i pautes d'actuació, en aplicació del que estableix la <i>Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista</i> (Art. 32. Punt 2): Una formació que proporcioni eines que facilitin l'escolta activa i l'exploració de malestars i demandes no explícites que puguin indicar l'existència de relacions abusives de parella, o d'altres manifestacions de violència de gènere. 	<p>ASSIR Atenció Primària i Especialitzada de Salut ConSORCI Sanitari de BCN</p> <p>Atenció Primària i Especialitzada de Salut ConSORCI Sanitari de BCN</p>

INFANTS I JOVES	<p>1. Cal estimular i facilitar l'accés d'adolescents i joves al serveis de salut pel que fa a temes de sexualitat, de gènere i de relacions de parella.</p> <p>El sector de població adolescents i jove és un amb els quals hi ha més dificultat perquè facin demanda als serveis de la xarxa de salut que aborden temes de sexualitat, gènere i relacions de parella. D'aquí la importància que tant el disseny dels propis serveis i programes com els criteris d'accés siguin molt flexibles i busquin adaptar-se a les característiques d'aquesta població i no pas a l'inrevés.</p> <p>En aquesta línia es recomana que:</p> <ul style="list-style-type: none">- Els adolescents i joves puguin accedir a la Tarda Jove de qualsevol ASSIR de la ciutat, independentment d'on visqui el noi o noia. I que la primera visita no sigui concertada sinó que s'efectuï el mateix dia en que es produeixi la demanda.- Es revisin programes actuals de l'Agència de Salut Pública per tal d'adaptar-los a la realitat d'aquest sector de població i de la diversitat de realitats als centres educatius introduint diferents formats, incorporant diferents eines alternatives a utilitzar en funció da cada situació concreta, etc. <p>2. Abordar la sexualitat com una dimensió positiva de la vida, no com un conjunt de riscos que cal evitar.</p> <p>3. Dirigir les activitats de prevenció d'embarassos no desitjats i de les infeccions de transmissió sexual (ITS) tant a nois/homes com a noies/dones.</p> <p>Es tracta de fer corresponsables a tots dos membres de la parella i evitar dipositar la responsabilitat principal en la noia reforçant el mite que els homes són "incontinentes sexuals".</p>	<p>Direcció i Professionals dels serveis ASSIR Agència de la Salut Pública</p> <p>Direcció i Professionals dels serveis ASSIR Agència de la Salut Pública</p> <p>Direcció i Professionals dels serveis ASSIR Agència de la Salut Pública</p>
------------------------	---	--

<p>FAMÍLIES / PERSONES ADULTES</p>	<p>4. Establir una col·laboració estable amb els Serveis Socials (centres de serveis socials i Punts d'Informació i d'Atenció) del territori per tal de facilitar l'accés en totes dues direccions del jovent, i treballar des de les responsabilitats pròpies de cada servei amb una mirada de gènere comuna.</p> <p>Cal establir criteris de derivació i estratègies per tal de facilitar al màxim que tots tres serveis siguin realment accessibles al jovent que els necessiti o estigui interessat en contactar-hi.</p> <p>1. Incorporar la mirada de gènere i la perspectiva de relacions igualitàries en els serveis prestats pels ASSIRs de la ciutat.</p> <p>El marc d'actuació de l'ASSIR és idoni per a l'escolta d'aspectes molt íntims de la persona que sovint estan amagats a d'altres professionals i serveis: la sexualitat, les relacions de parella, la contracepció, el desig d'embaràs o la pròpia gestació, la menopausa (sovint en aquesta etapa de la vida de la dona es produeixen comportaments de risc) o la prevenció infeccions de transmissió sexual.</p> <p>L'observació, l'empatia, l'escolta el vincle que es genera amb la professional poden ajudar a la detecció de pautes de comportament sexistes que poden constituir relacions abusives, de poder, en definitiva de risc.</p> <p>Aquesta mirada preventiva caldria incorporar-la als següents espais de consulta:</p> <ul style="list-style-type: none">- Consultes de sexualitat- Consultes preconceptionals- Consultes sobre prevenció d'embarassos no desitjats- Consultes sobre contracepció- Consultes sobre IVE (interrupció voluntària d'embaràs)- Grups d'educació per la preparació a la Maternitat/paternitat- Seguiment i control de l'embaràs- Atenció al post-part (domicili i consulta); grups de suport	<p>Direcció i Professionals dels serveis ASSIR Agència de la Salut Pública</p> <p>Direcció i Professionals dels serveis ASSIR Agència de la Salut Pública</p>
---	---	---

Prevenió de relacions abusives de parella

<p>ENTITATS / SOCIETAT ORGANITZADA / SOCIETAT GENERAL</p>	<p>1. Participar en projectes comunitaris de sensibilització i prevenció de les relacions abusives de parella i altres manifestacions de violència de gènere.</p> <p>Seria particularment útil la col·laboració en projectes amb les AMPAs dels centres educatius dels territoris, el que permetria incidir directament en els adults i indirectament en els seus fills i filles, establint una coordinació entre els diferents serveis (ASSIR, Serveis Socials, Salut, Educació, etc.)</p>	<p>Direcció i Professionals dels serveis ASSIR Agència de la Salut Pública</p>
--	--	--

MITJANS DE COMUNICACIÓ

ANTECEDENTS

L'any 2004 el Col·legi de Periodistes de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i l'Institut Català de les Dones van publicar un conjunt de 12 *recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere en els mitjans de comunicació* elaborats per una comissió formada per representants de 24 mitjans de comunicació i agències d'informació, i 12 representants d'organismes i entitats vinculades al món de la informació. Aquesta comissió va estar coordinada per l'Ajuntament de Barcelona.

L'evolució i l'avenç de la societat pel que fa al coneixement del fenomen de la violència masclista i el fet que en el transcurs d'aquests anys s'hagin aprovat noves lleis, han fet necessari obrir un procés de treball per a la revisió d'aquestes 12 recomanacions. El nou document de 24 de novembre de 2009 conté 15 recomanacions i suposa l'adaptació al tractament actual d'aquesta violència en els mitjans de comunicació, així com a les normatives vigents.

Aquesta revisió i actualització ha estat realitzada per les següents institucions i entitats:

- Col·legi de Periodistes de Catalunya
- Consell de l'Audiovisual de Catalunya
- Consell de la Informació de Catalunya
- Associació de Dones Periodistes de Catalunya
- Observatori de les Dones en els Mitjans de Comunicació
- Institut Català de les Dones, òrgan adscrit al departament d'Acció Social i Ciutadania
- Secretaria de Polítiques Familiars i Ciutadania, del Departament d'Acció Social i Ciutadania.
- Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació
- Regidoria de la dona de l'Ajuntament de Barcelona
- Àrea d'Igualtat i ciutadania de la Diputació de Barcelona

Els enunciats de les 15 recomanacions són :

1. Tractar la violència masclista com una violació dels drets humans i un atemptat contra la llibertat i la dignitat de les persones.
2. Seleccionar i diversificar les fonts d'informació.
3. Fer visibles les aportacions de les dones i presentar-les amb tota la seva autoritat.

Prevenió de relacions abusives de parella

4. Respectar el dret a la intimitat de les persones agredides i la presumpció d'innocència de les persones agressores.
5. Respectar la dignitat de les persones agredides i de persones del seu entorn familiar o veïnal i no mostrar-les mai sense el seu consentiment previ.
6. Usar conceptes i terminologia que s'ajustin a la definició dels fets.
7. Fer visible la violència masclista que opera de forma més soterrada i que costa més de reconèixer: la violència psicològica, l'econòmica o la que es dona en els àmbits social i laboral, i els seus efectes devastadors en les dones i en les seves filles i fills.
8. Evitar el sensacionalisme i el dramatisme, tant pel que fa a la forma com pel que fa al contingut de les informacions sobre violència masclista.
9. En qualsevol mitjà, cal escollir només aquelles imatges que aportin informació i evitar la concentració de l'atenció en les persones agredides i en les del seu entorn.
10. Evitar qualsevol relació de causa-efecte entre els fets i la procedència de les persones implicades, la seva situació sociocultural i/o les circumstàncies personals.
11. És contraproductiu esbiaixar la incidència dels casos de violència masclista cap a grups socials concrets, orígens culturals i circumstàncies determinades, ja que es tracta d'un fenomen universal i estructural.
12. Contextualitzar la informació.
13. Cal garantir el seguiment informatiu dels casos. S'ha d'informar de la seva resolució i, si s'escau, de la recuperació de les persones agredides.
14. Convé informar i mostrar que l'acte violent té conseqüències negatives per als agressors i fer visible, així mateix, les manifestacions de rebuig social que es produeixin.
15. Rectificar de manera immediata qualsevol informació errònia que s'hagi pogut difondre sobre un cas.
16. Fomentar la formació dels i les professionals de la comunicació.

Prevenió de relacions abusives de parella

ADREÇADES A	RECOMANACIONS	RESPONSABILITAT IMPLEMENTACIÓ
Mitjans de comunicació	<p>1. Revisar anualment l'estat d'implementació de les 15 recomanacions per part dels mateixos agents que les van consensuar.</p> <p>Es tractaria de convocar anualment a la comissió que va actualitzar les recomanacions per tal d'analitzar el seu grau d'implementació i fer propostes de millora allà on calgui per tal de facilitar la seva aplicació real.</p> <p>Per fer possible aquesta anàlisi cal disposar prèviament d'un informe al respecte que aporti una aproximació diagnòstica de la situació, identifiqui punts forts i punts febles, i aporti propostes.</p> <p>2. Potenciar l'abordatge informatiu de les relacions abusives de parella en l'etapa de l'adolescència des d'un tractament de sensibilització i detecció precoç.</p> <p>Es tractaria de potenciar la realització de reportatges i debats sobre el tema que ajudin a estendre la prevenció en el conjunt de la ciutadania.</p>	<p>Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya) Direcció del Programa de Dones de l'Ajuntament de Barcelona</p> <p>Consell de l'Audiovisual de Catalunya Consell de la Informació de Catalunya Corporació Catalana de mitjans Audiovisuals</p>

INTERNET

QUÈ DETECTEM QUE CALDRIA MILLORAR

En la majoria de serveis s'utilitza internet bàsicament com a mitjà de comunicació i d'accés a la informació, però no tant com un mitjà a través del qual fer prevenió, detecció i intervenció pel que fa a les relacions abusives de parella i la violència masclista en general.

Internet s'ha convertit en una plataforma de xarxes socials virtuals en la qual es generen moltes relacions, també afectives entre persones de totes les franges d'edat, però especialment entre els i les adolescents i joves. En canvi, més enllà de facilitar informació i consultes, pocs programes i serveis de l'administració aprofiten el gran potencial que suposa internet com a mitjà per prevenir, detectar i actuar en temes de relacions abusives de parella i violència masclista en general.

A la xarxa existeixen nombroses webs, blogs, portals, etc. que ofereixen informació i recursos sobre aquest i d'altres temes amb la finalitat de fer prevenió amb joves, però que bàsicament son consultades per professionals que treballen en temes de joventut, educació, salut, prevenió etc.. Díficilment un o una jove es connectarà per escollir aquestes opcions davant de tot el que l'hi ofereix la xarxa. El repte està en entrar en els seus espais habituals a la xarxa amb els seus codis i amb el seu llenguatge.

RECOMANACIÓ

Posar en marxa un grup de treball en el context del Circuit Barcelona contra la violència vers les dones que tingui l'encàrrec d'analitzar les possibilitats d'internet com a mitjà a través del qual fer prevenió primària i secundària i també intervenció en relació a les relacions abusives de parella, i a la violència masclista en general.

Aquest grup de treball hauria de proposar estratègies d'utilització d'internet per a la prevenió i uns criteris orientatius per tal de valorar l'efectivitat de la intervenció realitzada.

En la composició del grup de treball caldria incorporar persones expertes que hagin reflexionat sobre el paper que està jugant internet en les relacions entre les persones i quins són, o poden ser, els escenaris de futur a mig i llarg termini.

Però això no és suficient. Cal incorporar la mirada, l'opinió, les aportacions i el llenguatge dels i de les joves comptant amb la col·laboració directa de joves informàtics d'última generació experts en xarxes, i també de joves compromesos en la lluita contra les relacions abusives i la violència masclista. Han de ser ells mateixos/es qui proposin els continguts i com i on s'han de penjar.

L'AVALUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ PREVENTIVA

L'AVALUACIÓ: UN REQUISIT IMPRESCINDIBLE PER MOSTRAR L'EFICÀCIA I L'EFICIÈNCIA DE LES INTERVENCIIONS PREVENTIVES

Si en capítols anteriors es constata que la prevenció primària i secundària de la violència masclista és encara una línia d'acció molt minoritària per part de les institucions públiques, cal dir que encara ho és més l'avaluació de la seva eficàcia i eficiència.

Així ho constata la Organització Mundial de la Salut l'any 2006 al seu document *Prevenció de la violència. Guia per a aplicar les recomanacions de l'Informe mundial sobre la violència i la salut* referit a la violència interpersonal, i que inclou referències específiques a la violència masclista.

A l'esmentat document l'OMS constata que malgrat al mon s'han publicat molt poques avaluacions econòmiques (la majoria als Estats Units) de les intervencions preventives de la violència interpersonal, *totes coincideixen en demostrar que aquestes intervencions tenen un cost molt inferior en comparació amb el que estalvien en la utilització de serveis d'atenció de salut, serveis socials, sistema judicial i altres, essent la diferència en alguns casos de varis graus de magnitud.*

EN QUÈ CONSISTEIX?

Segons l'OMS, es tracta d'un *procés sistemàtic de recopilació i anàlisi de dades mitjançant una metodologia científica, amb la finalitat de determinar si un programa està assolint els objectius plantejats.*

Avaluar de forma correcta els programes de prevenció primària (evitar l'aparició del problema) i de la prevenció secundària (detecció precoç) és essencial per a documentar l'aparició i la magnitud de l'impacte d'una intervenció i el seu cost-eficàcia, mesures totes dues de gran valor per a poder influir en les prioritats en qüestió de polítiques i de finançament.

L'avaluació, a més, identifica els punts forts i els punts febles dels programes, facilitant la incorporació de mesures de millora contínua, així com un major coneixement sobre quines estratègies de prevenció de la violència es demostren més eficaces i permeten la seva generalització en contextos més amplis.

QUINES SÓN LES DIFICULTATS?

L'OMS assenyala algunes de les dificultats per a portar a terme una avaluació científicament rigorosa de les accions preventives, entre d'altres:

- ✓ Resistència del Govern i les administracions a invertir en avaluació *donat que es considera una activitat "d'investigació" i no pas indispensable*, ni econòmicament ni socialment rentable.
- ✓ El temps necessari per valorar els resultats i l'impacte de les actuacions preventives.

Les mesures preventives amb major impacte, profunditat i perdurabilitat dels efectes sobre les creences, actituds i comportaments de determinats col·lectius i/o de la

Prevenició de relacions abusives de parella

població en general són aquelles que donen resultats a partir d'uns 3 anys des de l'inici del programa o intervenció.

De fet, per valorar l'efecte preventiu d'algunes intervencions adreçades a infants i adolescents pot caldre un període d'entre 10 i 15 anys per constatar una reducció efectiva i significativa de la violència.

Hi ha actuacions preventives que donen resultats a molt curt termini (1 a 3 mesos) o, fins i tot, simultàniament a la implementació del programa o projecte. *L'inconvenient de la majoria de les intervencions que produeixen resultats ràpids és que aquestes aborden solament les formes més visibles de la violència i que els beneficis obtinguts de la prevenció tendeixen a ser efímers i anar desapareixent conforme es deixa d'intervenir.*

- ✓ *Manca de recursos humans per completar les activitats d'avaluació, perquè el personal sol estar sobrecarregat amb les tasques pròpies del programa i pot no tenir temps per a realitzar activitats d'avaluació "separades".*

Encara que aquesta problemàtica és comuna, pot superar-se. Per a evitar sobrecarregar al personal i assegurar l'assignació dels recursos adients, tant humans com a financers, és convenient integrar les eines i activitats d'avaluació en el disseny del programa i al pla de treball des del mateix moment en que comenci a planificar-se el programa. Les aliances de cooperació amb centres d'investigació i acadèmics poden proporcionar l'assistència i el suport tècnics necessaris per a dissenyar i implementar l'avaluació de la manera adequada.

Cal que l'avaluació formi part de qualsevol projecte o programa i deixi de ser quelcom afegit i prescindible. Això implica tenir en compte el temps de dedicació que requerirà i, en alguns casos, la previsió d'altres recursos específics per aquesta finalitat.

D'altra banda, l'OMS indica la importància de compartir i divulgar no solament els resultats de les avaluacions sinó també els efectes que han tingut en els processos de presa de decisions, per demostrar la importància i utilitat de l'avaluació tant als dirigents de les administracions com als i a les professionals dels serveis implicats.

ALGUNS CRITERIS OPERATIUS PER A L'AVALUACIÓ

Criteri de proporcionalitat

La decisió sobre quin sistema d'avaluació s'utilitzarà en una intervenció determinada ha de respondre a un **criteri de proporcionalitat** entre l'abast i dimensió d'aquesta intervenció i l'abast i dimensió de l'esforç avaluatiu a realitzar.

És evident que el sistema d'avaluació d'un taller que dura dues sessions ha de ser molt més senzill que no pas el d'un projecte comunitari de major abast que pretén no solament sensibilitzar sinó també implicar les entitats i persones significatives d'un territori en la detecció de relacions abusives de parella, o de situacions de violència masclista en general, i en establir una xarxa de col·laboració amb els serveis existents.

Prevenició de relacions abusives de parella

Qui avalua?

- ✓ Els i les professionals:
 - Que porten a terme el projecte o intervenció preventiva
 - Que treballen habitualment amb la població destinatària del projecte.
- ✓ La població destinatària de la intervenció

Per a qui s'avalua?

- ✓ Per al propi equip que porta a terme el projecte o intervenció preventiva amb la intenció d'ajustar objectius i de millorar processos i resultats.
- ✓ Pels professionals i directius dels serveis que treballen habitualment amb la població destinatària del projecte, bàsicament per dos motius: mostrar que aquella intervenció preventiva és útil i necessària; i per motivar que els resultats obtinguts, així com els suggeriments i propostes expressades per la població destinatària de la intervenció, siguin recollits i aprofitats un cop aquella intervenció concreta finalitzi.
- ✓ Per la població destinatària de la intervenció: per fer explícits i reforçar els canvis de posicionament que s'hagin pogut produir; per assenyalar els aprenentatges realitzats i motivar a utilitzar-los en la vida quotidiana; per recollir les seves propostes, demandes i suggeriments i transmetre-les a qui calgui.
- ✓ Per a la pròpia organització: per mostrar que intervenir preventivament és rendible social i econòmicament i aportar informació per a la presa de decisions en l'assignació de recursos i definició d'encàrrecs.

Nivells d'avaluació:

- ✓ Del projecte o actuació preventiva: de procés i de resultats. (Avaluació a curt termini)
- ✓ De l'evolució de les creences, actituds i comportaments respecte les relacions de parella d'un col·lectiu de població concret en un període de temps determinat en el qual s'han realitzat dues o més intervencions preventives. (Avaluació a mig i llarg termini)

En determinats entorns conflueixen diverses iniciatives preventives amb objectius similars o complementaris realitzades per agents tant interns com externs al centre o servei. En aquest cas, fora bo realitzar una avaluació més global per tal d'analitzar quin ha estat l'impacte real del conjunt d'actuacions realitzades i la perdurabilitat dels seus efectes en el temps. Es tractaria de fer una avaluació que servís de punt de partida i avaluacions anuals amb els mateixos paràmetres per tal de poder comparar resultats i prendre decisions.

APROXIMACIÓ A UNA REALITAT DIAGNÓSTICA DE L'AVALUACIÓ

Es tracta de tenir una aproximació a l'*estat de la qüestió* pel que fa al grau d'incorporació i de desenvolupament de sistemes i procediments d'avaluació en els nostres programes, projectes i actuacions preventives de relacions abusives de parella.

Prevenició de relacions abusives de parella

Parlem d'aproximació diagnòstica perquè s'ha fet a partir de l'anàlisi de determinades experiències abordades pel grup de treball autor d'aquest document sobre prevenició de la violència masclista de parella en població de joves, però no pas del conjunt d'experiències existents. Creiem, però, que les conclusions que figuren a continuació són perfectament extrapol·lables a la resta d'experiències realitzades.

De l'anàlisi dels plantejaments i procediments avaluatius dels programes abordats en aquest grup de treball es constaten les mateixes dificultats esmentades en el document de l'OMS (2006), i es poden extreure les següents fortaleses i debilitats, amenaces i oportunitats.

1. En relació a l'avaluació de procés

Punts forts:

L'avaluació de procés és la més freqüent, prevista i habitualment incorporada en la fase de disseny del projecte, que es realitza abans i durant l'aplicació concreta del programa de prevenició.

Aquestes avaluacions de procés tenen com objectiu adaptar els procediments del programa estàndard als diferents nivells que s'aplica (persona, centre o servei, territori), reconduir les intervencions mentre es fan per mantenir els seus objectius i implicar els agents necessaris. Les avaluacions són participades i multinivell a l'incorporar tant els/les professionals implicats directament en l'execució del projecte com els/les professionals i figures directives dels centres, serveis i/o territoris on s'implementa.

Les avaluacions de procés garanteixen una qualitat elevada perquè milloren els procediments del programa durant la seva aplicació i promouen millores en edicions posteriors.

Aquests tipus d'avaluacions tenen efectes sobre els resultats en tant que:

- a) Augmenten la influència sobre les persones a qui es dirigeix el projecte o programa;
- b) Faciliten alguns efectes afegits quan els professionals dels centres o serveis on s'ha realitzat el projecte recullen l'impacte que ha tingut la intervenció preventiva i l'incorporen en la seva tasca quotidiana per tal de continuar influint en la mateixa direcció;
- c) Difonen el programa o projecte de prevenició a l'incrementar la motivació del centre o servei (i dels/de les professionals) per donar continuïtat a la realització de noves edicions, i també recomanant a altres centres la seva aplicació.

Punts febles:

Les aplicacions actuals de l'avaluació de procés mostren la seva feblesa en que les seves valoracions tenen unes pautes d'avaluació escassament sistematitzades: solen estar previstes però no escrites i a vegades són implícites al no estar previstes. Això suposa que, tot i portar a terme l'avaluació de procés, els criteris no són objecte de reflexió ni, per tant, de millora de la pròpia avaluació.

2. En relació a l'avaluació de resultats

Punts forts:

En l'avaluació de resultats predomina l'avaluació d'un aspecte parcial, el de la satisfacció de la persona participant respecte a l'actuació realitzada. Totes les experiències analitzades han elaborat instruments *ad hoc* de registre individual o col·lectiu. Aquestes avaluacions participades sobre satisfacció permeten alertar i/o detectar aspectes concrets de la intervenció que han de ser modificats i, a vegades, informen sobre la direcció que ha de prendre el canvi.

Punts febles:

Majoritàriament manca l'avaluació dels efectes, dels resultats claus obtinguts en allò que ha estat l'objecte de la intervenció preventiva. Resultats relatius a la identificació de senyals inicials o explícites de violència; relatius a actituds, estereotips, creences, expectatives o pràctiques en relació a, entre d'altres, l'amor, el sexe, les relacions de parella, les identitat sexuals i les relacions sexuals o les concepcions i comportaments en les cites esporàdiques.

En general, no existeixen documents escrits de pautes, i els seus corresponents registres, en relació a l'avaluació de resultats. Quan a instruments de registre, l'avaluació de resultats es troba en la mateixa situació d'escassetat que la de procés.

En alguns casos, s'avalua de manera individual i/o col·lectiva la percepció que tenen les persones participants sobre els seus aprenentatges. En general, no s'avaluen els efectes previstos pels objectius de la intervenció, ni immediatament ni a curt, mig o llarg termini.

Els informes valoratius finals que es realitzen es fan de forma col·lectiva i participada amb els mateixos/es professionals que han fet l'avaluació de procés, amb la presència d'alguns indicadors qualitius i quantitius bàsics més adreçats a la necessitat de donar comptes de la realització de l'activitat que a acreditar l'abast dels seus efectes. Aquests informes inclouen les valoracions de procés fetes i recomanacions per properes edicions.

La manca d'avaluació de resultats és una de les debilitats més importants de l'actual estat, precari, de l'avaluació dels programes de prevenció.

Oportunitat:

S'observa que hi ha consciència de la necessitat d'avaluar resultats, en tant que la majoria dels programes d'intervenció, preveuen una avaluació inicial (col·lectiva o individual) dels continguts objecte de modificació per tal d'adequar el programa estàndard a cada realitat concreta. Però solament una de les experiències analitzades torna a passar aquesta avaluació al final de la intervenció per tal de comprovar si s'han produït canvis i si aquests han anat en la direcció proposada.

RECOMANACIONS

ADREÇADES A	RECOMANACIONS	RESPONSABILITAT IMPLEMENTACIÓ
ADMINISTRACIONS	<p>1. Sistematitzar els criteris d'avaluació de procés i crear els corresponents instruments de registre</p> <p>Amb l'avaluació de procés força consolidada, la feina de sistematitzar els criteris d'avaluació implícits, els seus procediments i els instruments de registre facilitarien les tasques que ja es realitzen de valoració oral, els informes escrits preceptius i també, indirectament, l'avaluació de resultats. Aquesta tasca milloraria substantivament la coherència i la bondat de les propostes de millora que constatem ja sorgeixen en el decurs de l'aplicació i en les avaluacions finals dels programes. En conseqüència, augmentaria l'eficàcia i eficiència dels programes de prevenció de violència sexista que actualment es realitzen i s'encararien amb més garanties els futurs.</p> <p>2. Desenvolupar eines i procediments d'avaluació de resultats.</p> <p>L'avaluació de resultats precisa urgentment d'una complementació, creació o sistematització dels seus dissenys i sobretot dels seus instruments de registre (indicadors, qüestionaris, entrevistes o plantilles) que avaluin d'una forma eficaç i el més ràpida possible els efectes dels programes sobre les actituds, estereotips, creences i comportaments de la població a la que s'han adreçat. Això es pot realitzar tant a partir de les eines iniciades pels/per les professionals en actiu com pel recull d'eines ja sistematitzades per altres programes, tant nacionals com internacionals.</p> <p>Els beneficis d'aquesta actuació sobre l'avaluació de resultats serien immediats i a mig termini. Avançar en aquesta línia permetrà, a més, comparar dades al llarg del temps i entre programes o actuacions amb objectius similars, requisit imprescindible per informar adequada i racionalment a la pressa de decisions.</p>	<p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya) Direcció del Programa de Dones de l'Ajuntament de Barcelona Consorci Sanitari de Barcelona</p> <p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya) Direcció del Programa de Dones de l'Ajuntament de Barcelona Consorci Sanitari de Barcelona</p>

Prevenió de relacions abusives de parella

	<p>3. Proporcionar suport i assessorament als i a les professionals sobre el sistema d'avaluació a utilitzar en funció de les característiques i abast de la intervenció preventiva a realitzar.</p> <p>La tasca de suport a professionals ha de cobrir dos aspectes indestruïbles: a) proporcionar informació actualitzada i adaptada a les necessitats dels actuals i futurs programes; b) actuar com a facilitador de les reflexions i decisions inherents a l'avaluació.</p> <p>Cal donar suport sobre els aspectes metodològics de l'avaluació de programes de prevenió de violència sexista de parella (disseny, requisits, procediments i instruments d'avaluació).</p> <p>Es imprescindible recolzar la reflexió conceptual sobre continguts i sobre procediments. Les tasques d'avaluació i sistematització, comporten, per coherència i per qualitat, una reflexió conceptual i teòrica sobre els continguts, els objectius i les estratègies d'intervenció pel canvi d'actituds, estereotips, creences i comportaments.</p> <p>4. Seguint les recomanacions de l'OMS, cal recolzar i avaluar programes experimentals de prevenió primària (OMS) i/o secundària.</p> <p>Es tracta de:</p> <p>a) Dissenyar un programa d'intervenció preventiva aprofitant els projectes i actuacions en marxa (revisades i millorades si cal), que incorpori les recomanacions recollides en aquest document i l'avaluació a realitzar. Es prioritzaran aquells projectes o programes que, de demostrar-se satisfactoris, siguin susceptibles de generalització.</p> <p>b) Establir un acord de col·laboració amb la universitat pel disseny, seguiment i implementació del sistema d'avaluació d'aquell projecte/programa: què s'avaluarà (des del punt de vista de l'eficàcia, l'eficiència i la perdurabilitat dels efectes), com s'avaluarà (eines, sistematització i explotació de les dades, ritmes i calendari, etc.) i qui ho farà (responsabilitats de cada agent participant).</p>	<p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya) Direcció del Programa de Dones de l'Ajuntament de Barcelona Consorti Sanitari de Barcelona</p> <p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya) Direcció del Programa de Dones de l'Ajuntament de Barcelona Consorti Sanitari de Barcelona</p>
--	--	---

Prevenió de relacions abusives de parella

	<p>c) Contrastar els resultats obtinguts en l'entorn d'aplicació del projecte/programa dissenyat amb un altre entorn similar en el qual no s'hagi realitzat cap actuació específica. Quin serà aquest entorn de contrast s'haurà de decidir i acordar en el moment de fer el disseny per tal d'assegurar la seva col·laboració en la passació dels instruments que faran possible la comparació.</p> <p>5. Divulgar els resultats de les avaluacions realitzades:</p> <p>Seguint les recomanacions de l'OMS, es tracta de divulgar els resultats d'aquelles experiències i programes que demostrin major eficàcia, eficiència i, en el temps, perdurabilitat dels efectes. La divulgació hauria d'anar adreçada a:</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Els nivells de comandament de les administracions directament implicades.✓ Al Circuit Barcelona contra la violència vers les dones: Plenari i Territorials de Districte.✓ Professionals dels serveis participants en el/s programes experimentals.✓ Professionals dels serveis susceptibles d'extensió dels programes avaluats satisfactòriament.✓ A la població en general en format de sensibilització sobre l'efectivitat de la prevenció de la violència masculista. <p>6. Impulsar avaluacions econòmiques de les intervencions preventives que permetin comparar el que costen amb el que estalvien en serveis d'atenció sanitària, social, judicial, penitenciària i policial.</p> <p>Prevenir resulta més econòmic que atendre les conseqüències dels problemes ja manifestos, però cal demostrar-ho.</p> <p>Això amb independència de la rendibilitat social i ètica en evitar patiments innecessaris i promoure al mateix temps una societat més justa i igualitària.</p>	<p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya) Direcció del Programa de Dones de l'Ajuntament de Barcelona ConSORCI Sanitari de Barcelona</p> <p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones Institut Català de les Dones (Generalitat de Catalunya) Direcció del Programa de Dones de l'Ajuntament de Barcelona ConSORCI Sanitari de Barcelona</p>
--	--	---

Prevenió de relacions abusives de parella

	<p>7. Impulsar registres de dades poblacionals sobre les manifestacions de violència de parella i vetllar per la seva acumulació, tractament i difusió.</p> <p>Aquests registres serveixen per avaluar a mig i llarg termini els resultats dels programes de prevenció i sensibilització. Aquest ha estat un objectiu que s'ha intentat portar a terme en diferents ocasions, però fins ara no s'ha convertit en una prioritat.</p> <p>És un requisit imprescindible per a les avaluacions d'efectivitat i de cost-benefici a mig i llarg termini, des de les instàncies de decisió tècnica i política.</p>	<p>Circuit Barcelona contra la violència vers les dones</p> <p>I totes i cadascú dels organismes i institucions públiques que intervenen a la ciutat de Barcelona</p> <p>Institut Català de les Dones (Observatori de Violència)</p>
--	--	--

GLOSSARI

ANDROCENTRISME

L'androcentrisme és sobre tot una perspectiva. Consisteix fonamentalment en una visió del món determinada i parcial que considera que el que han fet els homes és el que ha fet la humanitat o, a l'inrevés, que tot el que ha aconseguit l'espècie humana ho han realitzat només els homes; consisteix també, per tant, en l'apropiació per part dels homes del que han fet i possibilitat les dones. És pensar que el que és bo per als homes és bo per a la humanitat, és creure que les experiències masculines inclouen i són la mesura de les experiències humanes; d'una manera o altra, valorar només el que és masculí. És considerar que els homes són el centre del món i el patró per mesurar qualsevulla persona.¹⁸

COEDUCACIÓ

Coeducar significa superar les relacions de poder que supediten un sexe a un altre, incorporar en igualtat de condicions les realitats i la història de les dones i dels homes per poder actuar en igualtat, i reconèixer alhora les diferències de cada gènere.¹⁹

GÈNERE

Construcció de la identitat que estableix aquelles conductes, pensaments i expressions emocionals que ens converteixen en homes o dones des d'un punt de vista social, i que estableix una distribució desigual del poder i dels recursos entre uns i altres.

PATRIARCAT

Forma d'organització social en la qual els valors socials associats al gènere masculí tenen el poder i mantenen sotmesos als valors associats al gènere femení. La cultura patriarcal és androcèntrica en quan situa l'home en el centre del món.

El patriarcat és la manifestació i la institucionalització del domini masculí sobre les dones i criatures dins la família i l'extensió d'aquest domini masculí sobre les dones a la societat en general. Això comporta que els homes tenen el poder a totes les institucions importants de la societat i que les dones es veuen privades d'accedir a aquest poder. En canvi, no implica que les dones no tinguin cap tipus de poder o que se les hagi privat completament de drets, influència i recursos.²⁰

¹⁸ Lledó Cunill, Eulàlia (2005). *De llengua, diferència i context*. Quaderns de l'Institut, 3. Generalitat de Catalunya. Institut Català de les Dones.

¹⁹ Roset Fàbrega, Montserrat i altres (2008). *Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centres*. Generalitat de Catalunya. Institut Català de les Dones.

²⁰ Gerda Lerner. *La creación del patriarcado*. Barcelona: Critica, 1990.

PREVENCIÓ

Tal i com s'explica a la Guia Implica't de la Diputació de Barcelona²¹: *El concepte de prevenició prové del moviment d'higiene mental, al començament del segle XX, però pren rellevància a partir dels treballs de Gerald Caplan en l'àrea de salut mental comunitària. El 1964 Caplan és el primer que proposa una definició més sistemàtica de la prevenició, agrupant els esforços preventius en tres categories:*

- a) *La prevenició primària: és una temptativa de reduir la taxa d'incidència d'un determinat problema en la població, atacant les causes identificades d'aquest problema abans que s'arribi a produir. L'objectiu és disminuir la probabilitat d'aparició del problema. Els esforços, per tant, s'han de dirigir tant a transformar l'entorn de risc com a reforçar l'habilitat de l'individu per afrontar-lo.*
- b) *La prevenició secundària: és l'intent de reduir la taxa de prevalença, és a dir, el nombre de casos existents d'un determinat problema. Així, cal actuar en el sentit d'assegurar una identificació precoç del problema i una intervenció ràpida i eficaç.*
- c) *La prevenició terciària: té per objectiu reduir els efectes o les seqüeles d'un determinat problema, tractant d'evitar les recaigudes. En aquesta línia, els esforços s'han de dirigir a l'elaboració de programes de recuperació i rehabilitació per a aquells que han estat afectats pel problema.*

REFERENT DE COEDUCACIÓ I COMISSIONS DE COEDUCACIÓ ALS CENTRES EDUCATIUS

La Llei Orgànica d'Educació (LOE) 2006, de 3 de maig, defineix com a principi fonamental la igualtat efectiva d'oportunitats i, entre d'altres, a l'article 126.2 estableix que en tots els consells escolars es designi *una persona que impulsi mesures educatives que fomentin la igualtat real i efectiva entre els homes i les dones.*

A aquesta persona se li denomina *referent de coeducació*, i ha d'estar nomenada en tots els consells escolars dels centres públics i concertats d'educació infantil, primària i secundària.

Les instruccions d'inici de curs 2009-2010 també parlen de la constitució als centres educatius d'una comissió de coeducació, polítiques de gènere i d'igualtat d'oportunitats per afavorir la implementació d'actuacions coeducatives i la implicació de la comunitat educativa.

RELACIONS ABUSIVES DE PARELLA

La relació abusiva és una relació de domini d'una persona sobre una altra, en aquest cas entre persones que independentment de la seva orientació sexual, se senten vinculades per una relació afectiu sexual, hi hagi o no pràctica sexual en el present o en el passat, que poden o no conviure i tenir una relació puntual o de continuïtat. Per tant, s'entén que el nuviatge o festeig és també una relació de parella.

²¹Implica't. Programes comunitaris de prevenició de la violència de gènere. Col·lecció Guies Metodològiques, 3. Diputació de Barcelona, 2001. Pàg. 23.

Prevenió de relacions abusives de parella

L'abús sempre és deliberat, independentment que en sigui o no conscient la persona que l'exerceix, i busca sotmetre l'altra persona al marge de quins siguin els seus desitjos, expectatives i voluntat.

L'abús sol ser progressiu, a través d'un procés en el que l'increment en el domini i sotmetiment de l'altra persona va sempre acompanyat de la pèrdua de la seva autoestima i de la seva autonomia en la percepció de la situació en la que es troba.

SEXISME

El sexisme és una construcció social que defineix el marc de les relacions humanes, les formes de subjectivitat, els rols socials i la divisió del treball en funció del sexe biològic.

Assigna a cada sexe biològic uns atributs, característiques i habilitats diferenciats a les quals han de respondre tots els homes i totes les dones. Defineix que els homes han de ser masculins i les dones femenines. Defineix què vol dir masculinitat i feminitat, i el que correspon ser i fer a un home per a ser masculí i a una dona per a ser femenina. Sortir d'aquests patrons equival en major o menor mesura a l'exclusió social.

Aquestes atribucions diferenciades en funció del sexe biològic defineixen els rols socials, perfils i responsabilitats diferenciades segons se sigui home o dona. En altres paraules, què correspon que faci, pensi, desitgi, o senti la dona i què correspon que faci, pensi, desitgi, o senti l'home. Constitueixen per tant un mecanisme de control social.

El sexisme és doncs el conjunt de significacions que ens donen unes referències simbòliques a través de les què poder donar sentit al món de les relacions entre les dones i els homes i els seus comportaments i discursos, tot definint el que és normal i el que no ho és en relació al fet de ser un subjecte masculí, un subjecte femení i un subjecte heterosexual.

És, per tant, una ideologia en tant que, en establir la normativitat masculina, femenina i heterosexual, atorga una aparença natural a les atribucions assignades a homes i dones que, en canvi, provenen de la construcció cultural d'allò masculí i femení. Dit d'una altra manera, la seva funció consisteix a naturalitzar la relació entre sexe i gènere, i fer aparèixer aquest últim com la mera manifestació externa d'una essència continguda en el sexe com a fet biològic, i que cada persona portaria en el seu interior des del moment de néixer.

La distinció que estableix el sexisme entre allò masculí i allò femení no és solament de caràcter simbòlic, sinó que estableix també una distinció material en l'estructura de l'organització social: l'espai productiu i l'espai reproductiu, que implica una divisió sexual del treball.

En una societat patriarcal com és la nostra, malgrat els avanços importantíssims dels últims temps cap a una major igualtat d'oportunitats entre homes i dones, el sexisme estableix una desigualtat de valor entre l'espai productiu i d'administració de la riquesa, i l'espai reproductiu i de cura de les persones. El primer, tradicionalment masculí, té un alt valor i prestigi social, mentre que l'espai reproductiu i de cura de les persones, tradicionalment femení, té un valor social subsidiari per més que, d'una manera no reconeguda, ha estat indispensable per a que les nostres societats hagin assolit el nivell de desenvolupament econòmic actual.

SEXISME BENÈVOL

El sexisme benèvol recull tota la sèrie d'estereotips que descriuen una forma de ser suposadament natural en la dona i que tenen aparentment un caire positiu (i inclús s'expressen sovint en termes d'admiració i idealització cap a la dona), però que estan arrelats en la dependència dels homes respecte determinats rols de la dona que justifiquen i reforcen la seva subordinació (per exemple, l'enaltiment de la dona maternal que, amb la seva capacitat empàtica i conciliadora, concedirà prioritat a la satisfacció de les necessitats alienes abans que atendre les pròpies).

Per mitjà d'aquesta ideologia condescendent, en l'àmbit social històricament designat com a reproductiu, se li concedeix a la dona un cert grau de poder i capacitat decisòria sempre que es mantingui al marge del poder a l'àmbit públic, la qual cosa reforça la representació patriarcal de la dona com un ésser necessitat de protecció i tutela masculina.

VIOLÈNCIA CONTRA LES DONES

Violència contra les dones significa qualsevol acte de violència basada en el gènere que té com a resultat, o és probable que tingui com a resultat, uns danys o patiments físics, sexuals o psicològics per a les dones, incloent-hi les amenaces dels esmentats actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant a la vida pública com a la privada. La violència contra les dones és una manifestació de les relacions de poder històricament desiguals entre homes i dones, les quals han originat el domini dels homes sobre les dones. Aquesta violència ... es deriva, essencialment, de les pautes culturals ... que perpetuen la condició d'inferioritat atorgada a les dones en la família, al lloc de treball, a la comunitat i a la societat.²²

²² IV Conferència Mundial de les Nacions Unides sobre les Dones (Beijing, 1995)

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Referències sobre investigacions i recerques

- ✓ González Méndez, R. i Santana Hernández, J.D. (2001). *Violència en parejas jóvenes. Análisis y prevención*. Madrid, Edicions Piràmide, Col·lecció Psicologia.
- ✓ González Méndez, R. (2004). *Violència en el noviazgo*. VIII Reunió Internacional sobre Biologia i Sociologia de la violència. València: Centro Reina Sofia para el Estudio de la Violència.
- ✓ Harner, k. (2002). A multivariate analysis of risk markers for dating violence victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 17, 1179-1197.
- ✓ Kaestle, C. E. i Halpern, C.T. (2005). Sexual intercourse precedes partner violence in adolescent romantic relationships. *Journal of Adolescent Health*, 36, 386-392.
- ✓ Milan, S., Lewis, J., Ethier, K., Kershaw, T., i Ickovics, J. (2005). Relationships violence among adolescent mothers: frequency, dyadic nature, and implications for relationship dissolution and mental health. *Psychology of Women Quarterly*, 29, 302-312.
- ✓ Schewe, P. (2004). *Preventing violence in relationships. Interventions across the lifespan*. Washington, DC: American Psychological Association.

Referències sobre sexisme, violència, prevenió i altres conceptes

- ✓ García Salomon, Montserrat (2006). *Els paranys de l'amor. Materials per treballar la prevenió de relacions abusives amb adolescents i joves*. Barcelona: Octaedro.
- ✓ Grañeras Pastrana, M., Mañeru Méndez, A., Martín Sánchez, R., de la Torre Sanz, C., Alcalde Rumayor, A. (2007). *La prevención de la violencia contra las mujeres des de la educación: investigaciones y actuaciones públicas y privadas*. Revista de Educación, 342. Enero-abril 2007. Madrid
- ✓ Hamby, Sherry (1998), Partner violence: prevention and intervention, a Jasinski, Jana i Williams, Linda, *Partner violence. A comprehensive review of 20 years of research*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- ✓ Heise, Lorie i altres (1998). Violence against women: an integrated ecological model. *Violence against Women*, 1994, 4, 262-290.
- ✓ Izarra Pérez, M., Jesús Pinto, M. i Arroyo Prieto, L. (2008). Parelles i adolescents. De l'amor i els seus límits. Volum I Cap. IV del III Informe de l'Institut d'Infància i Mon urbà (CIIMU) *Malestars: infància, adolescència i famílies*.
- ✓ Izarra Pérez, M., Jesús Pinto, M. i Arroyo Prieto, L. (2008). Els gèneres. Volum II *Infància en xifres a Catalunya i Barcelona*, Cap. V del III Informe de l'Institut d'Infància i Mon urbà (CIIMU) *Malestars: infància, adolescència i famílies*.

Prevenió de relacions abusives de parella

- ✓ Izquierdo, M.J. (2006) ¿En qué consiste la masculinidad? De lo privado a lo público, de lo personal a lo relacional, de lo psíquico a lo social. Dins Gloria Careaga i Salvador Cruz (comp.) *Debates sobre masculinidades. Poder, desarrollo, políticas públicas y ciudadanía* (p.237-262). México: UNAM.
- ✓ Jorquera, V. (2007) *La masculinitat: un repte per a la prevenció*. Ponència presentada a les jornades de debat Deconstruïm violències, cap a l'eradicació de la violència masclista, Institut Català de les Dones, Barcelona, 22 de novembre 2007.
- ✓ Lois, M. (2009). *Gènere I (Teoria del)*. Recuperat 23 d'abril de 2010 des de http://www.icps.es/fitxa_terme.asp?lletra=G&codi=4
- ✓ Masià, B. (2009). *Violència vers les dones*. Recuperat 23 d'abril de 2010 des de http://www.icps.es/fitxa_terme.asp?lletra=V&codi=52
- ✓ Organització Mundial de la Salut -OMS (2006). *Prevención de la violencia. Guia para aplicar las recomendaciones del Informe mundial sobre la violencia y la salud*. Ginebra: WHO press.
- ✓ Organització Mundial de la Salut -OMS - WHO (2009). *Changing social norms that support violence*. Ginebra: WHO press.
- ✓ Organització Mundial de la Salut -OMS - WHO (2009). *Promoting gender equality to prevent violence against women*. Ginebra: WHO press.
- ✓ Roset Fàbrega, M., Pagès Heras, E., Lojo Suárez, M. i Cortada Andreu, E. (2008). *Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre*. Institut Català de les Dones. Generalitat de Catalunya.
- ✓ Soley-Beltran, P. (2009). *Gènere II (Teoria del)*. Recuperat 23 d'abril de 2010 des de http://www.icps.es/fitxa_terme.asp?lletra=G&codi=62

Bibliografia comentada sobre instruments d'avaluació de programes de prevenció de la violència sexista

- ✓ Díaz-Aguado, María José y Martínez Arias, Rosario (2001) *La construcción de la igualdad y la prevención de la violencia contra la mujer desde la educación secundaria*. Madrid: Instituto de la Mujer.

Aquesta obra de varies autores constitueix un recurs especialment útil per a l'avaluació de programes de prevenció de la violència sexista en adolescents. En ella s'hi poden trobar, entre molts d'altres, instruments d'avaluació de resultats relatius a aspectes claus de la prevenció de la violència sexista com són els qüestionari d'actitud cap al gènere i el qüestionari d'actitud cap a la violència (pàgines 83 a 85).

Prevenió de relacions abusives de parella

S'aborden aspectes claus del sexisme: la diferenciació psicològica d'homes i dones, la justificació de la violència, la fatalitat biològica del sexisme i la violència i l'accés de les dones a l'espai públic.

Com a instrument gaudeix de les avantatges conegudes dels qüestionaris: ser més ràpids de respondre i d'analitzar les respostes i per tant ser emprades en poblacions nombroses. D'altra banda, pateix de les dificultats també conegudes: l'efecte de desitjabilitat social en el sentit d'augmentar les respostes socialment esperades com a correctes i, més facilitat per manipular les pròpies respostes que d'altres tipus d'instruments com l'entrevista individual o en grup i l'observació directa de comportaments.

En aquesta mateixa obra es troben els resultats del programa de prevenió de violència sexista aplicat, a partir de grups cooperatius, en el sí de les aules escolars, el contingut ampli del qual es troba a Díaz Aguado, María José (2001) *Programas para la construcción de la igualdad y la prevención de la violencia contra la mujer desde la educación*. Madrid: Instituto de la Mujer.

- ✓ DETECTA (2004) *Estudio de investigación sobre el sexismo interiorizado presente en el sistema de creencias de la juventud y adolescencia de ambos sexos y su implicación en la prevención de la violencia de género en el contexto de pareja*. Fundación Mujeres y Universidad Nacional de Educación a Distancia. El informe completo y algunos resúmenes se encuentran en: http://www.fundacionmujeres.es/documents/view//proyecto_detecta.html

Es tracta d'un ampli estudi sobre creences sexistes i comportaments cap a la violència que inclou l'homofobia. Reflecteix amplament, amb una mostra gran, les idees sexistes i no sexistes de joves de la Comunitat de Madrid. En aquest estudi trobem instruments, adaptats a la joventut, sobre la identificació de senyals de violència i sobre l'homofobia.

- ✓ Díaz Perera, Enriqueta (2007) *Rols i estereotips de gènere entre l'alumnat de batxillerat de la província de Barcelona*. Diputació de Barcelona. Ajuts a la recerca. <http://www.diba.cat/dones/recerca.asp>.

En aquest estudi trobarem informació relativa al territori de Barcelona.

- ✓ Recio, Patricia; Cuadrado, Isabel y Ramos, Esther (2007) *Propiedades psicométricas de la escala de detección de sexismo en adolescentes (DSA)*. *Psicothema*, 19, 3, pp 552-528.

Article que presenta les bones propietats psicomètriques de validesa i fiabilitat del qüestionari de sexisme per adolescents que detecta tant el sexisme hostil com el més subtil i benèvol. Es tracta d'una millora de l'instrument sobre sexisme emprat en el projecte Detecta.

ANNEXOS

DOSSIER D'EXPERIÈNCIES

L'objectiu d'aquest dossier és il·lustrar algunes de les recomanacions a través d'experiències portades a terme per serveis públics.

Per aquest motiu, s'inclouen experiències en les quals participen serveis diversos sense pretendre abastar tota la diversitat d'iniciatives existents ni tots els serveis que les porten a terme.

Aquest dossier inclou les següents experiències:

1. JASP: Taller d'educació afectivo-sexual per a adolescents.
2. Els paranys de l'amor: Tallers per a treballar la prevenció de relacions abusives amb adolescents i joves.
3. Programa Salut i Escola
4. Atenció a la salut sexual i reproductiva dels i de les joves des de l'ASSIR de l'Esquerra de l'Eixample
5. Casal de Joves Casa Sagnier: Estratègies directes i indirectes per abordar qüestions de gènere amb joves i adolescents

JASP
Joves adolescents sexualment preparats
TALLER D'EDUCACIÓ AFECTIVO – SEXUAL
PER A ADOLESCENTS

PRESENTACIÓ

Punts forts d'aquesta experiència des de la perspectiva de les recomanacions fetes en aquest document són:

- ✓ El treball en xarxa inter-serveis i el treball en equip com a elements claus de la metodologia de treball del projecte.
- ✓ Flexibilitat en l'adaptació de les estratègies a la realitat de cada grup d'adolescents i joves tant quan es fa en centres educatius com en espais d'educació no formal.
- ✓ Abordatge dels adolescents i joves com a protagonistes i subjectes.
- ✓ El projecte s'adreça a tots els nois i noies del grup classe sense distincions en funció de valoracions prèvies d'indicadors de risc i s'ofereix a tots els IES del Districte.
- ✓ Consolidació del JASP dins el currículum acadèmic quan es fa en centres educatius.
- ✓ Avaluació incorporada com element bàsic en un procés de millora contínua.

FITXA IDENTIFICATIVA	
Finalitat	Prevenir relacions abusives i conductes de risc entre la població adolescent, mostrant altres models de relacions més igualitàries i constructives, des del marc de la educació emocional.
A qui va adreçat	Principalment la població adolescent de 14 a 16 anys, que participa en contextos educatius formals i no formals.
Any primera edició	1995
Nº edicions realitzades	15 edicions realitzades
Núm. sessions per edició	6 sessions per edició (5 sessions a l'aula d'1 hora de durada + 1 sessió al PASSIR d'1h i ½)
Territori	Districte de Nou Barris
Serveis implicats	Serveis Socials Bàsics (Els 4 Centres de SS del Districte) ASSIR IES (quan es fa en context educatiu formal) Casal de joves o d'altres (context educatiu no formal)
Persones de contacte	Montserrat Fabrés (educadora social i coordinadora JASP) mfabres@bcn.cat Tel. CSS Roquetes 93 256 43 20 Maribel Fernández (Psicòloga ASSIR Nou Barris) mifernandezd.bcn.ics@gencat.cat Tel. CAP 93 276 99 00

DESCRIPCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA

El JASP assenyala de manera deliberada el component afectiu de la sexualitat per a fer palès que els components **emocionals, la perspectiva de gènere, les relacions igualitàries i les diferents formes d'entendre la sexualitat** estan de forma visible en la formació i informació que s'ofereix al programa educatiu del projecte.

Des del JASP es pretén enfortir els factors de protecció i evitar els de risc. Construir la noció de drets sexuals i reproductius prenent com a base els drets humans, universalment reconeguts, i anar més enllà de l'ideal reproductiu i heterosexista, incloent aspectes com:

- *el dret a la informació, educació i serveis necessaris per accedir-hi, al marge de l'edat i l'estat civil.*
- *el dret als serveis de qualitat, amb respecte a la confidencialitat i l'autodeterminació*
- *el dret a la no discriminació de gènere*
- *el dret a no tenir activitat sexual en un context de violència, explotació o contra la voluntat de la persona.*

I el dret a la llibertat d'opció sexual.

OBJECTIUS

General: Fomentar la reflexió i la vivència de conceptes, valors i models de relacions afectives i/o sexuals més empàtiques, respectuoses i obertes.

Operatius:

En relació als continguts:

- ✓ Reflexionar i qüestionar-se els rols de gènere davant la sexualitat, la família i la societat, en favor d'una mirada més àmplia, respectuosa i plaent.
- ✓ Facilitar un espai de confiança per a la comunicació de sentiments, emocions, fantasies, dubtes, ansietats i conflictes (tant a nivell individual com grupal).
- ✓ Potenciar un autoconeixement i relació cap al propi cos més saludable i responsable.
- ✓ Contribuir a millorar el sentiment d'autoestima en el/la adolescent.
- ✓ Afavorir canvis en les actituds i els valors cap a l'autonomia i el respecte
- ✓ Promoure habilitats en la presa de decisions i assumpció de responsabilitats
- ✓ Disminuir la incidència dels factors de risc que poden provocar situacions no desitjades en la conducta sexual.
- ✓ Informar sobre mètodes contraceptius i malalties de transmissió sexual.

En relació als serveis que participen:

- ✓ Acostar els serveis del territori implicats en el projecte (Centres de Serveis Socials, ASSIR – Tarda Jove), a la població adolescent des de la vessant socioeducativa i/o sanitària.
- ✓ Potenciar el treball en xarxa entre els serveis que atenem la població jove, dels àmbits de salut, serveis socials i educació.
- ✓ Detectar i vincular als/les adolescents amb major predisposició a tenir conductes de risc (relacions abusives, relacions sexuals no protegides,...), als recursos adients (Programa d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva - ASSIR-, Centres de Serveis Socials)

EQUIP DEL PROJECTE

L'equip del projecte és interdisciplinari:

- Educadors/es socials dels centres de serveis socials (CSS) de les quatre zones del Districte de Nou Barris. Anteriorment havien participat treballadors/es socials.
- Equip de professionals que formen part de l'ASSIR (Unitat d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva) de l'Institut Català de la Salut de Nou Barris: coordinadora, llevadores i psicòloga. Programa responsable de la Tarda Jove, espai adreçat a joves de tot el Districte.

A més, hi ha una participació dels i de les professionals de l'educació dels Instituts on es realitza el projecte (sis dels nou que hi ha al Dte. de Nou Barris). La seva implicació és clau: tutors/es, psicopedagog/a, coordinador/a pedagògic/a, de cicles, Tècnic/a d'integració social (les persones referents depenen del criteri de cada centre).

Quan el projecte es duu a terme en un recurs educatiu no formal, per exemple un Casal de Joves, els/les professionals que el dinamitzen també formarien part de l'equip.

IMPLEMENTACIÓ DEL JASP

Tot i que el JASP es pot i s'ha dut a terme en equipaments i espais d'educació no formal, els darrers anys s'ha implementant, bàsicament, en els Instituts del Dte. de Nou Barris.

Cada IES compta amb un educador/a referent del CSS que participa sistemàticament en la Comissió Social, espai en el qual es treballa coordinadament per tal de prevenir i intervenir en situacions de risc. És en aquest espai de reunió on es planteja la possibilitat d'implementar el JASP. El projecte aprofita el marc curricular de la tutoria per treballar amb l'alumnat temes d'educació emocional i sexual.

Hi ha tres fases principals de treball coordinat amb les persones referents de l'IES:

Planificació: A l'espai de la Comissió Social es valora la demanda per aquell curs escolar: cursos i/o grups a qui s'adreça, quins seran els/les referent/s de l'IES (Coordinador/a Pedagògic/a, Coordinador/a de cicle i/o tutors de cada grup segons el cas).

Posteriorment el/la professional referent del centre de serveis socials d'aquell IES realitza les reunions de coordinació que calguin amb la finalitat d'aprofundir en la informació el contingut del JASP, presentar la programació, intercanviar informació sobre les característiques o dinàmiques que es donen en cada grup-classe, fer una proposta de divisió de l'aula per treballar amb grups que no superin els 15 alumnes i acordar resta de temes operatius (calendari i horaris de les sessions, visita a l'ASSIR, etc.), a més de planificar l'avaluació.

Tot i no participar directament en les sessions, es demana el suport del tutor/a per compartir el procés, tant a nivell de dinàmica de grup com de demandes i/o necessitats individuals que es detectin.

En aquesta reunió, es faciliten als/les tutors/es les enquestes sobre coneixements previs perquè les passin a l'alumnat abans d'iniciar el taller. El resultat del buidatge es té en compte tant de cara a la programació com de cara a la visita a l'ASSIR / Tarda Jove. De

Prevenió de relacions abusives de parella

les conclusions de les enquestes destaca la informació relacionada amb dubtes, mites, creences errònies i/o diferents demandes d'informació, interessos sobre sexualitat i autoconeixement, etc., que s'aniran treballant al llarg del programa.

Realització: Com es treballa a l'aula?: La metodologia utilitzada es basa en tècniques de dinamització molt vivencials i participatives, cercant un espai més informal que faciliti l'expressió espontània.

Amb la voluntat d'afavorir una actitud activa i propera, que fomenti la implicació de tothom, es proposa dividir l'aula en dos grups i s'adapta el mobiliari a l'activitat a realitzar. La idea és que el grup del taller no superi els 12-15 alumnes. En la mesura que és possible a nivell de disponibilitat dels/les professionals i tenint en compte les característiques de l'alumnat, des de l'equip del JASP es destinen dos educadors/es per subgrup.

Cada **sessió** s'estructura en tres parts:

- **Dinàmica d'iniciació:** Activitat de curta durada que busca donar la benvinguda al grup i activar als nois/es per a treballar conjuntament. Són dinàmiques divertides, de contacte i joc entre companys/es.
- **Dinàmica de treball:** Activitat/s destinades a vivenciar, analitzar i/o reflexionar sobre continguts del taller. Aquestes activitats busquen promoure l'expressió de dubtes, opinions i problemàtiques que preocupen als/les joves, per a analitzar-les des d'una perspectiva de relacions afectives i/o sexuals més igualitàries, respectuoses i saludables.
- **Dinàmica de tancament:** Activitats de curta durada que tenen la finalitat de cloure la sessió i acomiadar-nos del grup, a través de dinàmiques d'expressió d'emocions (com ens hem sentit, què ens ha sorprès...) o de contacte (massatges en cercle entre companys/es,...)

Tècniques d'intervenció que s'utilitzen: Qüestionari inicial individual, Jocs de rol, Pluja d'idees i posada en comú, Anàlisi d'experiències vivencials, Debats, Jocs vivencials, Realització de murals, Manipulació de material contraceptiu.

Avaluació: L'avaluació està present al llarg de tot el procés i es fa a tres nivells:

	Grup aula	Referents IES	Equip permanent JASP
Abans	Enquesta inicial, per tenir un coneixement precís dels dubtes i interessos del grup	Coordinacions prèvies per conèixer característiques del grup i del projecte.	L'equip del taller a l'IES: avaluació continuada durant la planificació, implementació i finalització. L'avaluació final es posa per escrit i es comparteix amb l'IES.
Durant	Espais durant les sessions per a valorar què aprenem, com ens sentim, què volem saber	Contacte continuat per a compartir dificultats / oportunitats de la implementació del taller i necessitats de l'alumnat	Avaluació de l'equip de projecte a nivell de Districte: reunió mensual on s'avalua el projecte i la implementació a cada IES. Es valoren propostes de millora.
Final	El tutor/a passa una enquesta o be s'ofereix la possibilitat d'entrevista individual per aquells/es alumnes interessats/des, i/o per aquells/es que es valora que es troben en risc	Avaluació del taller en una reunió conjunta, que es concreta en un document escrit.	

ELS PARANYS DE L'AMOR

TALLER PER A TREBALLAR LA PREVENCIÓ DE RELACIONS ABUSIVES AMB ADOLESCENTS I JOVES

PRESENTACIÓ

Punts forts d'aquesta experiència des de la perspectiva de les recomanacions fetes en aquest document són:

- ✓ La multidisciplinarietat de les i els talleristes i la proximitat en quant a edat amb les persones participants.
- ✓ El treball en xarxa amb el Consorci d'Educació i els Centres de Recursos Pedagògics (CRP) dels diferents districtes de la ciutat de Barcelona i altres equipaments municipals que treballen amb gent jove.
- ✓ La flexibilitat en l'adaptació de les estratègies a la realitat de cada grup d'adolescents i joves tant quan es fa en centres educatius com en espais d'educació no formal.
- ✓ Facilitar un espai de detecció de relacions abusives i derivació de casos.

FITXA IDENTIFICATIVA	
Objectiu general	Prevenir les relacions afectivo-sexuals abusives de parella i promoure models de relació basats en valors d'igualtat.
A qui va adreçat	Adolescents i joves de 14 a 18 anys, de centres educatius formals i no formals.
Any primera edició	2004
Nº tallers realitzats	Al llarg dels últims 5 anys s'ha realitzat aproximadament un total de 300 tallers.
Territori	Barcelona ciutat
Serveis implicats	Servei de prevenició de relacions abusives en joves. Centres educatius de secundària, públics i concertats Centres formatius i d'oci Casals de joves Associacions i entitats que treballen amb gent jove Centres de Recursos Pedagògics (CRP) Punts d'Informació i Atenció a les Dones (PIAD)
Persones de contacte	Bàrbara Roig (Tècnica referent de la Direcció del Programa de Dones) broigm@bcn.cat Tel. 93 256 45 78
Observacions d'interès	Al llarg dels 5 anys d'implementació del projecte, el nombre de centres implicats i que han demanat els tallers ha augmentat considerablement, així com el nombre de tallers realitzats i el nombre de participants.

INTRODUCCIÓ

Es tracta d'una iniciativa municipal de l'Ajuntament de Barcelona en el context del Servei Tallers de prevenció de relacions abusives en joves de la Direcció del Programa de Dones.

Els tallers de prevenció de relacions abusives es conceben com a estratègia educativa que treballa proactivament per promoure el desenvolupament de valors, actituds i models relacionals que facilitin assolir la construcció de relacions igualitàries entre noies i nois i que contribueixin a eradicar la incidència de la violència vers les dones en establir unes relacions afectives satisfactòries i igualitàries.

Així, els tallers es plantegen ser un instrument que ajudi a visualitzar i a prendre consciència de la desigualtat de gènere, dels tòpics referents a l'amor i a les relacions de parella i de les diverses manifestacions de violència en les relacions personals afectives quotidianes.

Aquestes identificacions han de permetre reconèixer els valors, les actituds i els comportaments que cal qüestionar provinents de les identitats de gènere ja que poden potenciar relacions afectives travessades per l'abús. La identificació esdevé un element cabdal de prevenció ja que permet el qüestionament i contribueix a evitar la instal·lació i la cronificació de les relacions de violència.

Aquest projecte parteix d'un clar posicionament ètic i de compromís actiu a favor de la cultura de la pau i de l'acompliment dels drets de les persones. Aquests dos són els referents bàsics on està emmarcat aquest projecte.

DESCRIPCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA

Els tallers de prevenció de relacions abusives *Els paranys de l'amor* promouen la identificació de valors, actituds i comportaments indicadors d'abús en les relacions afectives i interpersonalment entre noies i nois.

Mitjançant els tallers, d'un màxim de 6 hores de durada (dividits en sessions de 2 hores) o un mínim d'una única sessió de 2 hores, es treballa el coneixement dels estereotips de gènere, els tòpics referents a l'amor i a les relacions de parella, i s'identifiquen els diversos tipus de violència, amb l'objectiu de senyalar aquelles accions que fomenten unes relacions més igualitàries entre nois i noies.

Aquests tallers estan dissenyats per a adolescents i joves de 14 a 18 anys. Contemplen una doble dimensió en la seva implementació: espais d'educació formal i espais de lleure i/o relacionals.

- ✓ Realitzar els tallers dins l'ensenyament obligatori permet accedir a un col·lectiu molt ampli i evita els filtres socials o personals ja que participa tot l'alumnat del grup classe sense processos de selecció, evitant que quedin excloses aquelles persones que més ho poden necessitar tant per la seva realitat personal com social.
- ✓ Els espais informals de lleure permeten treballar amb les noies i els nois en les seves

Prevenió de relacions abusives de parella

xarxes relacionals, dins dels seus grups d'iguals i en el seu entorn més proper.

OBJECTIUS

1. Conèixer els estereotips de gènere en relació a la construcció de les identitats femenina i masculina, l'assignació de rols en establir una relació de parella i la seva relació amb la violència.
2. Analitzar els tòpics referents a l'amor i a les relacions de parella i la seva relació amb la violència.
3. Identificar els diversos tipus de violències en la vida de les persones, en especial aquelles que són exercides vers les dones.
4. Identificar els valors, les actituds i els comportaments que promoguin models de relacions igualitàries, en especial el model conductual assertiu.

EQUIP DEL PROJECTE

Les i els professionals implicats en el projecte són:

- ✓ La coordinadora tècnica i coordinadora pedagògica de l'àmbit de prevenció de les violències de gènere del servei.
- ✓ Els i les talleristes en prevenció de relacions abusives de parella.
- ✓ Les persones referents o responsables dels grups als centres educatius i espais d'educació no formals.
- ✓ Les i els professionals dels Centres de Recursos Pedagògics (CRP) dels districtes de la ciutat de Barcelona.

IMPLEMENTACIÓ DEL PROJECTE *ELS PARANYS DE L'AMOR*

Aquest projecte s'està implementant des de dues vessants:

- Com una estratègia per introduir en centres i serveis la necessitat d'actuar de manera proactiva en la prevenció de relacions abusives de parella: quan es realitza el taller com a activitat no vinculada a d'altres iniciatives i/o figures del centre o servei.
- Com a part del Projecte *Trenquem el silenci a Sant Martí* : Es tracta d'un projecte realitzat en col·laboració amb el Centre de Recursos Pedagògics del Districte de Sant Martí i que té la finalitat de treballar la prevenció amb una visió més global, implicant tots els agents educatius (professorat i AMPA) d'alguns dels instituts del districte.

L'objectiu a mig termini del Servei Tallers de prevenció seria poder estendre l'experiència portada a terme al Districte de Sant Martí a d'altres territoris de la ciutat, ja que l'impacte dels tallers quan es realitzen formant part d'un projecte més global és molt més eficaç i perdurable que quan es realitza com una activitat puntual desvinculada d'altres iniciatives i

Prevenió de relacions abusives de parella

actuacions en la mateixa direcció.

El projecte s'articula de la següent manera:

- ✓ En el centre o entitat que fa la demanda:
 - Es fa la presentació del projecte: contextualització, objectius, continguts, metodologia, sessions de treball, dinàmiques de treball, dates de realització del taller, etc.
 - Es facilita informació sobre les característiques del grup, les edats, els perfils dels i de les participants, les problemàtiques específiques del grup. Aquestes dades es recullen a la *Fitxa perfil del grup*. És important plantejar l'adequació de la intervenció a la realitat del grup diana i del centre escolar o entitat per tal de fer les modificacions que es considerin oportunes en les dinàmiques previstes.
- ✓ Per part de les persones conductores del taller:
 - Implementació del taller. Cada sessió de treball té prevista una durada de dues hores. A cada sessió es seleccionen les dinàmiques que millor s'ajustin a les edats i a les característiques dels i de les participants.
 - Valoració final del taller. Es tenen en consideració les opinions que els i les participants han anat expressant al llarg de les sessions de treball respecte als continguts tractats, la comprensió de les qüestions plantejades, les dinàmiques i activitats proposades, els temes que més interès han suscitat, entre d'altres. A l'última sessió es lliura un qüestionari de valoració final perquè l'ompli el grup participant.

En tot cas, amb la intervenció:

- Es pretén desvetllar l'existència de situacions adverses i desfavorables: les relacions abusives, que ho són no només per les noies, sinó també pels nois. Es tracta de valorar si aquestes models ens satisfan i, si no és el cas, de quina manera podem modificar-los.
- Advertir especialment als nois, que ningú ha de sentir-se culpable pel fet de pensar, sentir i comportar-se d'una determinada manera quan s'interrelaciona. Ningú pot obviar el procés de socialització que totes les persones anem travessant i pel que donem acompliment a uns determinats manaments de gènere d'acord amb el nostre sexe.
- Es qüestiona i es vol contribuir a superar models d'interrelació basats en actituds sexistes i de justificació de la violència, que probablement hagin estat usats pels nois per reforçar la cohesió entre ells.

PROGRAMA SALUT I ESCOLA

PRESENTACIÓ

Punts forts d'aquesta experiència des de la perspectiva de les recomanacions fetes en aquest document són:

- ✓ El treball en xarxa entre Consorci d'Educació i Consorci Sanitari i Agència Salut Pública, amb la intenció de posar la salut dels i les adolescents en el centre del dia a dia dels centres educatius de la ciutat de Barcelona.
- ✓ El treball en xarxa inter-serveis i el treball en equip com a elements claus de la metodologia de treball del projecte.
- ✓ Abordatge de temes afectivo-sexuals dins les tutories i altres matèries del currículum, degut a l'alta consulta individualitzada que atén el programa.
- ✓ Formació a professionals sanitàries i de l'educació en matèria afectivo-sexual i de prevenió de relacions abusives.
- ✓ Flexibilitat en l'adaptació de les estratègies a la realitat de cada grup d'adolescents i joves tant quan es fa en centres educatius com en espais d'educació no formal.
- ✓ Atenció individualitzada de l'alumnat de secundària en temes salut que els hi puguin preocupar.

FITXA IDENTIFICATIVA	
Objectiu general	Millorar la salut dels i les adolescents a través d'accions a l'escola de: <ul style="list-style-type: none">✓ Promoció de la salut✓ Prevenió de les situacions de risc.✓ Detecció i atenció precoç als problemes de salut.✓ Afavoriment de l'accessibilitat dels adolescents als programes de salut i als serveis sanitaris.
A qui va adreçat	Preferentment a alumnat de 3r i 4t d'ESO, de centres públics i concertats.
Any primera edició	2004, al districte de Ciutat Vella
Nº edicions realitzades	Des de 2004 es va fer una implementació gradual a tots els districtes de la ciutat. Des del curs escolar 2008-2009 tot el territori de Catalunya està en disposició de desenvolupar el programa.
Territori	A Tota Catalunya
Serveis implicats	Centres Educatius de Secundària, públics i concertats Equips d'Atenció Primària de Salut Unitats d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (ASSIR) Centres de Salut Mental Infanto Juvenil (CSMIJ) Servei d'Orientació de Drogues (SOD), Barcelona Servei de Salut Comunitària de l'ASPB Equips d'Assessorament Psicopedagògic Inspecció educativa Referents d'educació dels districtes

Prevenió de relacions abusives de parella

Persones de contacte	Consorti d'Educació: Yolanda González Tavira ygonzalez.ceb@gencat.cat 93/551.10.00 ext.6680 Consorti Sanitari: Carles Benet i Ignasi Ruano cbenet@catsalut.cat iruano@catsalut.cat 93/551.58.85/86
Observacions d'interès	Tot i que és un programa adreçat a l'alumnat de 3er i 4art d'ESO, s'atén a tots aquells i aquelles adolescents del centre que ho sol·licitin. Tant de 1er i 2º d'ESO, de Batxillerat i de Formació Professional de Grau Mig. El programa té una naturalesa pròpia a la ciutat de Barcelona a diferència de la resta de Catalunya, ha adquirit una major dimensió territorial i ha donat un major protagonisme als recursos municipals.

INTRODUCCIÓ

L'adolescència es viu com una etapa de canvis entre la vida infantil i adulta, on es consoliden els valors, les actituds i els estils de vida, tan importants per a la salut actual i futura.

També es constata que la utilització dels serveis sanitaris per part de adolescents i joves es caracteritza per una baixa freqüentació, seguiment irregular dels trastorns i un abordatge poc estructurat.

I d'altra banda, als centres educatius tradicionalment venen desenvolupant activitats relacionades amb la salut.

És per la suma d'aquests motius, que l'any 2004, els Departaments de Salut i Educació decideixen impulsar la coordinació de les diverses iniciatives i actuacions de salut del territori i dels centres educatius, integrant-les en un únic projecte, el Programa Salut i Escola.

Com a novetat el programa incorpora, la Consulta Oberta. Aquesta consulta està atesa per una infermera/r del Centre d'Atenció Primària proper al centre educatiu, que assisteix 2/3hores setmanals al centre educatiu i fa atenció individualitzada, per resoldre i aclarir aquells dubtes, en matèria de salut, que presentin els nois i noies.

El programa inclou la participació i coordinació de recursos territorials existents a cada districte, com els esmentats EAP, els Centres de Salut Mental Infanto Juvenil (CSMIJ), la Unitat d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (ASSIR), el Servei d'Orientació de Drogues (SOD) de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, així com el propi Centre d'Atenció Primària de l'ABS més proper al Centre Educatiu i la resta de serveis de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, especialitzats en prevenció.

L'objectiu es promocionar i fer prevenció de la salut als adolescents, així com fer detecció de problemes de salut a través de la Consulta Oberta. El programa va adreçat preferentment a l'alumnat de 3er i 4art d'ESO, d'instituts públics i concertats.

Prevenió de relacions abusives de parella

Els àmbits d'actuació del programa, són:

- Salut afectivo-sexual: orientar als adolescents en relació a la sexualitat responsable, la contracepció i les infeccions de transmissió sexual (ITS), informació sobre mètodes anticonceptius i preventius de les ITS (preservatiu) i aprenentatge d'habilitats socials. Treballar des d'una perspectiva afectivo-sexual.
- Salut mental i consum de drogues, alcohol i tabac: treballar els vincles i les relacions amb les amistats, els educadors i les famílies, l'autoconcepte, l'autoestima, l'autoimatge corporal, la tolerància a la frustració, l'assertivitat, promoure l'exercici físic, l'adquisició d'un sentit crític enfront les pressions pro consum, augmentar la percepció del risc de les drogues i assertivitat, percepció del risc de consum i adequar la percepció normativa.
- Salut alimentària: aprenentatge d'hàbits alimentaris saludables (educació nutricional), promoció de la pràctica de l'activitat física.
- Maltractaments i violència: violència en general, assetjament escolar, maltractaments familiars o al carrer, assetjament sexual, altres violències.
- Salut social: entorn en general, aïllament social, bandes, baix suport familiar, immigració, baix nivell socioeconòmic i altres.
- Malalties comuns i escola: acne, problemes de salut (febre, mal de cap, etc.), pírcing, tatuatges, fracàs i absentisme escolar, altres.

Per l'àmbit d'actuació de les administracions representades ens centrarem en el programa Salut i Escola a la ciutat de Barcelona

DESCRIPCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA

A Barcelona, els responsables de la realització del Programa Salut i Escola, des del disseny de les metodologies com de provisió de recursos humans i la capacitació dels mateixos, fins la implementació i el seguiment, són el Consorci d'Educació, i el Consorci Sanitari, juntament amb l'Agència de Salut Pública de Barcelona, Aquest fet ha donat una naturalesa pròpia al programa que a la nostra ciutat, a diferència de la resta de Catalunya, ha adquirit una major dimensió territorial i ha donat un major protagonisme a la participació dels recursos municipals.

OBJECTIUS

L'objectiu general és millorar la salut dels i les adolescents a través d'accions a l'escola de:

- Promoció de la salut
- Prevenió de les situacions de risc.
- Detecció i atenció precoç als problemes de salut.
- Afavoriment de l'accessibilitat dels adolescents als programes de salut i als serveis sanitaris.
- Millorar la coordinació entre els centres docents i els serveis de la salut amb actituds i hàbits saludables

EQUIP DEL PROJECTE AL CENTRE EDUCATIU

Els i les professionals responsables del projectes al centre educatiu, son:

- ✓ **Professor/a referent de salut al centre.** Coordina les actuacions que tinguin lloc en el marc del programa, així com vincular-les a altres accions que el centre dugui a terme en la prevenció i promoció de la salut dels i les joves.
- ✓ **Professional de l'EAP d'educació.** S'ha d'implicar en el programa com un agent decisiu a l'hora d'establir derivacions de l'alumnat cap als serveis especialitzats mentals. També és la figura que el centre té com a referent en la unió de la vessant sanitària i educativa.
- ✓ **Infermer/a de la Consulta Oberta.** La seva funció és principalment donar informació als joves i fer detecció de problemes de salut. També podrà donar suport a les diferents activitats de promoció de la salut que puguin realitzar-se en el centre, conjuntament amb l'infermera de l'equip de Salut Comunitària. Aquest personal ha rebut una formació específica a l'Institut d'Estudis de la Salut. A Barcelona han fet un curs específic de prevenció de relacions abusives, organitzat pel Consorci d'Educació.
- ✓ **Infermer/a dels Equips de Salut Comunitària.** Responsable de la prevenció i promoció de la salut a l'aula a partir de programes específics per a cada curs. Es coordinarà amb l'infermer/a de la Consulta Oberta per planificar les actuacions en el marc del Programa Salut i Escola

IMPLEMENTACIÓ DEL PROGRAMA SALUT I ESCOLA

El programa es va iniciar a l'any 2004, i a la ciutat de Barcelona es va anar implementat per districtes. El primer va ser Ciutat Vella, fins l'últim en incorporar-se al programa, Les Corts, el curs escolar 2008-2009. Abans de fer la presentació territorial del programa als centres educatius, es van fer reunions paral·leles amb els diferents serveis que integren el programa, tant de salut com d'educació per establir i garantir les coordinacions que després son tan necessàries per dur a terme el programa.

Una vegada feta la presentació a cada territori, a les direccions dels centres educatius, es pacta, amb cadascun d'ells, una reunió on es farà la presentació de la infermera de Consulta Oberta que assistirà al centre, la infermera de Salut Comunitària, l'inspector/a del centre i l'EAP de referència, amb la responsable del programa al Consorci d'Educació. És en aquesta reunió on s'ajusta el programa a les necessitats del centre, on s'ajusta l'horari d'atenció de la consulta i on es formalitza la comissió de salut al centre.

Aquesta comissió de salut al centre, liderada pel referent de salut del centre es on es fa la detecció de necessitats de l'alumnat, es fa la programació d'actuacions i activitats de salut que durant l'any farà el centre. També és el lloc on s'avalua i es va modulant el programa en funció de la realitat del centre. Aquesta comissió es troba 3 vegades durant l'any. Des del Consorci d'Educació es fa el seguiment d'aquestes comissions.

Una vegada a l'any es realitzen els Circuits en Xarxa. En aquests circuits es troben els responsables del programa de totes les administracions i els serveis de salut especialitzats i en fan una valoració, quantitativa i qualitativa del funcionament del programa durant l'any escolar, en funció de les dades obtingudes del programes de prevenció de l'Agència de Salut Pública, de la Consulta Oberta i de la realització de les comissions als centre.

**Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva
dels i de les joves
des de l'ASSIR de l'Esquerra de l'Eixample**

PRESENTACIÓ

Punts forts d'aquesta experiència des de la perspectiva de les recomanacions fetes en aquest document són:

- ✓ Flexibilitat d'estratègies i circuits per facilitar l'accés del jovent als serveis: la Tarda Jove, intervencions en el context comunitari i pàgina web.
- ✓ El treball en xarxa interinstitucional i inter-serveis tant dins el mateix Sistema de Salut (IMAS-ICS) com de diferents sistemes de serveis (serveis socials, Programa Salut i Escola pel que fa a la salut afectiu-sexual dels i les adolescents dels centres educatius, etc.).
- ✓ El treball en equip com un element clau de la metodologia de treball del projecte.
- ✓ Potencia la corresponsabilització dels membres de la parella en la prevenció.

FITXA IDENTIFICATIVA			
Finalitat	Facilitar que els i les joves puguin gaudir de la seva sexualitat		
A qui va adreçat	Als i les joves menors de 25 anys		
Observacions d'interès	Els i les joves es poden adreçar en l'horari que figura a continuació sense necessitat de demanar hora. Per urgències es poden adreçar de dilluns a divendres en l'horari de funcionament del centre.		
Dades de contacte ASSIR			
Els horaris que figuren a continuació són els establerts en el moment de fer aquest dossier però poden canviar al llarg del temps			
Centre	Adreça	Telèfon	Tarda Jove
CAP Numància	Numància 23, 3 ^a planta	934 393 421	Dimarts 15-19h
CAP Pare Claret	St. Antoni Ma Claret 19-21, 3 ^a planta	934 761 376	Dilluns 17,30-20h
CAP Rio de Janeiro	Av. Rio de Janeiro 83-91, planta baixa	932 769 910	Dijous 17,30-20h
CAP Sant Andreu	Av. Meridiana 428, 6 ^a pl.	932 745 516	Dimarts 17.30-20h
CAP St. Rafael	Pg. Vall Hebró, 107-117	934 289 541	Dilluns 17.30-20h
CAP Drassanes	Av. Drassanes 17-21	934 431 864	Dijous 16-19.30h
CAP Ramón Turró	Ramón Turró 337	934 465 702	Dilluns 16-19.30
CAP Les Corts	Mejía Lequerica s/n	932 275 590	Dijous 16-17.30h
Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat -CJAS	C/La Granja, 19- Baixos 2 ^a	93 415 10 00	De dilluns a dijous 12 a 19 h. i divendres de 10 a 14 h.

INTRODUCCIÓ

Fa prop d'una dècada que els ASSIR busquen estratègies per fer arribar els seus serveis als i les joves, sigui creant un espai específic d'atenció per aquest sector de població dissenyat de manera flexible i sense concertació prèvia de visites (les tardes joves), sigui portant el servei allà on són ells i elles (perspectiva comunitària).

L'any 2003 es va consensuar un document marc a nivell inter-institucional (Institut Català de la Salut -ICS-, i Institut Municipal d'Atenció Sanitària -IMAS-), interdisciplinari i intercentres que defineix els objectius, metodologies i instruments per garantir una oferta accessible, coherent i de qualitat adreçada als i a les joves de la ciutat de Barcelona.

Des d'aquest document marc es pretén garantir un model d'atenció biopsicosocial des de la prevenció basat en la informació i l'assessorament, que permeti reduir les dificultats per tal que els i les joves puguin prendre decisions saludables en relació a la pròpia salut sexual i reproductiva.

D'altra banda, al desembre de 2007 es va publicar la Cartera de Serveis de les Unitats d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva de Suport a l'Atenció Primària (Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya). En ella es defineix com a població diana la població menor de 25 anys.

MODEL DE CIUTAT PER A L'ATENCIÓ A LA SALUT SEXUAL I REPRODUCTIVA DELS I DE LES JOVES I ADOLESCENTS

Aquests vuit centres realitzen una sèrie d'activitats dirigides al desenvolupament, l'assessorament afectiu i sexual i la detecció i l'atenció de les seves dificultats. En les activitats s'inclou el consell reproductiu que permeti la decisió lliure sobre la reproducció, incloent-hi la prevenció dels embarassos no desitjats, consell en el desig de l'embaràs, atenció i prevenció de les conductes de risc tant mèdic com psicosocial. Prevenció del càncer de coll d'úter i atenció a la patologia ginecològica. També s'inclou l'educació afectiva sexual grupal.

Les activitats grupals d'educació afectiva sexual estan dirigides fonamentalment a adquirir una sexualitat satisfactòria i segura, fonamentant l'autonomia, el respecte i la capacitat de decisió dels i de les adolescents, així com la seva autoestima i una imatge corporal positiva

En definitiva als i a les joves se'ls ofereix: Consell afectiu i sexual, Consell reproductiu, Consell contraceptiu (Mètodes contraceptius, interrupció de l'embaràs), Consell preconcepcional, Consell sobre infeccions de transmissió sexual, Prevenció dels comportaments de risc, Prevenció del càncer de coll d'úter, Atenció a la patologia ginecològica i Educació afectiva i sexual grupal

OBJECTIUS

Generals:

- ✓ Facilitar que els i les joves puguin gaudir de la seva sexualitat fomentant una sexualitat satisfactòria, segura, amb autonomia i respecte.
- ✓ Disminuir els embarassos no desitjats, les infeccions de transmissió sexual, la infecció per VIH, les conductes de risc i les disfuncions psico-socials.

Prevenió de relacions abusives de parella

Operatius:

- ✓ Donar atenció confidencial i gratuïta en sexualitat, mètodes contraceptius, infeccions de transmissió sexual, i infecció per VIH
- ✓ Facilitar l'accés
- ✓ Facilitat el vincle amb el Servei
- ✓ Potenciar la informació i la reflexió
- ✓ Potenciar un abordatge global i la detecció de situacions de risc (tant a nivell mèdic com psicosocial)

A QUI VA ADREÇAT?

Als i a les joves menors de 25 anys, sense rigideses. Aquest vol ser un espai on els i les joves puguin accedir fàcilment, pal·liant les dificultats que tenen per accedir als serveis sanitaris en general i específicament en la demanda relacionada amb la sexualitat, la contracepció i les infeccions de transmissió sexual.

L'atenció als i a les joves que ofereixen les Unitats d'ASSIR pot donar-se en consultes individuals, espais joves o a la comunitat. Aquest tipus d'atenció també l'ofereix l'Equip d'Atenció Primària de Salut (EAP), individualment i/o dins dels programes d'activitats preventives. Les unitats de l'ASSIR i els EAP es coordinen per tal de donar un servei integral.

COM S'ARRIBA ALS I A LES JOVES?

- ✓ **A través de les Tardes Joves:** L'espai Jove s'organitza en les Unitats d'ASSIR, en general en una tarda a la setmana, l'anomenada *Tarda Jove*, encara que també es pot organitzar en altres franges horàries. A l'espai de la *Tarda Jove* es fan totes les activitats.

En l'atenció als i a les joves, es considera important que l'atenció es faci en el lloc i moment on la/el jove fa la demanda, i no intentar fer derivacions. Per tant la/el jove pot acudir a aquest espai específic (*Tarda jove*), o en qualsevol horari al Centre de Salut (8 a 20h.).

- ✓ **A través d'intervencions en el context comunitari:** En el marc de l'activitat comunitària s'inclou fonamentalment el suport a l'escola, assessorament al professorat, intervencions amb pares i mares, coordinació amb el Programa Salut i Escola, i la contribució dels i de les professionals en el seguiment i el consell de Webs institucionals específiques i dirigides a joves. En el context comunitari també es fan actuacions adreçades a grups de joves en associacions, centres cívics i altres espais comunitaris.
- ✓ **A través de la pàgina web Sexe Joves:** Aquesta pàgina es va implantar al febrer de 2008 i està atesa per professionals de l'ASSIR (llevadores, obstetraginecòleg/oga i psicòleg/oga). Aquest mitjà per arribar al jovent s'ha demostrat especialment útil doncs l'any 2009 va tenir 166.827 visites en la versió castellana i 254.211 a la web en català. I s'han contestat 2.771 consultes.

EQUIP DEL PROJECTE

En l'atenció assistencial a l'espai Jove, el/la professional que duu a terme aquesta activitat es la llevadora. En l'atenció a la patologia hi dona suport un obstetraginecòleg/oga, i el

Prevenió de relacions abusives de parella

psicòleg/oga. L'auxiliar administratiu/va serà el referent dels processos administratius i d'atenció a l'usuari/ria

En l'atenció comunitària a l'escola la llevadora realitza tallers i dóna suport a la infermera del programa de Salut i Escola en les intervencions sobre salut sexual i reproductiva a joves de 1er, 2on, 3er i 4art d'ESO i 1er de Batxillerat.

L'EXPERIÈNCIA DE L'ASSIR DE L'ESQUERRA DE L'EIXAMPLE

La Tarda Jove de l'ASSIR de l'Esquerra de l'Eixample ubicat en el CAP Numància es un espai consolidat que va iniciar el seu funcionament a l'any 2002. En aquest espai d'accés immediat i diferenciat de les altres visites, es fan acollides a consultes espontànies i urgents, valorant les necessitats més immediates del/la Jove.

Es vol garantir un abordatge integral, biològic i psicosocial, en el que l'escolta i la no limitació de temps per visita possibilita afavorir la confiança i promoure la continuïtat en els contactes i la prevenció. Es dóna especial importància a la primera acollida generant un clima d'empatia i confiança, tot remarcant la confidencialitat de la visita, i convidant al/la Jove de venir acompanyat/da d'altres amics/gues si ho desitja.

Per tal de donar a conèixer al jovent l'espai Tarda Jove, fa anys es realitzen tallers amb els centres educatius del territori. Primer va ser un oferiment dels ASSIR que s'ha transformat en una demanda continuada dels centres públics i concertats pels cursos de 1r, 2n, 3r i 4rt d'ESO i, excepcionalment, a 1er de batxillerat i algun centre ocupacional.

Prèviament a la realització del taller es reforça que els/les joves hagin treballat al centre educatiu aspectes com l'afectivitat, la comunicació i la sexualitat, ja que aquest treball previ afavoreix que els nois i noies aprofitin millor el taller i permet als i a les professionals reforçar coneixements i promocionar actituds positives.

En què consisteix el taller?: En l'espai de tutoria el tutor/ra explica en què consisteix el taller. S'entrega als nois/es una carta informativa del servei amb un espai en blanc on han de posar l'edat, el cursi el sexe, i poden formular qualsevol dubte o suggeriment que es fa arribar de forma anònima i confidencial al/la professional, generalment llevadora, que farà aquell taller, per tal d'adaptar la intervenció a les necessitats de cada grup. El taller es realitza en el Centre de Salut (ASSIR) de referència del centre educatiu o a l'espai de la Tarda Jove, per tal que els i les alumnes coneguin el servei i els/les professionals de la xarxa pública.

El taller té una durada d'uns 90' i s'estructura en diferents blocs sempre partint de les preguntes i suggeriments recollits i dels que sorgeixin al llarg de l'activitat. Al final s'obra un espai per aclarir dubtes no resoltes i avaluar si han quedat clars els punts claus:

1. Sexualitat (en aquest apartat es parla del desig, les diferents expressions de l'amor, l' enamorament, el coneixement d'un mateix/a, del respecte d'un mateix/a i cap l'altre, dels mites, de les primeres vegades, de fer sexe segur)
2. Mètodes contraceptius (s'ensenya cada mètode contraceptiu, contraindicacions i fiabilitat de cadascú. Es practiquen habilitats com la correcta col·locació del preservatiu masculí i femení)
3. Infeccions de transmissió sexual
4. Presentació de la Tarda jove i de la Pàg. web *SEXE JOVES*.
5. Presentació del servei (espai físic)

Es tracta de fer un taller on puguin expressar sense embuts el que vulguin, adaptant la informació a les preguntes, acostant els serveis sanitaris preventius a aquestes edats.

Casal de Joves Casa Sagnier

Estratègies directes i indirectes per abordar qüestions de gènere amb joves i adolescents

PRESENTACIÓ

Punts forts d'aquesta experiència des de la perspectiva de les recomanacions fetes en aquest document són:

- ✓ La consideració dels i de les joves com a protagonistes de les seves vides i com a persones capaces de prendre decisions autònomes i responsables.
- ✓ La finalitat del servei consistent en promoure els valors democràtics, els drets humans i la sostenibilitat el fan un escenari idoni per a incidir en la prevenió de les relacions abusives de parella.
- ✓ Els Casals de Joves, com a servei, són també un escenari idoni per a la implementació d'estratègies indirectes per abordar determinats valors i creences a través d'activitats que, en principi, no tenen res a veure però que són d'interès pel jovent que hi participa de manera voluntària.

FITXA IDENTIFICATIVA	
Objectius generals	<ul style="list-style-type: none">✓ Promoure la plena ciutadania dels i de les joves a partir de la participació en projectes col·lectius que fomentin la implicació social i comunitària, i de l'accés a una sèrie de recursos que afavoreixin l'autonomia i el desenvolupament personal.✓ Incorporar valors i temes de prevenió i sensibilització com la coeducació, cultura de Pau o sostenibilitat a través de les activitats de temps lliure i oci que es s'ofereixen.
A qui va adreçat	Població jove de 12 a 29 anys
Territori	Districte Sarrià-Sant Gervasi
Persones de contacte	Elena Cánovas casaldejoves@casasagnier.net Tel. 93 414 01 95
Observacions d'interès	<p>Per incorporar els valors esmentats, s'utilitzen dos tipus d'estratègies: una indirecta i altre directa.</p> <p>L'estratègia directa: Activitat amb evident o explícita intenció educativa i sensibilitzadora, adreçada a un sector de població jove "captiva" (grup classe o similar).</p> <p>L'estratègia indirecta: A la pràctica diària, a tot el que es fa al Casal, s'incorpora una mirada sensibilitzada als temes dels que es pensa que s'ha de fer prevenió i tasca educativa. Aquesta estratègia és molt més efectiva. Potser no es visibilitza tant, però a llarg termini és la que dona millors resultats. S'observen canvis d'actitud en el dia a dia dels i de les joves encara que sigui difícil d'avaluar resultats.</p>

INTRODUCCIÓ

L'Ajuntament de Barcelona ha definit un model de servei que determina allò que tenen en comú tots els Casals de Joves de la ciutat i que és el marc en el qual s'inscriu també l'acció del Casal de Joves Casa Sagnier del Districte de Sarrià-Sant Gervasi.

L'objectiu general és promoure la plena ciutadania dels i de les joves a partir de la participació en projectes col·lectius que fomentin la implicació social i comunitària, i de l'accés a una sèrie de recursos que afavoreixin l'autonomia i el desenvolupament personal.

L'àmbit d'intervenció en el qual incideix el Casal de Joves és l'espai de temps lliure i de l'oci del i de la jove. Té, però, una funció de recollir i estar atent a quina és la realitat global o integral de les persones joves, identificar i donar a conèixer les possibles necessitats i problemàtiques que les afecten, així com donar suport a iniciatives juvenils que treballin en aquesta línia.

El Casal de Joves **presta una sèrie de serveis** al voltant de quatre eixos:

- ✓ Foment de l'associacionisme
- ✓ Dinamització juvenil i intervenció comunitària.
- ✓ Suport i difusió de la creació jove.
- ✓ Altaveu juvenil.

La població destinatària és la població jove d'entre 12 i 29 anys, però ha de tenir una especial incidència entre dues franges d'edat:

- Els i les joves de 16 a 22 anys, ja que les necessitats de promoció i participació social d'aquest segment de la població jove, avui dia, són majors que les de la franja superior d'edat.
- Les persones adolescents d'entre 12 i 16 anys, que augmenten la seva capacitat de socialització més enllà dels entorns familiars i escolars.

DIFERENTS ESTRATÈGIES AMB UNA MATEIXA FINALITAT

En aquest context tots els projectes que es realitzen des del Casal de Joves intenten incorporar valors i temes de prevenició i sensibilització. Per fer-ho, s'utilitzen **dos tipus d'estratègies**: una indirecta i altre directa.

L'estratègia directa: Activitats amb evident o explícita intenció educativa i sensibilitzadora, adreçada a un sector de població jove "captiva" (grup classe o similar). Aquesta estratègia sol provocar el rebuig i el desinterès explícit del jovent quan participar en l'activitat té un caràcter voluntari. Per això sol utilitzar-se solament quan s'adreça a un sector de població jove "captiva".

L'estratègia indirecta: Incorporant a la pràctica diària, de tot el que es fa al Casal, una mirada sensibilitzada als temes dels que pensem s'ha de fer prevenició i tasca educativa. Aprofitem qualsevol activitat per introduir-los de forma subtil i en un ambient de confiança: generant converses i debat al seu voltant en espais informals, i davant de situacions o actituds concretes que donen peu a intervenir i no perdre l'ocasió d'obrir el debat i d'implicar a la resta de joves del grup. En el cas que ens ocupa, una anàlisi del dia a dia des d'una perspectiva de gènere aportarà noves estratègies d'acció i marcarà i definirà els moments més idonis per a la intervenció.

ALGUNS EXEMPLES D'ESTRATÈGIES INDIRECTES

Les estratègies indirectes es mostren a través d'accions quotidianes que busquen provocar alguna reacció en els i les joves per generar debat i introduir els temes i continguts que ens interessin treballar.

Prevenició de relacions abusives de parella

✓ **El llenguatge:**

- Utilitzar el femení quant hi ha majoria de dones en un grup o sala.
- Utilitzar un llenguatge no sexista en les converses que es generen en la nostra presència a l'espai de trobada, als tallers, a les activitats puntuals, etc. No perdre l'oportunitat de fer reflexionar als i les joves davant d'algunes de les seves actituds o posicions que ens donen peu a intervenir.
- Fer una senyalització no sexista del centre amb una acció creativa com una intervenció artística més a l'espai.

✓ **La difusió de les nostres activitats.**

- Intercalar imatges femenines als programes i cartells en paper, i la comunicació en les xarxes socials, blocs, webs, facebook i, de vegades, utilitzar-les per parlar o anunciar activitats més identificades amb els gustos i interessos dels nois i noies.
- Utilitzar llenguatge no sexista.

✓ **Els i les professionals**

- Equips mixtes de professionals.
- Trencar els estereotips de gènere, intercanviant els rols dels dinamitzadors i de les dinamitzadores que els seria propis segons aquests estereotips.
- Incorporar la mirada i els interessos de les joves en les accions, activitats i programacions del casal sense prejudicis encara que, de vegades, el que demanden siguin activitats que semblin anar en contra del que és pretén educativament. L'objectiu és interessar-les i tenir la oportunitat de interactuar amb elles. Moltes vegades programem pensant en els nois sense ser-ne conscients.

✓ **En la programació i activitats**

- **Visibilitzar les noies amb projectes que compartir.** Recerca de grups de joves dones o de noies a títol individual per programar-les conjuntament amb els nois en les mateixes activitats, cicles, concerts, etc... Fugim de fer programacions només per dones, és una forma de discriminació positiva que no ens interessa; preferim que comparteixin escenari o espai, la convivència fa que sorgeixin moments de fricció o s'evidenciïn actituds a treballar.
- **Buscar l'intercanvi entre els grups nois i noies** que normalment s'apunten a activitats o tallers diferents segons el sexe, a participar d'activitats conjuntes cadascun aportant el que han fet al taller i fer una activitat conjunta, compartir experiències. La convivència brinda moments molt profitosos per intervenir.
- **Aula multimèdia (sessions d'una hora d'accés lliure a Internet):** Incorporar petites capsules de 4 o 5 minuts abans de les sessions lliures, per compartir a l'aula el que veuen i consumeixen a la xarxa, capsules proposades pels mateixos/es joves o pel dinamitzador/a que provocaran reflexió, debat segons la proposta i que aprofitem també des d'una perspectiva de gènere.
- **Tallers:** El/la tallerista especialista de la tècnica o disciplina (teatre, documental, TV Online, graffiti,...) proposa, sota les nostres indicacions, un dels temes que ens interessa tractar entre els temes a treballar com a centres d'interès. Segons la disciplina es poden treballar uns temes o uns altres.
- **Altres exemples:**
 - Quant repartim preservatius posem a la vista amb el mateix protagonisme els de dones.

Prevenió de relacions abusives de parella

- A l'hora de comprar publicacions per l'espai de trobada comprar també les que llegeixen les noies habitualment segons la seva demanda i comentar amb tots i totes els continguts i preferències de les revistes femenines i masculines.

TRAS: UNA EXPERIÈNCIA D'ESTRATÈGIA DIRECTA

Un exemple d'un projecte en el que s'utilitza una estratègia directa és la **TRAS Trobada de Representants d'Alumnes de Secundària** que al març 2010 farà la seva desena edició.

El Casal de Joves Casa Sagnier, des de Joventut del Districte de Sarrià Sant Gervasi, convoca cada any un espai de trobada, intercanvi i reflexió dirigit als i a les representants d'alumnes dels centres d'ensenyament de secundària públics i alguns concertats.

Objectius:

1. Dotar d'importància i protagonisme a la figura de delegat/da de classe i a l'hora, donar l'oportunitat de conèixer a representants i organitzacions d'estudiants d'altres instituts i possibilitar l'intercanvi.
2. Fer dels i de les representants d'alumnes un altaveu per fer arribar a la resta d'alumnes dels centres els continguts de les taules de treball.
3. Generar un espai de formació, sensibilització, reflexió i opinió relacionat amb temes que afecten la realitat actual dels i de les joves de la ciutat de Barcelona.

Estructura i dinàmica de les trobades:

La TRAS s'estructura bàsicament en taules rodones i una obra social de teatre tot seguint el següent esquema:

Taules de treball i dinàmiques adreçades a l'alumnat: La dinàmica es molt participativa, amb una part introductòria més teòrica i informativa i una més pràctica i lúdica on contrastar la informació i els continguts que tenien abans i després de la taula de treball.

Taula rodona dirigida al professorat: L'espai de tutoria: Des d'aquesta taula volem oferir idees, recursos i eines concretes per tal d'ajudar al professorat a gestionar aquest espai tan important en la comunicació i participació de l'alumnat.

Posada en comú i conclusions: *Amb el suport del Power Point els i les alumnes secretaris/es de cada taula exposen els continguts de la taula a la que han participat amb l'ajuda del/de la ponent conductor/a de la taula i d'un educador/a del Casal.*

Acte de cloenda amb sessió de Teatre Fòrum amb una obra de teatre social que, mitjançant tots els recursos que ofereix l'art dramàtic, provoca en l'espectador i l'espectadora un efecte d'empatia i reflexió vers el conflicte plantejat a l'escenari, oferint eines i oportunitats per resoldre conflictes "assajant la realitat".

Exemples de temes abordats a les taules i a les obres de teatre social representades:

Bulling, Seguretat a la xarxes socials, Socioadiccions, Ús i abús de les drogues, **Gènere i estereotips**, **Coeducació als centres d'ensenyament**, **Prevenió de relacions abusives**, Oci saludable, Intolerància: Homofòbia i xenofòbia, **Sexualitat i afectivitat**, Politiques de joventut, Associacionisme i participació, Trastorns alimentaris, Joves i consum responsable, Equipaments i serveis juvenils de participació, Educació i formació, Medi ambient i sostenibilitat, Cooperació.